

การควบคุมฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติในรัฐสภา

ในบทที่ ๔ จะเป็นการกล่าวถึง การควบคุมฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติตาม บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือการควบคุมคณะรัฐมนตรีทางค่านโยบาย การอนุมัติหรือไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดการ เบิกอภิปรายทั่วไป และการ ตั้งกระทู้ถาม

การควบคุมฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติ หรือการควบคุมรัฐบาลโดยรัฐสภานั้น เป็นส่วนหนึ่งของระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ที่มีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวเป็นเสมือนภาพสะท้อนที่ชัดเจนที่สุด ของระบบการตรวจสอบและถ่วงดุล (check and balance)* ในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย ตามระบบรัฐสภา (parliamentary system)

ตามกระบวนการทางการเมืองของรัฐสภาไทยนั้น การควบคุมฝ่ายบริหารโดย ฝ่ายนิติบัญญัตินั้น สามารถจำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ

๑. การควบคุมในรัฐสภา
๒. การควบคุมนอกรัฐสภา

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมนอกรัฐสภา (ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดใน บทที่ ๕ ต่อไป) อันเป็นการควบคุมรัฐบาลโดยผ่านระบบพรรคการเมืองนั้น ภายหลังจาก

* เป็นไปตามหลักการของการแยกอำนาจ (separation of power) ซึ่ง มงเตสกีเยอ (Montesquieu) ได้กล่าวถึงในงานชิ้นสำคัญของเขาที่มีชื่อว่า เจตนารมณ์ แห่งกฎหมาย (De l'Esprit des Lois) หรือ The Spirit of Law โปรดดู รายละเอียดใน มงเตสกีเยอ, เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย แปลโดย วิภาวรรณ ทวยานนท์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๑๘๗ - ๒๑๑.

สิ้นสุดลงของบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันแล้ว ก็จะต้องว่า เจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ฉบับปัจจุบันซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญในวันที่จะส่งเสริมความแข็งแกร่งของระบบพรรคการเมืองนั้น ก็ได้มีการพัฒนาก้าวหน้ามาจนถึงระดับหนึ่ง จนเกิดความต่อเนื่อง ทำให้พรรคการเมืองไทยเริ่มมีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องสังกัดพรรคการเมืองเสมอ ถ้ามีการย้ายพรรคหรือถูกขับออกจากพรรค ก็หมายความว่า สมาชิกภาพแห่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็จะสิ้นสุดลงทันที ดังที่ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๓(๗) ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันว่า

...สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ

(๗) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพ นับแต่วันที่ลาออกหรือพรรคการเมืองมีมติ^๒

ดังนั้น จึงสามารถที่จะกล่าวได้ว่า การควบคุมรัฐบาลนอกสภาหรือความสัมพันธ์ระหว่างคณะรัฐมนตรีและสภาผู้แทนราษฎรในลักษณะนี้ เป็นการควบคุมโดยอาศัยระบบพรรคการเมืองเป็นหลัก

ในอีกลักษณะหนึ่งของการควบคุมฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งจะได้อธิบายในบทนี้ เป็นการควบคุมรัฐบาลโดยกระบวนการในรัฐสภา ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตราการในการควบคุมฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติ

การควบคุมฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่สำคัญ ๆ สามารถจำแนกออกได้ คือ

^๒โปรดดู โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประชาชน จำกัด, ๒๕๒๖), หน้า ๒๓๗ - ๒๓๘.

ลดความคุ้มครองรัฐมนตรีทางการเมือง
 การอนุมัติ หรือ ไม่อนุมัติ ร่างพระราชบัญญัติและพระราชกำหนด
 การเปิดอภิปรายทั่วไป
 การตั้งกระทู้ถาม

การควบคุมคณะรัฐมนตรีทางการเมือง

นโยบายของรัฐบาลได้แก่ นโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี และนโยบายของ
 กระทรวงแต่ละกระทรวง ที่คณะรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา การแถลงนโยบายของรัฐบาล
 เป็นกิจกรรมที่จะต้องกระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยคณะรัฐมนตรีจะเป็นผู้
 แถลงนโยบาย เพื่อให้ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาพิจารณา^๑ ซึ่งตามหลักการปกครอง
 ในระบบรัฐสภานั้น ก่อนที่รัฐบาลจะเข้าทำการบริหารราชการแผ่นดิน จะต้องแถลง
 นโยบายเพื่อขอความไว้วางใจจากรัฐสภาทุกครั้งไป แต่ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
 ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๑๔๑ ใ้บทบัญญัติให้แยกแตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญฉบับ
 อื่น ๆ ในลักษณะที่ว่า คณะรัฐมนตรีจะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อ
 รัฐสภาโดยไม่มีการลงมติ ซึ่งถือเป็นหลักการใหม่ของการปกครองระบบรัฐสภาไทย
 ซึ่งหลักในเรื่องการขอความไว้วางใจก่อนเข้าบริหารราชการแผ่นดินดังกล่าวนี้ถือได้ว่า
 เป็นวิธีการควบคุม รัฐบาลในชั้นปฐม หมายถึง รัฐบาลจะมีอำนาจโดยนิตินัยก็ต้องให้สภา
 รับรองเสียก่อน^๒

อย่างไรก็ตาม การลงมติภายหลังการแถลงนโยบายของรัฐบาล จะมีการ
 กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาจากการแถลงนโยบายของรัฐบาล
 นี้เองมีผลทำให้

^๑ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงาน
 รัฐสภาไทย (กรุงเทพมหานคร: กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ๒๕๓๐),
 หน้า ๓๔๒.

^๒สุทัศน์ รมดี, "บทบาทของรัฐสภาไทยในการควบคุมรัฐบาลโดยอาศัยการเปิด
 อภิปรายทั่วไป," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า ๓.

๑. สมาชิกรัฐสภาทราบว่าคณะรัฐมนตรีมีนโยบายอย่างไร ซึ่งการแถลงนโยบายของรัฐบาลเป็นการผูกมัดคณะรัฐมนตรีที่จะบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามนโยบายที่แถลงไว้กับรัฐสภา

๒. เป็นแนวทางให้ สมาชิกรัฐสภาสามารถควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างถูกต้อง เมื่อคณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามนโยบาย หรือปฏิบัติผิดเพี้ยนหรือขัดแย้งกับนโยบายที่ได้แถลงไว้แล้วต่อรัฐสภา ซึ่งการดำเนินการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินนั้น อาจกระทำได้โดยการตั้งกระทู้ถาม หรือการเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ เป็นต้น

๓. คณะรัฐมนตรีได้รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภา ในการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภานั้น สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกผู้แทนราษฎร มีสิทธิอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลในแง่มุมต่าง ๆ ทำให้คณะรัฐมนตรีได้รับประโยชน์จากการนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นได้อย่างถูกต้อง

๑. ความสำคัญของนโยบายของรัฐบาล

นโยบายของรัฐบาลมีความสำคัญต่อการบริหารงานของรัฐในสองส่วน คือ ส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง และส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐบาล^๑

๑.๑ ส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง นโยบายของรัฐบาลเป็นเครื่องแสดงเจตนารมณ์ของรัฐบาลว่าจะทำอะไรให้กับประเทศ รัฐบาลที่เข้าบริหารประเทศแต่ละชุดเป็นของใคร การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น รัฐบาลต้องเป็นของประชาชนและทำงานในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนเพื่อประชาชน คำว่า "ประชาชน" จะคงหมายถึงประชาชนส่วนใหญ่ หรือส่วนรวมของประเทศและความนิยมชมชอบของประชาชน

^๑ ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบรัฐสภาไทย, หน้า ๓๘๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๒ - ๓๘๓.

ที่มีต่อรัฐบาลส่วนหนึ่ง คุกได้จากนโยบายของรัฐบาล

รัฐสภาเป็นองค์กรทางการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชนจะเป็นผู้คอยควบคุม และตรวจแก้เพื่อให้รัฐบาลดำเนินการกำหนดนโยบายและปฏิบัติตามนโยบายอย่างถูกต้อง การควบคุมของรัฐสภาที่ไต่ถาม การตั้งกระทู้ถาม และการลงมติไม่ไว้วางใจ เป็นต้น นอกจากนี้แรงกดดันจากพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ สื่อมวลชน และมหาชน จะมีผลต่อการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลอีกด้วย

๑.๒ ส่วนที่เกี่ยวกับการบริหาร การกำหนดนโยบายนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องกระทำโดยจะต้องแถลงนโยบายนั้นต่อรัฐสภา ส่วนการปฏิบัติตามนโยบายเป็นหน้าที่ของข้าราชการภายใต้การควบคุมของรัฐมนตรีผู้มีมติชอบ การบริหารงานตามนโยบายของรัฐบาลนั้นจะบรรลุผลตามเป้าหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ มีนโยบายที่ดี มีข้าราชการที่ดีเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบาย และมีรัฐมนตรีที่ดีเป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติตามนโยบาย

การปกครองแบบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา องค์กรทางการเมืองที่ดีว่าเป็นตัวแทนของประชาชนทั้งรัฐสภาและรัฐบาลจะมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก โดยทั้งสององค์กรนี้จะถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน และเมื่อพิจารณาจากรัฐธรรมนูญที่ประเทศไทยเคยประกาศใช้บังคับมาแล้ว รวมทั้งฉบับปัจจุบัน ก็จะได้เห็นถึงสาเหตุที่รัฐบาลต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่ามีสาเหตุจากการที่รัฐสภาเป็นผู้มีอำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน^๑ ซึ่งตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแทบทุกฉบับ จะมีการกำหนดให้รัฐสภาทั้งที่มีลักษณะของสภาเดี่ยวและสองสภา มีหน้าที่ในการออกกฎหมายและควบคุมรัฐบาล ดังเช่น

พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕
 ใต้อำนาจหน้าที่มาตรา ๒๕ ให้คณะกรรมาการราษฎร (คณะรัฐมนตรี) มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสภา

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๓.

รัฐธรรมนูญราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๐ วรรคหนึ่ง ให้สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจควบคุมราชการแผ่นดิน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๕ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๖ ให้พฤฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจควบคุมราชการแผ่นดินโดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๔๙๐ มาตรา ๖๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ มาตรา ๑๒๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๑ มาตรา ๑๒๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๗ มาตรา ๑๔๖ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๓๕ ได้กำหนดให้วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน^๔ ของรัฐบาล ทั้งนี้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับจะมีการบัญญัติไว้ถึงมาตรการในการควบคุม ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมือง (socio-political environment) ในแต่ละยุคสมัยเป็นสำคัญ

โดยสรุป จากการที่รัฐสภาเป็นผู้ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาก่อนที่จะเข้าบริหารประเทศ และรัฐสภาจะดำเนินการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลนับจากที่รัฐบาลได้เริ่มแถลงนโยบายต่อสภาเป็นต้นไป^๕

๒. หลักการแถลงนโยบายของรัฐบาล

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๓ - ๓๔๔ และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๔, ๑๗, ๓๖, ๕๑, ๘๔, ๑๔๕, ๑๕๐, ๒๔๕.

^๕ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๔๔.

การแถลงนโยบายของรัฐบาลนั้นโดยทั่วไปจะต้องมีหลักว่าจะแถลงต่อสภาใด การแถลงนั้นจะกระทำเมื่อใด และเมื่อแถลงนโยบายเสร็จแล้วสภามีอำนาจลงมติให้ความไว้วางใจหรือไม่^{๑๐}

๒.๑ รัฐบาลจะแถลงนโยบายต่อสภาใด หลักในข้อนี้ขึ้นอยู่กับว่ารัฐธรรมนูญจะกำหนดให้รัฐบาลแถลงนโยบายต่อสภาใด หรือคณะรัฐมนตรีจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความไว้วางใจของสภาใด ประการใดประการหนึ่งหรือทั้งสองประการ เท่าที่ผ่านมา รัฐบาลจะแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร หรือรัฐสภา หรือต่อสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๒ กำหนดให้รัฐบาลแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาตามลำดับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๙ กำหนดให้รัฐบาลแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ กำหนดให้รัฐบาลแถลงนโยบายต่อรัฐสภา เป็นต้น

ในบางยุคที่ใช้รัฐธรรมนูญการปกครองประเทศนั้น ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญการปกครองจะมีได้มีบทบัญญัติให้รัฐบาลแถลงนโยบายต่อสภาที่ทำหน้าที่รับผิดชอบก็ตาม แต่เท่าที่ผ่านมา รัฐบาลในช่วงที่ใช้รัฐธรรมนูญการปกครองประเทศก็ได้แถลงนโยบายต่อสภาเพื่อให้สภารับทราบนโยบายของรัฐบาล โดยไม่ต้องขอความไว้วางใจจากสภา^{๑๑}

หากพิจารณาจากช่วงภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการ เมืองการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นต้นมา ก็จะพบว่า มีเพียงคณะรัฐมนตรีหรือคณะหนึ่งที่มีได้แถลงนโยบายต่อสภาก่อนเข้ารับบริหารประเทศ คณะรัฐมนตรีคณะดังกล่าวคือคณะรัฐมนตรีคณะแรก ที่ตั้งขึ้นในปี ๒๔๙๕ นั้นเอง ซึ่งในสมัยนั้นเรียกว่าคณะกรรมาการราษฎร ที่คณะกรรมาการราษฎรมิได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรในสมัยนั้น จึงถือว่าฝ่ายบริหารทุกคนได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรแล้วจึงไม่จำเป็นต้องแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อขอความไว้วางใจอีก^{๑๒}

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๘.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๒.๒ รัฐบาลจะแถลงนโยบายเมื่อใด การแถลงนโยบายรัฐบาลนั้นจะต้องกระทำในขณะที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดิน ที่เป็นเช่นนี้เพราะคณะรัฐมนตรีจะต้องบริหารประเทศภายใต้การควบคุมของสภา และสภาจะต้องทราบนโยบายของรัฐบาลเสียก่อน เพื่อที่จะได้ควบคุมการบริหารงานของคณะรัฐมนตรีได้ถูกต้อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๒ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดให้คณะรัฐมนตรีที่เข้าบริหารราชการแผ่นดิน ต้องแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนและต่อวุฒิสภาตามลำดับ และจากนั้นเป็นต้นมารัฐธรรมนูญที่กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะมีบทบัญญัติให้คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อสภา^{๑๓}

๒.๓ สภามีอำนาจลงมติให้ความไว้วางใจหรือไม่ โดยปกติเมื่อคณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายเสร็จแล้ว สมาชิกสภามีสิทธิที่จะซักถาม และอภิปรายถึงข้อดีข้อเสียของนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อสภา ในการนี้สมาชิกสภามีอำนาจขอให้รัฐบาลชี้แจงนโยบายด้านต่าง ๆ ให้กระจ่าง เมื่อมีการซักถามและอภิปรายเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลแล้ว สภาก็มีอำนาจลงมติให้ความไว้วางใจรัฐบาลหรือไม่ ต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญว่ารัฐบาลจะต้องได้รับความไว้วางใจจากสภาในการแถลงนโยบายด้วยหรือไม่

เท่าที่ผ่านมารัฐธรรมนูญในอดีตซึ่งที่กำหนดให้สภาลงมติความไว้วางใจ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๗ กำหนดให้คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอความไว้วางใจ และมติให้ความไว้วางใจต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด และจากการที่รัฐธรรมนูญดังกล่าวกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจลงมติให้ความไว้วางใจนี้เองมีผลให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ให้ความไว้วางใจรัฐบาลหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ในการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๖

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔ และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในมาตรา ๑๔๖ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๒ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๔๗.

มีนาคม ๒๕๑๔^{๑๔} ส่งผลให้รัฐบาลชุดดังกล่าวต้องกลายเป็นรัฐบาลรักษาการ จนกว่าจะมีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ และต่อมา น.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม เป็นผู้ที่ได้รับการเลือกสรรให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยสภาผู้แทนราษฎรได้ทำการชาวเสียดหาตัวนายกรัฐมนตรี ซึ่งหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้รับความคะแนนสูงสุด ๑๓๕ เสียง ในขณะที่ พันเอกสมคิด ศรีสังคม ประธานพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ซึ่งถูกเสนอชื่อเข้ารับการหยั่งเสียงด้วยได้ ๕๕ คะแนน อีกมาอีก ๑ วัน ก็มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรี^{๑๕} ซึ่งภายหลังการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีแล้ว หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ให้นำคณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายขอความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรนานถึง ๑๒ ชั่วโมง ถูกโจมตีอย่างหนักเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจ ซึ่งหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ยอมรับว่าเป็นเพียงนโยบาย ในที่สุดสภา ลงมติด้วยคะแนนเสียง ๑๔๐ ต่อ ๑๒๔ เป็นอันว่ารัฐบาลได้รับความไว้วางใจ เริ่มต้นการบริหารประเทศ^{๑๖} ทั้งนี้เนื่องจากได้รับความคะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎร คือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ๒๖๔^{๑๗} คน ทำให้รัฐบาลได้รับความไว้วางใจ

^{๑๔} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๔๔. และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในมาตรา ๑๔๔ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๓ ใน โกลิน หลกกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๑๔๕.

^{๑๕} อรุณ วัชรสวัสดิ์, เมื่อคึกฤทธิ์นั่งเมือง (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปิยะสาสน์, ๒๕๒๑), หน้า ๘.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

^{๑๗} เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๓๗๔.

การแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

สำหรับการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภาในปัจจุบัน เป็นไปตามหลักการ
 คั้งที่ได้มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา
 ๑๕๑ คือ

คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดย
 ไม่มีการลงมติความไว้วางใจ^{๑๘}

ส่วนวิธีการและขั้นตอนในการแถลงนโยบายของรัฐบาลตลอดทั้งการซักถาม
 การอภิปรายและการตอบข้อซักถามจะเป็นไปตามที่ข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภา พ.ศ.
 ๒๕๒๓ กำหนดไว้ซึ่งต้องนำมาใช้บังคับในการประชุมร่วมกันของรัฐสภาด้วย^{๑๙} คั้งมี
 กระบวนการและหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ^{๒๐}

๑. คณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายเสียก่อน จึงจะบริหารราชการแผ่นดินตาม
 นโยบายที่แถลงนั้นได้ คือหมายความว่า ความเป็นรัฐมนตรีเริ่มเมื่อพระมหากษัตริย์ทรง
 แต่งตั้งแต่จะเข้ารับหน้าที่มิได้จนกว่าจะได้ถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์แล้ว และ
 จะบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายยังมีได้จนกว่าจะได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเสียก่อน

๒. ต้องแถลงต่อรัฐสภา หมายความว่า การแถลงนโยบายของรัฐบาลจะต้อง
 กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา การกำหนดเช่นนี้ก็เพราะสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้มีส่วนในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

๓. เมื่อรัฐบาลแถลงนโยบายแล้วไม่มีการลงมติความไว้วางใจ คือเมื่อรัฐบาล
 แถลงนโยบายแล้วจะเปิดโอกาสให้สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้ซักถาม

^{๑๘} โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๕๕.

^{๑๙} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงาน
 รัฐสภาไทย, หน้า ๕๐๐.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

และอภิปรายเมื่อคณะรัฐมนตรีตอบข้อซักถามของสมาชิกแล้วจนถึงขั้นอภิปรายรัฐสภา ก็จะไม่ลงมติความไว้วางใจไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ นั้น ถึงรัฐสภาจะไม่มีอำนาจลงมติความไว้วางใจเมื่อคณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายก็ตาม แต่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ก็มีสิทธิร่วมกันเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็น รายบุคคลหรือทั้งคณะได้ทุกเมื่อ การที่รัฐธรรมนูญมิให้การลงมติความไว้วางใจในการ แถลงนโยบายของรัฐบาลนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้คณะรัฐมนตรีบริหารงานไปก่อนเพื่อ รัฐสภาจะได้ทราบว่านโยบายของรัฐบาลเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้หรือไม่ หรือ รัฐมนตรีมีสมรรถภาพที่จะปฏิบัติตามนโยบายหรือไม่ ภายหลังจากที่รัฐบาลได้แถลง นโยบายแล้ว ถ้าสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่านโยบายของรัฐบาลไม่เหมาะสมหรือไม่สามารถ ปฏิบัติตามได้ หรือรัฐมนตรีคนใดหรือทั้งคณะไร้สมรรถภาพ สภาผู้แทนราษฎรก็มีอำนาจ ลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะให้พ้นจากตำแหน่งได้^{๒๑}

ขั้นตอนของการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภาในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาตามข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๒๓ ซึ่งใช้ในการ ประชุมร่วมกันของรัฐสภา จะพบว่า ขั้นตอนของการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา มีดังต่อไปนี้ คือ

๑. คณะรัฐมนตรีขอแถลงนโยบายต่อรัฐสภา การดำเนินการขอแถลงนโยบาย รัฐบาลขั้นแรกนั้น คณะรัฐมนตรีต้องแจ้งให้รัฐสภาทราบว่า คณะรัฐมนตรีพร้อมที่จะแถลง นโยบายต่อรัฐสภาเมื่อไร ซึ่งข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๒๓ ข้อ ๑๒๓

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๐ - ๔๐๑ และโปรดดูบทบัญญัติว่าด้วยการเปิด อภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล หรือทั้งคณะ ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๓๓ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๔๖.

วรรคแรกได้กำหนดไว้ว่า "เมื่อคณะรัฐมนตรีขอแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ตามมาตรา ๑๕๑ ของรัฐธรรมนูญให้ประธานสภาบรรจุเข้าระเบียบวาระประชุมเป็นเรื่อง "ด่วน" จากข้อบังคับการประชุมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ารัฐบาลจะต้องเป็นผู้ร้องขอโดยมีหนังสือถึงประธานรัฐสภา เพื่อแจ้งให้ทราบว่าพร้อมที่จะแถลงนโยบายเมื่อใด

๒. ประธานรัฐสภาจะต้องบรรจุเข้าระเบียบวาระประชุมเป็นเรื่อง "ด่วน" ข้อบังคับการประชุมข้อ ๑๒๓ วรรคหนึ่งถึงโคกลงมาแล้ว ได้กำหนดให้ประธานรัฐสภาบรรจุระเบียบวาระประชุมเป็นเรื่อง "ด่วน" โดยกำหนดวันประชุมรัฐสภาตามที่คณะรัฐมนตรีร้องขอ โดยเลขาธิการรัฐสภาจะต้องส่งหนังสือแจ้งนัดประชุมพร้อมทั้งระเบียบวาระการประชุมไปยังสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๓. คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบาย เมื่อเปิดประชุมรัฐสภาและถึงวาระการประชุม เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภาแล้ว คณะรัฐมนตรีก็จะแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ซึ่งโดยปกติ นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลจะเป็นผู้แถลง

๔. การซักถามและอภิปราย เมื่อคณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภาแล้ว ประธานจะดำเนินการให้สมาชิกซักถามและอภิปราย ตามที่ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา ข้อ ๑๒๓ วรรคสองกำหนดไว้ คือ สมาชิกแต่ละคนจะต้องซักถามและอภิปรายเกี่ยวกับนโยบายที่รัฐบาลแถลงรวมกันไป เว้นแต่ที่ประชุมจะไต่ถามให้ซักถามและอภิปรายแยกเป็นประเด็น ๆ ไป

ในการซักถามและอภิปรายนี้ ข้อบังคับการประชุม ข้อ ๑๒๔ ได้กำหนดให้สมาชิกมีสิทธิซักถามและอภิปรายได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้านในเรื่องความเหมาะสมของนโยบายและความสามารถในการบริหารให้สำเร็จตามนโยบาย ซึ่งการซักถามและอภิปรายนี้สมาชิกมีสิทธิซักถามและอภิปรายถึงแผนการปฏิบัติและวิธีการที่จะปฏิบัติตามนโยบายได้ด้วย ส่วนวิธีการอภิปรายของสมาชิกนั้นจะกระทำเช่นเดียวกับการอภิปรายในการประชุมสภาเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป^{๒๒}

^{๒๒} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๕๐๑ - ๕๐๒ และไปรศกฐรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการอภิปรายในการประชุมสภา ในข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร ในโกศิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๕๐๓ - ๕๐๔, ๕๔๔ - ๕๔๕.

๕. การตอบข้อซักถาม เมื่อสมาชิกซักถามและอภิปรายแล้วคณะรัฐมนตรีเท่านั้นจะเป็นผู้อภิปรายตอบข้อซักถามหรือข้อคัดค้านของสมาชิก และในการนี้รัฐมนตรีจะตอบข้อซักถามหรือคัดค้านของสมาชิกที่ละคนตามลำดับไป หรือจะรวมตอบครั้งละหลายคนก็ได้

ความข้อบังคับการประชุมข้อ ๑๒๕ การตอบข้อซักถามหรือคัดค้านนี้ นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเท่านั้นจึงจะมีสิทธิตอบสมาชิกไม่ว่าจะเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลหรือไม่ก็ตาม ไม่มีสิทธิตอบข้อซักถามหรือคัดค้านแทนนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการแถลงนโยบายของรัฐบาลเป็นความรับผิดชอบของคณะรัฐมนตรีที่มีต่อสภาโดยเฉพาะ และคณะรัฐมนตรีเป็นผู้รู้และเข้าใจนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภาดีกว่าสมาชิกรัฐสภา และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการดำเนินการประชุม ข้อบังคับการประชุมจึงห้ามมิให้สมาชิกรัฐสภาตอบข้อซักถามหรือคัดค้านแทนนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี

๖. การปิดอภิปราย เมื่อผ่านขั้นตอนการซักถามและการตอบข้อซักถามแล้ว การอภิปรายจะยุติลงเมื่อไม่มีผู้ใดอภิปรายหรือที่ประชุมลงมติให้ปิดอภิปราย

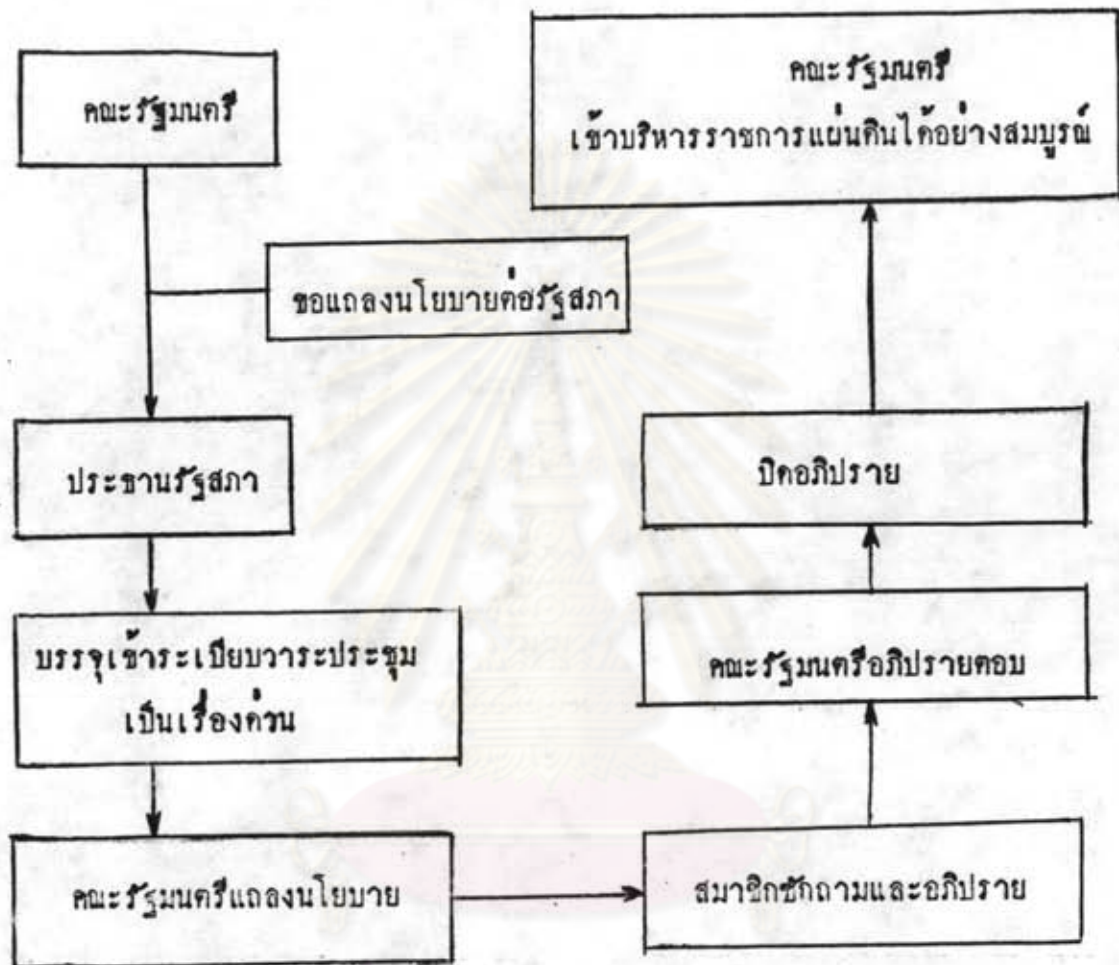
ถ้าสมาชิกเสนอผู้ใดขอให้ปิดอภิปราย การขอให้ปิดอภิปรายนั้นจะต้องมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่า ๓๐ คน ตามข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภา ข้อ ๑๒๖ และในการปิดอภิปรายนี้ถ้าประธานพิจารณาเห็นว่าที่อภิปรายกันมาพอสมควรแล้ว จะขอให้ที่ประชุมวินิจฉัยว่าจะปิดอภิปรายหรือไม่ก็ได้

เมื่อปิดอภิปรายแล้วถือว่าการแถลงนโยบายรัฐบาลเสร็จสิ้นลงโดยไม่มีภาระลงมติความไว้วางใจแต่อย่างใด และเมื่อคณะรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเรียบร้อยแล้ว คณะรัฐมนตรีก็สามารถเข้าบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างสมบูรณ์โดยการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรในหน้าที่ของตน และต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อสภาผู้แทนราษฎรในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี^{๒๓}

โดยสรุป ขั้นตอนของการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภาในปัจจุบัน ในฐานะ

^{๒๓} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๔๐๒ - ๔๐๓.

ของถาวร เป็นรูปแบบหนึ่งของถาวรควบคุมฝ่ายบริหาร โดยฝ่ายนิติบัญญัติสามารถอธิบายเป็น
แผนภาพได้ดังนี้^{๒๔}

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงขั้นตอนของการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภาใน
ปัจจุบัน

จากการพิจารณาถึงขั้นตอนของการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา ทั้งที่
บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ และข้อบังคับการประชุม

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๓.

วุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๒๗ ก็สามารถตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ในรูปแบบนี้คือ จะพบข้อจำกัดในแง่ที่ว่า รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่ได้กำหนดให้รัฐบาลต้องขอ ความไว้วางใจจากวุฒิสภา ด้วยการขอมติจากที่ประชุมร่วมกันของวุฒิสภา ภายหลังจากการแถลง นโยบายของรัฐบาลต่อวุฒิสภา

ในลักษณะนี้ส่งผลให้มาตรการควบคุมรัฐบาล โดยรัฐสภาในรูปแบบนี้ อันเป็นรูปแบบ เบื้องต้น ต้องขาดความเข้มแข็ง และส่งผลต่อการลดลงของประสิทธิภาพของการควบคุม รัฐบาลโดยรัฐสภาในภาพรวมไปด้วย

การแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อวุฒิสภาในปี พ.ศ. ๒๕๒๖

รูปธรรมของการควบคุมฝ่ายบริหาร โดยฝ่ายนิติบัญญัติ ด้วยมาตรการแถลงนโยบาย ของรัฐบาลต่อวุฒิสภา ก่อนการเข้าทำการบริหารปกครองประเทศในช่วงภายหลังการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖^{๒๕} ก็คือการแถลงนโยบาย ของรัฐบาล ภายใต้งานำของ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ต่อวุฒิสภาในวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖^{๒๖}

ภายหลังจากเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้มีการสรรหา ศุภนายกกรัฐมนตรี และจากการข่าวเสียงปรากฏว่า พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ รักษาการใน ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเวลานั้นได้รับการเสนอชื่อ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป ดังปรากฏในพระบรมราชโองการแต่งตั้ง เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖^{๒๗}

^{๒๕}โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับการเลือกตั้งในวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖ ในเอกสารข่าววุฒิสภา ๔, ๑๕๒ (๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖): ไม่มีเลขหน้า; โปรดดูรายชื่อ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ชุดปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ใน "รายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๒๖, เอกสารข่าววุฒิสภา ๔, ๑๕๓ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖): ๒๑ - ๓๕.

^{๒๖}การประชุมร่วมกันของวุฒิสภา ครั้งที่ ๒/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๖, เอกสารข่าววุฒิสภา ๔, ๑๕๖ (๑ กรกฎาคม ๒๕๒๖): ๑๕.

^{๒๗}"ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี," เอกสารข่าววุฒิสภา ๔, ๑๕๓ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖): ๑๐.

โดยมีนายจรรพบุตร เรืองสุวรรณ ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

หลังจากนั้น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้ทำการสรรหาบุคคลผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีร่วมคณะรัฐบาล และได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรัฐมนตรีจำนวน ๔๔ คน เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖^{๒๔} โดยมีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

ในส่วนของฝ่ายนิติบัญญัติ ภายหลังจากการเลือกตั้งก็ได้มีพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๒๖ โดยจะให้สมาชิกรัฐสภาได้มาประชุมเป็นครั้งแรกภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^{๒๕}

การประชุมรัฐสภา หรือการประชุมร่วมกันของรัฐสภา เพื่อรับฟังการแถลงนโยบายของรัฐบาลก่อนการเข้ารับบริหารประเทศนั้น ได้จัดให้มีขึ้นในวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ โดยมีนายจรรพบุตร เรืองสุวรรณ ประธานรัฐสภาเป็นประธาน จากนั้นได้มีสมาชิก เสนอญัตติคว่ำ เรื่องขอให้เลื่อนวันแถลงนโยบายของรัฐบาลไปก่อน ซึ่งที่ประชุมอนุมัติให้นำเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณา^{๓๐}

ญัตติคว่ำดังกล่าว เสนอโดยนายแคล้ว นรปติ^{๓๑} สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดขอนแก่น พรรคสังคมนิยมไทย เนื่องจากเหตุผลที่ว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

^{๒๔}"ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๑๕๓ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖): ๑๑ - ๑๔.

^{๒๕}"พระราชกฤษฎีกา เรียกประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๑๕๓ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖): ๑.

^{๓๐}"การประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ ๒/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๖," หน้า ๑๕.

^{๓๑}"ญัตติที่เสนอเข้าสู่สภาตั้งแต่วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๑๕๕ (๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๖): ๒๔.

สังกัดพรรคชาติไทย พรรคก้าวหน้า และพรรคสังคมนิยมไทย อันเป็นพรรคฝ่ายค้าน ในสภาผู้แทนราษฎร มีความเห็นว่ารัฐบาลได้แจกเอกสารเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลซ้ำ เกินไป เป็นการรบกวนการดำเนินงานนโยบายของรัฐบาลคือรัฐสภาจนเกินไป จึงเห็นควรให้มีการเลื่อนการแถลงนโยบายของรัฐบาลไปก่อน ซึ่งที่ประชุมรัฐสภาได้มีการ อภิปราย ทั้งในลักษณะที่เห็นด้วย และคัดค้านการเลื่อนการแถลงนโยบายของรัฐบาลคือ รัฐสภาออกไป

หลังจากการอภิปราย ที่ประชุมได้ลงมติไม่อนุมัติให้เลื่อนการพิจารณา^{๓๒} เป็น ผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคชาติไทย ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่มีจำนวนสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรมากที่สุด คือ ๑๐๘ เสียง ทำการประท้วง โดยมีพลตรีประมาธ อภิเรณสาร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสระบุรี หัวหน้าพรรคชาติไทย ในฐานะผู้นำ ฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร^{๓๓} นำสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลูกพรรคชาติไทยยื่นไว้อาศัย รัฐบาล และเดินออกจากที่ประชุมเป็นการประท้วง^{๓๔} ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรค ฝ่ายค้านคงเหลือในที่ประชุมสภาเพียงไม่กี่คน

^{๓๒} "การประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ ๒/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๖," หน้า ๑๕.

^{๓๓} โปรกฤษฏ์ "ประกาศแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร," เอกสารข่าว รัฐสภา ๘, ๑๕๕ (๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๖): ๑ และโปรคฤษฏ์รายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่ง ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๐๕ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๓๘, ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๔๓ - ๔๔.

^{๓๔} "การประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ ๒๑/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๖," หน้า ๑๕ - ๑๖.

จากนั้นพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายของรัฐบาล ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้^{๑๕}

รัฐบาลได้วางนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยได้คำนึงถึงความสามัคคีในชาติความสุข ความปลอดภัย และการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน ความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงของประเทศในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาการปกครองไปสู่ระบบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ

สำหรับนโยบายด้านการเมืองและการบริหารนั้น จะส่งเสริมระบบพรรคการเมืองและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกอาชีพ ได้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ส่วนในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม จะพยายามป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ลดลง และรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายอย่างเคร่งครัด รวมทั้งจะป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการอย่างเด็ดขาด

นโยบายในการป้องกันประเทศ จะเตรียมและเสริมสร้างกำลังที่ใช้ในการป้องกันประเทศให้เข้มแข็ง และอยู่ในสภาพที่พร้อมจะป้องกันราชอาณาจักร รวมทั้งจะขยายกำลังป้องกันประเทศตามแผนที่วางไว้

ส่วนนโยบายต่างประเทศ ก็จะส่งเสริมสันติภาพและการค้าอยู่ร่วมกันโดยสันติระหว่างประเทศทั้งหลาย บนหลักการเคารพเอกราชอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน ความเสมอภาคการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศโดยสันติวิธี จะดำเนินการทางการเมืองและการทูตทั้งทางบ้านประเทศไทยและสถานทูตไทยในต่างประเทศ เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหกิจกรมทางเศรษฐกิจ

^{๑๕}"การประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ ๒๑/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๖," หน้า ๑๔ - ๑๖.

และการค้าของไทยกับต่างประเทศ โดยรักษาและขยายตลาดการค้าสำหรับสินค้าและ
แรงงานของไทย

นโยบายเศรษฐกิจ จะยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้น เร่งรัด
การผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และอื่น ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้ง
ขยายการค้าและบริการควบคู่ไปด้วย เพื่อก่อให้เกิดการสร้างงานให้เต็มงานทำ โดยมุ่ง
กระจายความเจริญออกสู่ส่วนภูมิภาคและชนบท ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จะสนับสนุนระบบ
เศรษฐกิจเสรี และขจัดการกระทำที่เป็นการผูกขาดโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน
ผู้บริโภคนับเป็นสำคัญ เร่งรัดการลงทุนของภาคเอกชน ทั้งทุนภายในและต่างประเทศให้
เพิ่มมากขึ้น โดยลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน และระเบียบของทางราชการให้เหลือน้อย
ที่สุด ปรับปรุงนโยบายการบริการการเงินและการคลัง ในแนวที่จะสร้างความคล่องตัว
และสามารถหนุนให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจในสาขาการผลิต และการบริการ
ต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็จะรักษาเสถียรภาพของเงินบาท และฐานะการคลังของประเทศ
ไว้ให้ดี ให้มีความมั่นคงเป็นที่เชื่อถือของนานาประเทศ^{๓๖}

หลังจากที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายเสร็จ
เรียบร้อยแล้ว นายจารุบุตร เรืองสุวรรณ ประธานรัฐสภาได้เปิดโอกาสให้สมาชิกรัฐสภา
โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้ทำการซักถามและอภิปราย ซึ่งก็ปรากฏว่า
การซักถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอย่างประปราย เนื่องจากพรรคชาติไทยซึ่งเป็น
พรรคฝ่ายค้านที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุดได้ถอนตัวออกจากที่ประชุมรัฐสภา ทำให้
นายแคล้ว นรปติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น พรรคสังคมนิยมไทย ได้
อภิปรายว่า พลเอกเปรมฯ ขอให้ประชาชนในชาติสามัคคีกัน แต่ในคณะรัฐมนตรีมีรัฐมนตรี
จาก ๒ พรรคนี้จะขัดแย้งกันหรือไม่ เมื่อไร เพราะจะเป็นเหตุให้รัฐบาลล้มได้ นอกจากนั้น
นายแคล้วอภิปรายถึงพลอากาศเอกสิทธิ เสวกศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
ว่าดำเนินนโยบายแบบชักนำเข้าศึก ชักศึกเข้าบ้าน เช่น ปัญหากัมพูชา ไทยสนับสนุนสมเด็จ-

^{๓๖}โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน "คำแถลงนโยบายของรัฐสภา," เอกสาร
ข่าวรัฐสภา ๔, ๑๔๕ (๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๖): ๖ - ๒๖.

เจ้านโรคม สีหนุ ผู้นำรัฐบาลสมัชชาประชาชนไทย อย่างออกหน้าออกตา และนำไทยไปผูกพันกับอาเซียนมากเกินไป เมื่อไทยเป็นค่าน้ำสีอินโดจีน หากเวียดนามชนะเด็ดขาด ไทยจะทำอย่างไร พลอากาศเอกสิทธิ ไค้คิดหาหนทางไว้อย่างไรบ้างที่จะทำให้ไทยปลอดภัยจากสงคราม และที่มีผู้สงสัยว่าไทยฝึกผู้พหุพิสัยชาวกัมพูชาในค่ายผู้พหุ แล้วส่งกลับไปรบกับเวียดนาม เป็นความจริงหรือไม่^{๓๗}

จากการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภาตั้งกล่าว เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคชาติไทย อันเป็นพรรคการเมืองฝ่ายค้านที่ใหญ่ที่สุดในรัฐสภา ไค้ทำการประท้วงด้วยการเดินออกจากที่ประชุมรัฐสภา เพราะเหตุที่ไม่พอใจต่อการที่รัฐบาลไม่แจกเอกสารเกี่ยวกับนโยบายที่รัฐบาลมีกำหนดจะแถลงต่อรัฐสภาเป็นการล่วงหน้า และเมื่อขอให้รัฐบาลเลื่อนการประชุมเพื่อแถลงนโยบายออกไป รัฐบาลก็ไม่ยอมเลื่อน มีผลให้คงเหลือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านพรรคอื่น ๆ ซึ่งมีจำนวนน้อย อันได้แก่พรรคก้าวหน้า และพรรคสังคมนิยมไทย ส่งผลให้มีการซักถามและอภิปรายคัดค้าน ตลอดจนสามารถหวังคังรัฐบาลได้ไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้นมาตรการในการควบคุมรัฐบาลโดยรัฐสภา โดยกระบวนการแถลงนโยบายนี้ จึงไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (political change) ได้เลย ทั้งนี้เนื่องจากเงื่อนไขข้อจำกัดจากรัฐธรรมนูญ และเหตุผลจากพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การควบคุมฝ่ายบริหารโดยมาตรการการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภานั้น ไม่สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องมาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งมีข้อกำหนดที่ให้การแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา โดยไม่ควรมีการลงมติความไว้วางใจ ทำให้ลักษณะของการแถลงนโยบายของรัฐบาลตั้งกล่าวออกมาในรูปแบบของ "พิธีการ" มากกว่าการจะเป็นการควบคุมฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ยังไม่เท่านั้น การที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีบทบัญญัติในลักษณะที่ไม่เอื้ออำนวยให้มีการควบคุมฝ่ายบริหารอย่างรัดกุมในลักษณะนั้น

^{๓๗} "การประชุมรัฐสภา," สยามจดหมายเหตุ บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์, หน้า ๕๗๘.

ทำให้รัฐบาธมองเห็นและให้ความสำคัญแก่การแถลงนโยบายไม่มากเท่าที่ควร โดยที่รัฐบาธ
 ไม่ได้ให้ความเข้าใจแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และไม่ให้ความสนใจการเรียกร้องของ
 นักการเมืองจากพรรคการเมืองฝ่ายค้าน กลับมุ่งดำเนินการโดยอาศัยเสียงข้างมากใน
 สภาผู้แทนราษฎร และเสียงจากวุฒิสภาในการดำเนินการประชุมเพื่อทำการแถลง
 นโยบาย นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในคำของพรรคฝ่ายค้านเองก็ไม่พยายามที่จะทำหน้าที่
 ในการควบคุมรัฐบาล ให้เป็นไปตามหลักการและกระบวนการตามภาระหน้าที่ในระบบ
 รัฐสภา กลับจะทิ้งการประชุมไป

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพรรคฝ่ายค้านมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดถึง
 ๑๐๘ เสียง การกระทำของพรรคฝ่ายค้านจึงมีผลให้การประชุมในภาคบ่ายต้องเกิดการ
 สะดุดหยุดยั้งลงชั่วเวลาหนึ่ง จนทำให้นายจรรุมบุตร เรื่องสุวรรณ ประธานรัฐสภาได้หา
 รื้อที่ประชุมขอเลื่อนการประชุมไปวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ เวลา ๘.๓๐ น. เนื่อง
 จากสมาชิกไมครบองค์ประชุม แคนายไกรสร ทันทิพงศ์ ส.ส.จังหวัดเชียงใหม่ พรรค
 ประชาธิปัตย์ เสนอให้รอสมาชิกไมครบองค์ประชุมก่อน ซึ่งกว่าที่การประชุมในช่วงบ่าย
 จะเริ่มขึ้นได้ ก็สูญเสียเวลาไปประมาณ ๑ ชั่วโมง^{๓๔}

การควบคุมโดยการอนุมัติ หรือไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติ และพระราชกำหนด ที่คณะ
 รัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ

ตามหลักการการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แบบรัฐสภานั้น สถาบันทาง
 การเมือง (political institution) ที่มีอำนาจหน้าที่ (authority) ใน
 การพิจารณาพระราชบัญญัติ และให้ความเห็นชอบ หรือไม่ให้ความเห็นชอบต่อร่าง
 พระราชบัญญัติ ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ คือรัฐสภา ซึ่งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้แก่
 สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา กฎหมายอันเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาในการที่จะจัดทำ
 ขึ้นนั้น ก็คือพระราชบัญญัติซึ่งหมายถึงกฎหมายที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงลงพระปรมาภิไธย
 ประกาศใช้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ขั้นตอนในการจัดทำกฎหมายมีดังนี้

^{๓๔}เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๑. การเสนอร่างกฎหมาย
๒. การพิจารณาโดยสภาผู้แทนราษฎร
๓. การพิจารณาโดยวุฒิสภา^{๓๘}

สำหรับขั้นตอนการเสนอร่างกฎหมายนั้น ในปัจจุบันเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๒๕ คือ

ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน หมายความว่าร่างพระราชบัญญัติที่
ด้วยข้อความต่อไปนี้ทั้งหมดหรือแต่ข้อใดข้อหนึ่ง

(๑) การตั้งขึ้นหรือยกเลิกหรือลดหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือผ่อน หรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีอากร

(๒) การจัดสรร รั้ง รักษาหรือจ่ายเงินแผ่นดิน หรือการโอนงบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน

(๓) การกู้เงิน หรือการค้ำประกันการใช้เงินกู้

(๔) เงินตรา

ในกรณีที่เป็นที่สงสัยว่าร่างพระราชบัญญัติใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินที่จะต้องมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรีหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้วินิจฉัย^{๔๐}

^{๓๘}มนตรี รูปสุวรรณ, กฎหมายรัฐสภา (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๔), หน้า ๖๔.

^{๔๐}โกสิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๔๒ -

ส่วนในอำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรนั้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติไว้ตามมาตรา ๑๒๖ คือ "ร่างพระราชบัญญัติให้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน"^{๔๑} โดยแยกออกเป็น ๒ กรณี คือ

๑. กรณีที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ
๒. กรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอ

ในกรณีแรก ขอบเขตในการเสนอร่างพระราชบัญญัติของคณะรัฐมนตรีมีอยู่อย่างกว้างขวาง เพราะเหตุนั้นกฎหมายนั้นเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ คณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหารราชการแผ่นดินย่อมจะต้องรู้ว่า ท้องการกฎหมายประเภทไหน และในแนวนโยบายอะไรบางอย่างในการที่จะนำไปบริหารประเทศ โดยหลักการที่กล่าวมานี้ คณะรัฐมนตรีย่อมทรงไว้ซึ่งอำนาจในการริเริ่ม เสนอกฎหมายใด ๆ อย่างสมบูรณ์ อนึ่ง การเสนอร่างพระราชบัญญัติของคณะรัฐมนตรี ไม่จำเป็นต้องมีผู้รับรองแต่อย่างใด แต่จะกระทำในรูปของมติคณะรัฐมนตรีทุกครั้งไป^{๔๒}

ส่วนในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้น ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้มีบทบัญญัติให้กระทำได้ต่อเมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัดอยู่มีมติให้เสนอได้ และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นไม่น้อยกว่า ๒๐ คน รับรองด้วย^{๔๓}

การจำกัดสิทธิในการเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเคร่งครัดเช่นนี้ อาจทำให้มองไปได้ว่าเป็นการชักคองหลักประชาธิปไตย เพราะ

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓.

^{๔๒} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๑๗.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๘ และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๒๕ วรรค ๒ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๔๒.

ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติได้โดยสมบูรณ์ กล่าวโดยเฉพาะข้อกำหนดเกี่ยวกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะต้องให้พรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัดอยู่ มีมติให้เสนอไปประกอบด้วยกัน เป็นหลักการใหญ่ที่ไม่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อนเลย และเป็นเงื่อนไขที่ฉีกกรอบหรือจำกัดการปฏิบัติหน้าที่อันสำคัญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาในสภาไม่เกิน ๒๐ คน วัตถุประสงค์หนึ่งในการที่จะแสดงบทบาทของพรรคการเมืองที่ไม่มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติในสภา ก็คือ อาจอภิปรายสนับสนุนหรือคัดค้านในร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคอื่นเสนอมาได้ และอาจแปรญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมได้ในชั้นคณะกรรมการฯ”

กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของรัฐสภาแบ่งออกได้เป็น ๒ ขั้นตอน

คือ

- ก. ขั้นตอนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในสภาผู้แทนราษฎร
- ข. ขั้นตอนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวุฒิสภา

ก) ขั้นตอนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในสภาผู้แทนราษฎร

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยปกติต้องกระทำเป็น ๓ วาระ และต้องพิจารณาไปตามลำดับ ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

๑. การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่หนึ่ง

เป็นขั้นพิจารณาหลักการโดยทั่ว ๆ ไป ว่าสมควรจะรับหลักการหรือไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้น กล่าวคือ เมื่อร่างพระราชบัญญัติเข้าสู่วาระการ

พิจารณาของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ผู้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นจะเป็นผู้ลุกขึ้นอภิปรายก่อนโดยชี้แจงหลักการและเหตุผลประกอบในการเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันคับแรก กรณีเป็นร่างพระราชบัญญัติของคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีกระทรวงใด เป็นเจ้าของร่างพระราชบัญญัตินั้นหรือหากร่างพระราชบัญญัตินั้นเกี่ยวข้องกับหลายกระทรวง คณะรัฐมนตรีก็อาจมอบหมายให้รัฐมนตรีกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการเสนอและชี้แจงเหตุผลของที่ประชุมสภาแล้วแต่กรณี แต่ถากรณีเป็นร่างพระราชบัญญัติของสมาชิก สมาชิกผู้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นหรือสมาชิกผู้ที่เป็นผู้ร่วมเสนอก็จะเป็นผู้เสนอและชี้แจงเหตุผลของที่ประชุมสภา ต่อจากนั้น ประธานจะให้สมาชิกฝ่ายค้านและฝ่ายสนับสนุนได้อภิปรายคัดค้านหรือสนับสนุนในร่างพระราชบัญญัตินั้นสลับกันไป เมื่อการอภิปรายเป็นที่ยุติแล้ว ประธานก็จะขอมติจากที่ประชุมว่า จะรับหลักการหรือไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้นหรือไม่ ถ้าที่ประชุมสภามีมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้น สภาก็จะพิจารณาในลำดับต่อไปเป็นวาระที่สอง หากที่ประชุมสภามีมติไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัตินั้นก็เป็นอันตกไป^{๔๕}

ในทางปฏิบัติแล้ว ขั้นตอนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในสภาผู้แทนราษฎรในวาระที่หนึ่งนี้ มีความสลับซับซ้อนมากพอสมควร การพิจารณาอาจมีกระบวนการและวิธีการอื่น ๆ อีก ได้แก่

๑.๑ การตั้งคณะกรรมการไปพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นก่อนรับหลักการ

ในระหว่างการอภิปรายในวาระที่หนึ่งนี้ ถ้ามีปัญหาที่ยากต่อการวินิจฉัยของที่ประชุม เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาของสภาว่าจะรับหลักการหรือไม่ สภาอาจมีมติให้ตั้งคณะกรรมการสามัญ หรือวิสามัญไปพิจารณาก่อนรับหลักการก็ได้ ซึ่งคณะกรรมการที่สภาตั้งก็จะไปพิจารณาศึกษาในรายละเอียดข้อเท็จจริง กำหนดเวลาในการพิจารณาก็แล้วแต่ที่ที่ประชุมจะกำหนด แล้วจะรายงานพร้อมทั้งเสนอความเห็นต่อ

ที่ประชุมสภาอีกครั้งว่าสภาสมควรจะมีมติรับหลักการหรือไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้น การเสนอให้ตั้งคณะกรรมการไปพิจารณาร่างพระราชบัญญัตีก่อนรับหลักการนี้ มักใช้ในกรณีที่ที่ประชุมมีความเห็นแตกต่างกันมากมาย หากที่ประชุมจะตัดสินใจลงมติกันในขณะนั้นก็อาจเป็นผลเสียในภายหลังได้ วิธีการนี้จึงมีประโยชน์มาก^{๔๖}

๑.๒ คณะรัฐมนตรีขอรับร่างพระราชบัญญัตินั้นไปพิจารณา ก่อนรับหลักการ

ในการพิจารณาวาระที่หนึ่ง ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอ คณะรัฐมนตรีจะขอรับร่างพระราชบัญญัตินั้นไปพิจารณา ก่อนที่สภาจะลงมติรับหลักการก็สามารถกระทำได้ โดยต้องขออนุมัติจากที่ประชุมเสียก่อน ถ้าที่ประชุมอนุมัติก็มีผลให้กองรอกการพิจารณาไว้ก่อนภายในระยะเวลาที่สภากำหนด จนกว่าคณะรัฐมนตรีจะไต่ส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนต่อสภา^{๔๗}

สำหรับวิธีการดังกล่าวนี้ ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๒๔ ข้อ ๔๖ ได้กำหนดไว้ว่า "การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกเป็นผู้เสนอ ถ้าคณะรัฐมนตรีขอรับร่างพระราชบัญญัตินั้นไปพิจารณา ก่อนที่สภาจะลงมติรับหลักการ หรือไม่รับหลักการ ก็ให้รอกการพิจารณาไว้ก่อนเมื่อที่ประชุมอนุมัติ แต่ต้องไม่เกินหกสัปดาห์" การบัญญัติข้อบังคับเช่นนี้ก็ควยเจตนาเพื่อที่จะให้คณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร อันจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินั้น ได้มีโอกาสนำร่างพระราชบัญญัตินั้นไปพิจารณาเสียก่อน ให้รอบคอบว่าจะนำไปปฏิบัติได้หรือไม่ แล้วจึงนำกลับมาเสนอให้ที่ประชุมทราบเหตุผลว่าจะปฏิบัติได้หรือไม่ เพื่อสภาจะได้พิจารณาอีกครั้งว่าควรจะมีมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้นและให้มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไปหรือไม่^{๔๘}

๑.๓ การรวมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

การพิจารณาวาระที่หนึ่งนี้ สภาอาจมีมติให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติหลาย

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๕.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๗.

ฉบับรวมกันก็ได้ ซึ่งจะกระทำได้อเมื่อเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการเดียวกันทำนองเดียวกัน หรือเกี่ยวเนื่องกัน และสภาจะลงมติรับหลักการหรือไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติแต่ละฉบับหรือทั้งหมดรวมกันก็ได้ แต่เมื่อสภาได้มีมติรับหลักการแล้วให้สภาลงมติว่าจะใช้ร่างพระราชบัญญัติฉบับใดเป็นหลักในการพิจารณาในวาระที่ ๒ ด้วย

เมื่อมีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่ ๑ เรียบร้อยแล้ว ผลการพิจารณาในวาระที่หนึ่ง แยกได้ดังนี้

๑. ถ้าสภาผู้แทนราษฎรมีมติไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัตินั้นก็เป็นอันตกไป
๒. ถ้าสภาผู้แทนราษฎรมีมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติ ก็จะต้องส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นให้คณะกรรมการพิจารณาต่อไป ซึ่งอาจเป็นคณะกรรมการสามัญประจำสภา (มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วน ๆ หรือคณะกรรมการวิสามัญมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือบุคคลภายนอกก็ได้) หรืออาจพิจารณาโดยกรรมาธิการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพิ่มสภา ทั้งนี้แล้วแต่มติของที่ประชุม^{๕๐}

^{๕๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๔ - ๓๒๕ และโปรดดูรายชื่อคณะกรรมการสามัญประจำสภาผู้แทนราษฎร แต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๖ โดยประกอบไปด้วยกรรมการรวม ๑๕ คณะ ๆ ละ ๑๔ คน โดยมีประธานคณะกรรมการ ๑ คน, รองประธานคณะกรรมการ ๑ คน, เลขานุการคณะกรรมการ ๑ คน, ผู้ช่วยเลขานุการ ๑ คน, โฆษกคณะกรรมการ ๑ คน และกรรมการอีก ๑๔ คน รายชื่อคณะกรรมการทั้ง ๑๕ คณะมีดังนี้

๑. คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์
๒. คณะกรรมการการคมนาคม
๓. คณะกรรมการการคลัง การธนาคาร และสถาบันการเงิน
๔. คณะกรรมการการต่างประเทศ
๕. คณะกรรมการการทหาร
๖. คณะกรรมการการปกครอง
๗. คณะกรรมการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน
๘. คณะกรรมการการวัฒนธรรมและสังคม
๙. คณะกรรมการการศึกษา
๑๐. คณะกรรมการการเศรษฐกิจ
๑๑. คณะกรรมการการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
๑๒. คณะกรรมการสวัสดิการสังคมและการแรงงาน
๑๓. คณะกรรมการอุตสาหกรรม
๑๔. คณะกรรมการตรวจรายงานการประชุม
๑๕. คณะกรรมการพิจารณาเปิดเผยแพร่รายงานการประชุมลับ

โปรดดู "รายชื่อคณะกรรมการสามัญสภาผู้แทนราษฎร แต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๔๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๕๖ (๑ กรกฎาคม ๒๔๒๖): ๑๔ - ๒๔.

แต่ก่อนที่จะส่งร่างพระราชบัญญัติให้คณะกรรมการไปพิจารณา ที่ประชุมจะต้องกำหนดระยะเวลาในการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอคำแปรญัตติด้วย ซึ่งตามข้อบังคับการประชุมกำหนดให้กระทำการแปรญัตติภายใน ๘ วัน แต่ทั้งนี้สภาจะกำหนดเวลาเป็นอย่างอื่นก็ได้แล้วแต่มติของที่ประชุม อนึ่ง กำหนดการแปรญัตตินี้หมายถึง ระยะเวลาที่สมาชิกจะเสนอคำแปรญัตติต่อประธานคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น ไม่ได้หมายถึงระยะเวลาที่คณะกรรมการจะต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นให้เสร็จ^{๕๑}

๒. การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่สอง

การพิจารณาในวาระที่สองนี้สามารถแบ่งการพิจารณาออกได้เป็น ๒ ขั้นตอน คือ การพิจารณาของคณะกรรมการ และการพิจารณาของสภาภายหลังจากที่คณะกรรมการได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นเสร็จแล้ว^{๕๒}

๒.๑ การพิจารณาของคณะกรรมการ

เป็นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้นแล้วโดยคณะกรรมการที่สภามอบหมายซึ่งอาจเป็นคณะกรรมการสามัญประจำสภาหรือคณะกรรมการวิสามัญแล้วแต่มติของที่ประชุมสภา ในระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการ สมาชิกมีสิทธิที่จะร่วมพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นโดยการขอเสนอเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมข้อความที่ปรากฏอยู่ในร่างเดิมได้ เรียกว่าการแปรญัตติ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกผู้ใดเห็นควรขอแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมข้อความในร่างพระราชบัญญัติ ก็ให้เสนอคำแปรญัตติล่วงหน้าเป็นหนังสือต่อประธานคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น ภายในเวลาที่สภาได้กำหนดไว้ในการเสนอคำแปรญัตติต้องมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่า ๕ คน และโดยปกติต้องแปรเป็นมาตรา และการแปรญัตติเพิ่ม

^{๕๑} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๑๒๘.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

มาตราชั้นใหม่หรือคัดลอก หรือแก้ไขมาตราเดิมต้องไม่ขัดกับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติ^{๕๓}

การแปรญัตติ ผู้ที่มีสิทธิเสนอคำแปรญัตติจะต้องเป็นสมาชิกสภาเท่านั้น และจะต้องไม่ได้เป็นกรรมาธิการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ เรื่องนั้นด้วย เพราะในฐานะกรรมาธิการมีสิทธิที่จะขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในร่างพระราชบัญญัตินั้นได้อยู่แล้ว เมื่อสมาชิกได้ขอแปรญัตติภายในเวลาที่สภาได้กำหนดไว้แล้ว คณะกรรมาธิการก็จะนัดประชุมเพื่อพิจารณาว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำขอแปรญัตตินั้น โดยเชิญสมาชิกแต่ละรายที่ได้ยื่นคำขอแปรญัตติไว้มาชี้แจงเหตุผลประกอบในที่ประชุมของคณะกรรมาธิการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนั้น ถ้าหากคณะกรรมาธิการ เห็นด้วยกับคำแปรญัตติของสมาชิกท่านใดก็จะแก้ไขให้เป็นไปตามคำแปรญัตตินั้น ถ้าคณะกรรมาธิการไม่เห็นด้วยกับคำแปรญัตติของสมาชิก ก็จะชี้แจงเหตุผลให้สมาชิกขอแปรญัตติได้เข้าใจเพื่อจะได้ออกนอกคำแปรญัตตินั้นออกไป แต่หากผู้แปรญัตติไม่พอใจและยืนยันที่จะขอแปรญัตติตามนั้นก็ยังมีสิทธิส่งวนคำแปรญัตติของตนไว้เพื่ออภิปรายในที่ประชุมสภาและให้ที่ประชุมวินิจฉัยซ้ำอีกครั้ง^{๕๔}

สำหรับทางคณะกรรมาธิการนั้น กรรมาธิการทุกคนมีสิทธิที่จะขอเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือเพิ่มเติมข้อความใดในร่างพระราชบัญญัตินั้นได้ ถ้าหากในที่ประชุมของคณะกรรมาธิการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น เห็นด้วยก็จะแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมไปตามนั้น แต่ถาคณะกรรมาธิการส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย และกรรมาธิการผู้นั้นไม่พอใจและยืนยันที่จะขอเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือเพิ่มเติมกรรมาธิการผู้นั้นก็มีสิทธิส่งวนความเห็นของตนไว้เพื่ออภิปรายในที่ประชุมสภาให้ที่ประชุมเป็นผู้ชี้ขาด^{๕๕}

เมื่อคณะกรรมาธิการได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติเสร็จแล้ว ก็จะเสนอร่าง

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๘ - ๓๓๐.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๐.

พระราชบัญญัตินั้น โดยแสดงร่างเดิมและการแก้ไขเพิ่มเติม พร้อมทั้งรายงานต่อประธานสภา รายงานนั้นอย่างน้อยต้องระบุไว้ด้วยว่า

- มาตราใดมีการแก้ไข หรือไม่มีการแก้ไข
- มาตราใดคณะกรรมการคัดออก หรือเพิ่มขึ้นใหม่
- มาตราใดที่มีการแปรญัตติ จะต้องบอกด้วยว่าคณะกรรมการมีมติต่อ

คำแปรญัตตินั้นเป็นประการใด

- มีผู้แปรญัตติสงวนคำแปรญัตติหรือไม่ ชื่ออะไรบ้าง และแปรญัตติอย่างไร
- มีกรรมการสงวนความเห็นหรือไม่ ชื่ออะไรบ้าง และกรรมการนั้น ๆ

มีความเห็นว่อย่างไร^{๕๖}

อนึ่ง ระหว่างการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของคณะกรรมการในวาระที่ ๒ ถ้าคณะกรรมการเห็นว่าข้อสังเกตที่คณะรัฐมนตรีควรทราบหรือควรปฏิบัติ ก็ให้บันทึกข้อสังเกตดังกล่าวไว้ในรายงานของคณะกรรมการ เพื่อให้สภาพิจารณา และในกรณีที่สภาลงมติเห็นด้วยกับข้อสังเกตของคณะกรรมการ ประธานสภาจะแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบและนำไปปฏิบัติตามข้อสังเกตนั้น^{๕๗}

๒.๒ การพิจารณาของสภาภายหลังจากที่คณะกรรมการได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นเสร็จแล้ว

เมื่อประธานสภาได้รับร่างพระราชบัญญัติและรายงานของคณะกรรมการแล้ว ก็จะบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมสภาภายใน ๑๐ วัน^{๕๘}

ในชั้นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวาระที่สองของสภา เป็นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติตามที่คณะกรรมการรับไปพิจารณาในรายละเอียดเสร็จแล้ว และ

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๑ - ๓๓๒.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๒.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

เสนอต่อสภาเพื่อพิจารณาต่อไป การพิจารณาวาระที่สองนี้ สภาจะพิจารณาเริ่มต้นด้วย
ข้อร่าง คำปรารภ แล้วพิจารณาเรียงตามลำดับมาตราในการอภิปรายของสมาชิก ให้
อภิปรายได้เฉพาะโดยคำหรือข้อความในมาตราที่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลง
แปลงไปจากร่างเดิมเท่านั้น หรือที่ผู้แปรญัตติสงวนคำแปรญัตติ หรือที่คณะกรรมการ
สงวนความเห็นไว้ ทั้งนี้ เว้นแต่ที่ประชุมจะลงมติเป็นอย่างอื่น^{๕๘}

เมื่อได้พิจารณาจนจบร่างแล้ว ให้สภาพิจารณาทั้งร่างเป็นการสรุปอีกครั้งหนึ่ง
และในการพิจารณาครั้งนี้สมาชิกอาจขอแก้ไขเพิ่มเติมโดยคำได้ แต่จะขอแก้ไขเพิ่มเติม
เนื้อความใดมิได้นอกจากเนื้อความที่เห็นว่ายังขัดแย้งกันอยู่^{๖๐}

อนึ่ง ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเรียงตามลำดับมาตราของสภาใน
วาระที่สองนี้ หากเกิดปัญหาหรือมีข้อบกพร่องอันใดเกิดขึ้นในระหว่างการศึกษา คณะ
กรรมการหรือที่ประชุมอาจมีมติให้คณะกรรมการถอนร่างพระราชบัญญัตินั้นไป
พิจารณาปรับปรุงแก้ไขใหม่ก็สามารถกระทำได้ แล้วคอยเสนอกลับคืนสภาเพื่อพิจารณา
ต่อไป^{๖๑}

๓. การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่สาม

การพิจารณาในวาระนี้จะไม่มี การอภิปรายในร่างพระราชบัญญัตินั้นอีก ที่ประชุม
จะตกลงลงมติว่า จะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการ
พิจารณาเสร็จแล้ว^{๖๒}

ผลการพิจารณาในวาระที่สาม แยกพิจารณาได้ดังนี้

๑. กรณีที่สภาลงมติไม่เห็นชอบ ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๒. กรณีที่สภาลงมติเห็นชอบประธานสภาผู้แทนราษฎรก็จะดำเนินการ เสนอ
ร่างพระราชบัญญัตินั้นให้วุฒิสภาพิจารณาต่อไป^{๒๓}

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยกรรมาธิการเต็มสภา

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่กล่าวมาทั้ง ๓ วาระตามลำดับเป็นกรณีที่ใช้
กับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยปกติทั่ว ๆ ไป แต่ในบางครั้งการพิจารณาร่างพระราช
บัญญัติของสภาที่อาจกระทำโดยกรรมาธิการเต็มสภา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การพิจารณา
ร่างพระราชบัญญัติ ๓ วาระรวด ซึ่งมักใช้ในกรณีที่มีความจำเป็นรีบด่วนที่จะให้ร่างพระราช
บัญญัตินั้นออกใช้บังคับเป็นกฎหมาย หรือเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีรายละเอียดไม่มากและง่าย
ต่อการพิจารณาของสภา การพิจารณาโดยกรรมาธิการเต็มสภานี้ เป็นทั้งการพิจารณาชั้นคณะ
กรรมาธิการและการพิจารณาของสภาในวาระที่สองเรียงตามลำดับมารวมกันไป โดยถือ
ว่าสมาชิกทุกคนในที่ประชุมประกอบกันเป็นคณะกรรมาธิการ และประธานของที่ประชุมมีฐานะ
เป็นประธานของคณะกรรมาธิการด้วย ซึ่งจะกระทำไ้คือเมื่อคณะรัฐมนตรีร้องขอ หรือสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎร เสนอญัตติโดยมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่า ๒๐ คน (ข้อบังคับการประชุมสภา
ผู้แทนราษฎร) หรือสมาชิกวุฒิสภา เสนอญัตติโดยมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่า ๓๐ คน (ข้อบังคับ
การประชุมวุฒิสภา สมาชิกวุฒิสภา) อนึ่ง ในการพิจารณาของคณะกรรมาธิการเต็มสภาไม่มี
การแปรญัตติเพราะถือว่าสมาชิกทุกคนเป็นกรรมาธิการและสมาชิกย่อมมีสิทธิเสนอขอแก้ไขใน
ฐานะของกรรมาธิการไ้อยู่แล้ว^{๒๔}

ศูนย์วิทยทรัพยากร

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และไปรศุเพิ่มเติมใน จรูญ สุภาพ, "บทที่
๑๔ กระบวนการทางการเมืองและการปกครอง: การบัญญัติกฎหมายและการควบคุมการ
บริหารราชการแผ่นดิน," ใน การเมืองและการปกครองไทย, จรูญ สุภาพ, บรรณาธิการ
(พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๒๑๕ - ๒๑๖.

^{๒๔} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงาน
รัฐสภาไทย, หน้า ๓๓๓ - ๓๓๔.

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยกรรมาธิการเต็มสภานั้น สภาจะตั้งคณะกรรมาธิการเพื่อพิจารณาปัญหาโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับร่างพระราชบัญญัตินั้นก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นก็ไม่อาจพิจารณาโดยกรรมาธิการเต็มสภาได้โดยตลอด เพราะต้องรองจนกว่าคณะกรรมาธิการที่สภาตั้งได้พิจารณาปัญหานั้นจนเสร็จแล้ว รายงานต่อสภา สภาจึงจะเริ่มพิจารณาคือไป^{๒๕}

ข) ขั้นตอนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวุฒิสภา

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา เป็นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เสนอขึ้นมาจากสภาผู้แทนราษฎร โดยที่วุฒิสภาเป็นสภาที่ทำหน้าที่กลั่นกรองร่างพระราชบัญญัติที่เสนอมา รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดระยะเวลาการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภาไว้เป็นพิเศษ กล่าวคือ กรณีเป็นร่างพระราชบัญญัติไม่เกี่ยวกับการเงิน วุฒิสภาจะต้องพิจารณาให้เสร็จภายใน ๖๐ วัน แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินวุฒิสภาจะต้องพิจารณาให้เสร็จภายใน ๓๐ วัน ทั้งนี้ เว้นแต่สภาผู้แทนราษฎรจะไต่ถามมติให้ขยายเวลาออกไปได้เป็นกรณีพิเศษ กำหนดวันการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้กล่าวหมายถึงให้นับเฉพาะวันในสมัยประชุมเท่านั้น และให้เริ่มนับตั้งแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นมาถึงวุฒิสภา ถ้าหากวุฒิสภาไม่ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ก็ให้ถือว่าวุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบในร่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๔.

พระราชบัญญัตินั้น^{๖๖}

อนึ่ง ระยะเวลาการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภาก็กล่าวไม่ให้นับรวมถึงระยะเวลาที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นอยู่ในระหว่างการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอมานั้นมีหลักการอย่างเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่^{๖๗}

ขั้นตอนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภาก็มีลักษณะค่าเป็นการทำนองเดียวกัน การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติจะต้องกระทำพิจารณาเป็น ๓ วาระ ดังต่อไปนี้^{๖๘}

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และโปรดดูเพิ่มเติมใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๒๗ ในโลกิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๘๓.

สำหรับรายชื่อสมาชิกวุฒิสภาชุดปี พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๘ จำนวน ๒๘๓ คน โปรดดูสรุปผลงานของรัฐสภา ระหว่าง ๑๘ เมษายน ๒๕๒๖ - ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ เล่มที่ ๑ รายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร่างพระราชบัญญัติ ญัตติ กระทั่งตามกิจกรรมด้านต่างประเทศ งานผลิตเอกสารรัฐสภา, ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๑ - ๑๗. ส่วนการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพิ่มเติมในวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖ และวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๘ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โปรดดู "ประกาศ แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา," เอกสารข่าวรัฐสภา ๘, ๑๘๓ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖): ๘ - ๗, "ประกาศ แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๘๐ (๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖): ๒-๖.

^{๖๗} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๓๘.

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๘ - ๓๓๙.

๑. การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่หนึ่ง

การพิจารณาในวาระที่หนึ่ง เป็นการพิจารณาและลงมติว่าจะเห็นชอบด้วยกับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้นหรือไม่ เห็นชอบกับสภาผู้แทนราษฎร

อนึ่ง การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่หนึ่ง ขึ้นรับหลักการของวุฒิสภา คณะรัฐมนตรีจะขอรับร่างพระราชบัญญัติที่เสนอมาไปพิจารณาก่อนรับหลักการ เหมือนเช่น การพิจารณาในวาระที่หนึ่งของสภาผู้แทนราษฎรอีกไม่ได้ เพราะถือว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อวุฒิสภานั้นได้ผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรแล้ว แต่อย่างไรก็ตามวุฒิสภาก็มีอำนาจตั้งคณะกรรมการไปพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นก่อนที่วุฒิสภาจะมีมติรับหลักการก็ได้ เช่น เกี่ยวกับการพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎร

๒. การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่สอง

การพิจารณาในวาระที่สอง เป็นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยกรรมาธิการที่สภาตั้งหรือกรรมาธิการเพิ่มสภา ซึ่งขั้นตอนการพิจารณา การแปรญัตติ และการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของสภาภายหลังที่คณะกรรมการพิจารณาเสร็จแล้วก็มีลักษณะเช่นเดียว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กับการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร^{๒๔}

๓. การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่สาม

^{๒๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๕ และไปรษณูปรายชื่อคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภาซึ่งได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ โดยประกอบไปด้วยคณะกรรมการรวม ๑๓ คณะ ๆ ละ ๑๕ คน โดยมีประธานคณะกรรมการ ๑ คน , รองประธานคณะกรรมการ ๑ คน เลขานุการคณะกรรมการ ๑ คน และกรรมการอีก ๑๒ คน รายชื่อคณะกรรมการทั้ง ๑๓ คณะ มีดังนี้

๑. คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์
๒. คณะกรรมการการคมนาคม
๓. คณะกรรมการการต่างประเทศ
๔. คณะกรรมการการทหาร
๕. คณะกรรมการการปกครอง
๖. คณะกรรมการการศึกษาและวัฒนธรรม
๗. คณะกรรมการการเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม
๘. คณะกรรมการการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
๙. คณะกรรมการการสวัสดิการสังคมและการแรงงาน
๑๐. คณะกรรมการตรวจรายงานการประชุม
๑๑. คณะกรรมการพิจารณาเปิดเผยแพร่รายงานการประชุมลับ
๑๒. คณะกรรมการการคลัง การธนาคารและสถาบันการเงิน
๑๓. คณะกรรมการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน

ไปรษณู "การประชุมวุฒิสภา ชุดที่ ๓ ครั้งที่ ๓/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๑๔๔ (๑ มิถุนายน ๒๕๒๖: ๒๔ - ๓๔, "รายชื่อคณะกรรมการสามัญวุฒิสภา แต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๑๔๖ (๑ กรกฎาคม ๒๕๒๖): ๒๔ - ๓๕.

การพิจารณาในวาระที่สาม เป็นการพิจารณาลงมติว่าจะเห็นชอบด้วยหรือไม่ เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร หรือถ้าในการพิจารณาวาระที่สอง ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติก็ให้ที่ประชุมลงมติว่าให้แก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่แก้ไขเพิ่มเติม ในกรณีเช่นว่านี้ มติให้แก้ไขเพิ่มเติมให้หมายความว่าให้แก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติ ความที่ได้พิจารณาในวาระที่สอง และมติไม่แก้ไขเพิ่มเติมให้หมายความว่า วุฒิสภาเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎรในร่างพระราชบัญญัติโดยไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติม^{๓๐}

ผลการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา แยกพิจารณาได้ดังนี้

๑. กรณีที่วุฒิสภาเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎรโดยไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ก็ให้ดำเนินการตามมาตรา ๓๓ ของรัฐธรรมนูญต่อไป โดยนายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้วขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป
๒. กรณีวุฒิสภาลงมติในวาระที่ ๑ หรือวาระที่ ๓ ไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎรก็ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน แล้วส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร
๓. กรณีวุฒิสภามีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติซึ่งสภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความเห็นชอบแล้ว ก็ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติความที่วุฒิสภาได้แก้ไขเพิ่มเติมนั้นไปยังสภาผู้แทนราษฎร^{๓๑}

^{๓๐} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๓๕.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๕ - ๓๓๖ และโปรดดูเพิ่มเติมใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๒๔ ในโกสิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

เมื่อวุฒิสภาได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นเสร็จแล้ว ประธานวุฒิสภาจะต้องแจ้งผลการพิจารณานั้น ไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรทราบต่อไป^{๗๒}

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภามีมติแก้ไขเพิ่มเติม

กรณีวุฒิสภาได้แก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบแล้ว ตามรัฐธรรมนูญกำหนดให้ตั้งกรรมาธิการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติใหม่ โดยให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาต่างตั้งบุคคลที่เป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ มีจำนวนเท่ากันตามที่สภาผู้แทนราษฎรจะให้เป็นผู้กำหนด ประกอบเป็นคณะกรรมการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น เมื่อสภาทั้งสองได้ตั้งกรรมาธิการร่วมกันแล้ว คณะกรรมาธิการร่วมกันก็จะพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ (การพิจารณาขั้นนี้ไม่มีการเสนอคำแปรญัตติ เป็นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภาแก้ไขเพิ่มเติมโดยสมาชิกที่ประกอบกันเป็นคณะกรรมการร่วมกันเท่านั้น) แล้วจะรายงานพร้อมทั้ง เสนอร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันพิจารณาเสร็จแล้วต่อสภาทั้งสอง เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบอีกครั้งหนึ่งในรายงานของคณะกรรมการจะระบุมาตราที่วุฒิสภาได้แก้ไขเพิ่มเติมและมติของคณะกรรมการร่วมกันมีความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขดังกล่าวได้อย่างไร^{๗๓}

เมื่อคณะกรรมการร่วมกันเสนอร่างพระราชบัญญัติต่อสภาทั้งสอง โดยเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน สภาทั้งสองก็จะทำการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น โดยผลการพิจารณาสามารถแยกออกได้ดังนี้

๑. ถ้าสภาทั้งสองต่างเห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณาแล้วนั้น ก็ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๗๔^{๗๔} แห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

^{๗๒} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๓๖.

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

กล่าวคือ "ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ให้นำกรรมาธิการขึ้น
ทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราช-
กิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้"^{๑๕}

๒. ในกรณีที่สภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้น
ไว้ก่อน^{๑๖}

การพิจารณาพระราชบัญญัติที่ตองยับยั้งความมาตรา ๑๒๘

การพิจารณาพระราชบัญญัติที่ตองยับยั้งมีอยู่ด้วยกัน ๒ กรณี^{๑๗}

๑. กรณีที่วุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติ
เห็นชอบแล้ว เสนอต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไปนั้น สภาผู้แทนราษฎรจะยกขึ้นพิจารณาใหม่
ได้คือเมื่อเวลา ๑๕๐ วัน ใกล้เคียงกันไปนับแต่วันที่วุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยัง
สภาผู้แทนราษฎร ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่ง
หนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาแล้ว ก็ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันได้รับ
ความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๑๓

๒. กรณีที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา สภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วยกับร่าง
พระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณาเสร็จแล้ว กรณีนี้สภาผู้แทนราษฎรจะ
ยกขึ้นพิจารณาใหม่ได้คือเมื่อเวลา ๑๕๐ วัน ใกล้เคียงกันไปนับแต่วันที่สภาใดสภาหนึ่งไม่เห็น
ชอบด้วยกับร่างของคณะกรรมการร่วมกัน ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมหรือ
ร่างที่คณะกรรมการร่วมกันพิจารณาด้วยคะแนนเสียงข้างมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน

^{๑๕} โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๓๑.

^{๑๖} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงาน
รัฐสภาไทย, หน้า ๓๓๖.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๗ และโปรดดูเพิ่มเติมใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๒๘ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสาร
เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๔๔.

สมาชิกทั้งหมดของสภาแล้วก็ได้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของ
รัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไป ตามมาตรา ๗๗

แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัติที่ค้างยั้งไว้ทั้ง ๒ กรณีดังกล่าวเป็นร่างพระราชบัญญัติ
เกี่ยวกับการเงิน ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิม หรือร่างที่คณะกรรมการร่วม
กันพิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาแล้วก็ได้ถือว่า
ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตาม
มาตรา ๗๗^{๓๕}

อนึ่ง ในระหว่างที่มีการยั้งร่างพระราชบัญญัติใด คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการ
ของร่างพระราชบัญญัติที่ค้างยั้งไว้มิได้^{๓๖} หากมีข้อสงสัยก็ให้ประธานวุฒิสภาหรือ
ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งร่างพระราชบัญญัติให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย^{๓๗}

โดยสรุป กระบวนการนิติบัญญัติเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนมาก การที่
รัฐบาลจะเสนอร่างกฎหมายเพื่อให้รัฐสภาพิจารณา จนประกาศใช้ได้นั้น ต้องผ่านขั้นตอน
ต่าง ๆ อย่างมากมาย ทั้งนี้ มาตรการควบคุมโดยการอนุมัติ หรือไม่อนุมัติร่างพระราช
บัญญัติที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอนี้ จึงมีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของ
ผลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

^{๓๕} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงาน
รัฐสภาไทย, หน้า ๓๓๓.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๓๐ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม),
เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๔๔.

^{๓๗} โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
๒๕๒๑ มาตรา ๑๓๐ วรรค ๒ ในเรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๔ - ๒๔๕.

เนื่องจากดำรัสพระราชบัญญัติใคร่ร่างพระราชบัญญัติหนึ่ง ซึ่งเสนอโดยคณะรัฐมนตรี ไม่ผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร ไม่ว่าจะ เป็นชั้นตอนใด ๆ ก็ตาม รัฐบาลก็มีทาง ออกอยู่ ๒ ทาง คือ

๑. ลาออก เพื่อให้มีการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นทำการบริหารปกครองประเทศ ใหม่
๒. ยุบสภา เพื่อจกให้มีการเลือกตั้งทั่วไป

ทั้งนี้ ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีนั้นมีความสำคัญ เสมือนเป็นนโยบายของรัฐบาล การไม่ให้ความเห็นชอบต่อร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงเท่ากับเป็นการไม่ให้การรับรองนโยบายของรัฐบาล ส่งผลให้รัฐบาลต้องคัดสนใจในวิธีทาง การการเมือง ๒ ทางดังกล่าว ทั้งที่เคยปรากฏมาแล้วในประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย ช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงการรัฐประหารในปี พ.ศ. ๒๔๙๐

ในกรณีการลาออกของรัฐบาล ภายหลังจากที่รัฐสภาไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติ ที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี ได้แก่ การลาออกของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ เนื่องจากการที่สภาไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติพระราช กำหนดระเบียบบริหารราชการนครบาลเพชรบูรณ์ และร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราช กำหนดการจัดสร้างพุทธบุรุษมณฑล^{๔๑}

^{๔๑} โปรรุทราญละเฮียคในชวลิต ทรงกิตติ, "การต่อสู้ทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๙๐)," (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชา การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๕๐ - ๑๕๕, เสถียร ศุกุลโสภณ, ประวัติศาสตร์ไทยฉบับพัฒนาการ ประโยชน์มัธยมศึกษาตอนปลาย เล่ม ๒ ม.ศ.๕ (พิมพ์ครั้งที่ ๒, พระนคร: ชักขรเจริญทัศน์, ๒๕๑๒), หน้า ๔๖๗, กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองไทยในระบบประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๒๕๔, เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนา การรัฐธรรมนูญ, หน้า ๑๕๑ - ๑๕๒.

ส่วนในการพิจารณาของสภาฯ ภายหลังจากที่รัฐสภาไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติที่เสนอ โดยคณะรัฐมนตรี ได้แก่ การยุบสภา โดยรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ในวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ เนื่องจากกรณีที่สภาไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม^{๔๒}

การควบคุมโดยการอนุมัติ หรือไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติ ที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี โดยรัฐสภาชุกปี พ.ศ. ๒๔๒๖ - ๒๔๒๘.

การใช้มาตรการควบคุมโดยการอนุมัติ หรือไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติที่เสนอ โดยคณะรัฐมนตรี โดยรัฐสภา ชุกปี พ.ศ. ๒๔๒๖ - ๒๔๒๘ นั้น เป็นไปอย่างคั่งเนื่อง ตลอดช่วงระยะเวลาของการประชุมรัฐสภา และการประชุมคณะกรรมการทั้งของสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาทั้งในและนอกสมัยประชุมของรัฐสภา นับตั้งแต่คณะรัฐมนตรีได้ เสนอร่างพระราชบัญญัติรักษาคลองประปาเข้าสู่การประชุมของสภาผู้แทนราษฎร เป็นฉบับ

^{๔๒}โปรดดูรายละเอียดในศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๕๒๒ - ๕๒๔, เสถียร ศุกโฮภณ, ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับพัฒนาการ เล่ม ๒ ประโยชน์ขมศึกษาคอนปลาย ม.ศ. ๕, หน้า ๔๖๔, เส้นที่จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ, หน้า ๑๕๖, กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย, หน้า ๓๖๑.

สำหรับการไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามนี้ เป็นการพิจารณาในการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร ในวาระที่ ๒ ภายหลังจากที่คณะกรรมการวิสามัญได้พิจารณาเรียบร้อยแล้ว โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขอแปรญัตติคัดค้านข้อความบางส่วนของร่างพระราชบัญญัติออก และที่ประชุมมีมติให้คัดค้านตามที่สมาชิกเสนอ เป็นผลให้รัฐบาลคัด สิ้นใจยุบสภา

แรก^{๔๓} จนถึงร่างพระราชบัญญัติโอนกรรมสิทธิ์ที่ราชพัสดุที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน โดยเฉพาะในท้องที่ ต.บางทกก อ.บางน้ำเปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทราให้แก่ นางพยงค์ เพ็งพิณใจ^{๔๔} อันเป็นร่างพระราชบัญญัติฉบับสุดท้ายที่คณะรัฐมนตรีเสนอเข้าสู่

^{๔๓}งานยสิตเอกสารรัฐสภา ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า สำนักงานรัฐสภา, สรุปผลงานของรัฐสภา ระหว่าง ๑๔ เมษายน ๒๕๒๖ - ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ เล่มที่ ๑ รายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร่างพระราชบัญญัติ ญัตติ กระทู้ถาม กิจกรรมด้านต่างประเทศ, หน้า ๔๐.

ร่างพระราชบัญญัติรักษาคลองประปาเป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีและได้รับการอนุมัติจากรัฐสภา โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวใน "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๗/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๑๔๗ (๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๖): ๒๑ - ๒๒, "การประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๑๒/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๑๔๘ (๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๖): ๑๖; "การประชุมวุฒิสภาชุดที่ ๓ ครั้งที่ ๑๐/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๑๔๘ (๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๖): ๓๘, "งานของสภา," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๒๐๐ (๑ กันยายน ๒๕๒๖): ๑๐ - ๑๑, ๑๔ - ๑๕, "การประชุมวุฒิสภาชุดที่ ๓ ครั้งที่ ๑/๒๕๒๖ (สมัยวิสามัญ) วันศุกร์ที่ ๕ กันยายน ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๒๐๑ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๖): ๑๔ - ๑๕, "ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอเข้าสู่สภา ระหว่างวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๖ - ๑๕ กันยายน ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๑๔ (๑ เมษายน ๒๕๒๗): ๑๑.

^{๔๔}เป็นร่างพระราชบัญญัติฉบับสุดท้ายที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี และอยู่ในระหว่างรอการพิจารณาในวาระที่ ๑ ของสภาผู้แทนราษฎร ก่อนการยุบสภา โปรดดูงานยสิตเอกสารรัฐสภา ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา สรุปผลงานของรัฐสภา ระหว่าง ๑๔ เมษายน ๒๕๒๖ - ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ เล่มที่ ๑ รายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร่างพระราชบัญญัติ ญัตติ กระทู้ถาม กิจกรรมด้านต่างประเทศ, หน้า ๑๑๐.

การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรชุกกัจะสิ้นสุดลง จาก การยุบสภา^{๔๕} รวมทั้งสิ้น ๑๘๗ ฉบับ^{๔๖} จากจำนวนร่างพระราชบัญญัติที่ได้มีการเสนอ เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งสิ้น ๔๗๔ ฉบับ^{๔๗} คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๑๒ ปรากฏว่าสามารถประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ ๔๖ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕๕ จากจำนวน ๑๘๗ ฉบับที่ได้มีการเสนอเข้าการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร หรือร้อยละ ๗๓.๕ จาก จำนวน ๑๑๗ ฉบับที่ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาและประกาศใช้เป็นกฎหมายได้^{๔๘} ซึ่งมี จำนวนมากกว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เมื่อพิจารณาจากหลักการการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของรัฐสภาแล้ว ก็ จะ พบกระบวนการนิติบัญญัติที่สลับซับซ้อนทั้งที่ไต่ถามมาแล้วข้างต้น ในทางปฏิบัติ ร่างพระราช- บัญญัติแต่ละฉบับที่เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา จะต้องผ่านชั้นคอนต่าง ๆ มากมาย ดังเช่น พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ อันเป็นพระราชบัญญัติฉบับแรก ที่เสนอโดย คณะรัฐมนตรี และได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายได้นั้น ต้อง ผ่านกระบวนการในการพิจารณาโดยรัฐสภาอย่างละเอียดถี่ถ้วน กล่าวคือ

^{๔๕}ไปรคภูรายละเอียดเกี่ยวกับการยุบสภาในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ ในศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๕๔๓ - ๕๔๔.

^{๔๖}นับรวมร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๗ - ๒๕๒๘ รวม ๓ ฉบับ

^{๔๗}งานนิติคดี กองการประชุม, รายงานกิจการของรัฐสภา (๒๕ เมษายน ๒๕๒๖ - ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๙, ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ก.

^{๔๘}เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และไปรคภูเพิ่มเติมในงานผลิตเอกสาร รัฐสภา ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, สรุปผลงานของรัฐสภา ระหว่าง ๑๕ เมษายน - ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๙ เล่มที่ ๑ รายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร่างพระราชบัญญัติ นิติคดี กระทั่งตาม กิจกรรรมค้านต่างประเทศ

เมื่อคณะรัฐมนตรีได้เสนอร่างพระราชบัญญัติรักษาคอลงประปาเข้าสู่การพิจารณาของวุฒิสภาโดยผ่านสภาผู้แทนราษฎร ภายหลังที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้บรรจุร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุม จากนั้นที่ประชุมได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติรักษาคอลงประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ ซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ^{๔๘}

ร้อยตำรวจเอกสุรศักดิ์ โอสธานุเคราะห์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้แถลงเหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ มีใจความว่า โดยที่กฎหมายว่าด้วยการรักษาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก ทำให้เกิดความไม่สะดวกแก่การปฏิบัติราชการ นอกจากนี้ได้มีการจัดตั้งการประปาส่วนภูมิภาค แยกต่างหากจากการประปานครหลวงแล้ว ในการนี้สมควรปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งให้มีการรักษาคอลงประปาในเขตของการประปาส่วนภูมิภาคในลักษณะเดียวกันกับคอลงประปาในเขตของการประปานครหลวงด้วย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้^{๔๙}

หลังจากการอภิปรายที่ประชุมได้ลงมติในวาระที่ ๑ รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินี้ และมีมติให้ส่งให้คณะกรรมการการปกครองพิจารณา กำหนดการแปรญัตติภายใน ๑๕ วัน^{๕๐}

หลังจากการพิจารณาโดยคณะกรรมการการปกครองของสภาผู้แทนราษฎร เสร็จสิ้นแล้ว ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ได้ถูกเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในวาระที่ ๒ ซึ่งเป็นการพิจารณาโดยเรียงตามมาตรา

ที่ประชุมได้พิจารณาในวาระที่ ๒ และลงมติเห็นชอบในวาระที่ ๓ ให้เสนอต่อวุฒิสภา พิจารณาต่อไปตามรัฐธรรมนูญ^{๕๑}

^{๔๘} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๗/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๖," หน้า ๒๑.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑ - ๒๒.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑ - ๒๒.

^{๕๑} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๒/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๖," หน้า ๑๒.

เมื่อร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้รับการบรรจุเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุมของวุฒิสภาเรียบร้อยแล้ว ที่ประชุมวุฒิสภาได้หยิบยกร่างพระราชบัญญัติรักษาคงประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบแล้ว^{๕๓} ขึ้นมาทำการพิจารณาในวาระที่ ๑

หลังจากการอภิปราย ที่ประชุมได้ลงมติในวาระที่ ๑ รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ และมีมติให้ส่งคณะกรรมการการปกครองให้พิจารณากำหนดการแปรญัตติกายใน ๗ วัน^{๕๔} และในการประชุมครั้งนี้ ก็มีการประกาศพระบรมราชโองการประกาศพระราชกฤษฎีกา ปักประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๒๖^{๕๕} มีผลให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวต้องติดอยู่ในขั้นตอนของการพิจารณาโดยคณะกรรมการของวุฒิสภา

ภายหลังจากการประกาศพระราชกฤษฎีกา เรียกประชุมสมัยวิสามัญแห่งรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๒๖^{๕๖} ที่ประชุมวุฒิสภาก็ได้มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติรักษาคงประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ ซึ่งคณะกรรมการการปกครอง พิจารณาเสร็จแล้ว^{๕๗}

ที่ประชุมได้พิจารณาในวาระที่ ๒ และลงมติในวาระที่ ๓ เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร^{๕๘} และได้มีการดำเนินการจนใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ ตามที่ประกาศใน

^{๕๓} "การประชุมวุฒิสภาชุดที่ ๓ ครั้งที่ ๑๐/๒๕๒๖ (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๒๖," หน้า ๓๘.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

^{๕๖} "พระราชกฤษฎีกา เรียกประชุมสมัยวิสามัญแห่งรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๘, ๒๐๑ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๖): ๑.

^{๕๗} "การประชุมวุฒิสภาชุดที่ ๓ ครั้งที่ ๑/๒๕๒๖ (สมัยวิสามัญ) วันศุกร์ที่ ๘ กันยายน ๒๕๒๖," หน้า ๑๘.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘ - ๑๘.

นอกจากนี้ยังมีร่างพระราชบัญญัติของพรรคกิจสังคมอีก ๑ ร่าง โดยต่างก็มีหลักการเช่นเดียวกัน คือ ให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ถึงแม้ว่าร่างของพระราชบัญญัติทั้ง ๔ ฉบับ จะมีหลักการตรงกัน แต่ก็มีรายละเอียดที่แตกต่างกัน คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้ส่งร่างดังกล่าวทั้งหมดเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา เพื่อทำหน้าที่กั่นกรองและศึกษาค้นคว้าว่าจะกำหนดให้มีรูปแบบใด โดยเชื่อว่าจะเป็นข่าวที่น่ายินดีสำหรับนักประชาธิปไตยทั้งหลายที่ต้องการให้มีการเลือกตั้ง และจะทราบผลในตอนเปิดสมัยประชุมรัฐสภา ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๗ นี้^{๑๐๑}

โฆษกรัฐบาลกล่าวว่า หลักการของ ๓ พรรคการเมืองนั้นสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลเองก็ต้องให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารกรุงเทพมหานคร เช่นกัน จึงไม่มีปัญหาในการรับหลักการนี้^{๑๐๒}

เมื่อได้รับการสอบถามถึงการที่รัฐบาลจะเสนอร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครเองหรือไม่นั้น โฆษกรัฐบาลตอบว่าไม่จำเป็นต้องมี เพราะทุกพรรคเป็นพรรครัฐบาลทั้งสิ้น หรือแม้แต่พรรคชาติไทยซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านก็มีความเห็นในการเชิญประชาธิปไตยสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งของแต่ละพรรคที่เสนอมาแตกต่างกันเท่านั้น เมื่อผ่านการศึกษาค้นคว้าจากรัฐสภาแล้ว รัฐบาลก็ยินดีและพร้อมเสมอที่จะรับหลักการดังกล่าว^{๑๐๓}

ต่อมา นายอาคม เสรสุชาติ กรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร ในการประชุมคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร ที่ทำเนียบรัฐบาล ในวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ ที่ประชุมมีมติให้ส่งร่างพระราชบัญญัติกรุงเทพมหานครทั้ง ๓ ร่างเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร สำหรับร่างพระราชบัญญัติกรุงเทพมหานคร ของพรรคกิจสังคมอีกร่างหนึ่งนั้นจะได้

^{๑๐๑} "ร่างพระราชบัญญัติ การบริหารราชการกรุงเทพมหานคร," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๒๐๕ (๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๖): ๒.

^{๑๐๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๐๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ส่งไปในภายหลัง โดยนายกรัฐมนตรีจะลงนามใน ๓ ร่างนี้ก่อน ซึ่งเมื่อสภาผู้แทนราษฎร
ได้รับแล้วก็จะได้มีการตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณา ซึ่งผลการพิจารณาของคณะ
กรรมการให้ใช้ร่างฉบับใดก็จะพิจารณาร่างนั้นในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป^{๑๐๘}

การที่นายกรัฐมนตรีต้องลงนามในร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ก็เนื่องจากเหตุผล
ที่ว่า ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เป็น พ.ร.บ. เกี่ยวกับการเงิน^{๑๐๘}

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีการยืนยันจากรัฐบาลว่า จะมีการส่งร่างพระราช-
บัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร สิ้นสุดการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรใน
ช่วงที่มีการเปิดสมัยประชุมของรัฐสภา แต่เมื่อมีการเปิดประชุมสภาขึ้น สำนักเลขาธิการ
นายกรัฐมนตรี แจ้งเหตุขัดข้องในการพิจารณาให้คำรับรองร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับที่
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอ รวม ๑๖ ฉบับ ว่าขณะนี้ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวอยู่ใน
ระหว่างการพิจารณาของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง^{๑๐๖} ซึ่งในจำนวนนี้มีร่างพระราชบัญญัติ
ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครรวมอยู่ด้วย

ต่อมา รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี แถลงถึงร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว
ว่าคณะกรรมการประสานงานรัฐสภาของรัฐสภา ได้พิจารณาร่างที่รัฐบาลรับจากสภา
ผู้แทนราษฎรประกอบกับร่างของกระทรวงมหาดไทย แล้วปรับปรุงรวมเป็นฉบับเดียวกัน^{๑๐๗}

^{๑๐๘} "รัฐบาลเตรียมเสนอร่าง พ.ร.บ. กรุงเทพมหานคร ให้สภา พิจารณา,"
เอกสารข่าวรัฐสภา ๘, ๒๐๖ (๑ ธันวาคม ๒๕๒๖): ๓ - ๔.

^{๑๐๕} "ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอเข้าสู่สภา ระหว่างวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๖ - ๑๕
กันยายน ๒๕๒๖," หน้า ๘.

^{๑๐๖} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๕๒๗ (สมัยสามัญ) วันพฤหัสบดีที่
๓ พฤษภาคม ๒๕๒๗," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๑๗ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๗): ๔.

^{๑๐๗} "ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร," เอกสาร
ข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๑๘ (๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๗): ๕.

และในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๒๗ นายกรัฐมนตรีได้กำชับให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเร่งดำเนินการให้ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครให้แล้วเสร็จโดยเร็ว เพื่อเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาต่อไป^{๑๐๘}

ในที่สุดก็ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ โดยมีการเสนอกันถึง ๔ ร่าง มีของพรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชากรไทย และพรรคชาติไทย^{๑๐๙} ทั้งนี้ ก่อนหน้าที่จะมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติเข้าสู่สภาได้มีการประชุมคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจร่างกฎหมายระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีผู้แทนจากพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลทุกพรรคเข้าร่วมประชุม ซึ่งผลการประชุมก็ได้มีมติเสนอรัฐบาลไทยกร่าง พ.ร.บ. กรุงเทพมหานคร ของรัฐบาลขึ้นใหม่ โดยนำเอาหลักการของร่าง พ.ร.บ. กรุงเทพมหานคร ของพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคประชากรไทย ที่สอดคล้องกันมาเป็นหลักการของร่าง พ.ร.บ. ของรัฐบาล นั่นก็คือให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสภากรุงเทพมหานคร รวมทั้งให้ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารของกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพในการบริการและแก้ปัญหาของประชาชนได้มากขึ้น ที่ประชุมยังได้มีมติรับข้อเสนอของพรรคกิจสังคมที่ต้องการให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นขึ้นในแต่ละเขตของกรุงเทพมหานคร เพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของหัวหน้าเขต และพิจารณาอนุมัติแผนการดำเนินงานของเขต และให้ประชาชนมีส่วนในการร่วมแก้ปัญหา และพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญก้าวหน้า อันจะเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล และเป็นการสร้างสรรคประชาธิปไคยในท้องถิ่น ซึ่งที่ประชุมก็ได้ให้ที่ประชุมของพรรคร่วมรัฐบาลทั้ง ๔ พรรค ไปยกกร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวขึ้นเพื่อให้รัฐบาลพิจารณาและนำเสนอต่อรัฐสภา^{๑๑๐}

^{๑๐๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๑๐๙} "สภารับร่างกฎหมายเลือกผู้บริหารกรุงเทพมหานคร," ไทยรัฐ (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๗): ๗.

^{๑๑๐} "ยกกร่างกฎหมาย กรุงเทพมหานครใหม่เสนอกันมาหลายพรรค," ไทยรัฐ (๓๐ มีนาคม ๒๕๒๗): ๓, ๒.

ในส่วนของรัฐบาล คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาและมีมติรับหลักการของร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ความที่พรรคร่วมรัฐบาลทั้ง ๔ พรรคได้เห็นชอบและได้มีมติส่งให้ทางกระทรวงมหาดไทยโดยด่วน^{๑๑๑}

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ ที่ประชุมได้มีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ... เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเนื่องกันกับร่างที่พระราชบัญญัติที่สมาชิก เสนออีก ๓ ฉบับ ที่ประชุมจึงได้พิจารณารวมกัน โดยที่ประชุมได้มีมติให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง จำนวน ๒๕ คน เพื่อพิจารณาร่างทั้ง ๔ ฉบับ และกำหนดการแปรญัตติกภายใน ๓๐ วัน^{๑๑๒}

นายจรรุจน์ จารุपर्ณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ในฐานะโฆษกคณะกรรมการวิสามัญ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ได้แถลงแก่ผู้สื่อข่าวถึงผลการประชุมคณะกรรมการฯ เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๗ ว่า ที่ประชุมได้มีมติให้แต่งตั้งตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะกรรมการชุดนี้ ซึ่งตำแหน่งประธานคณะกรรมการฯ ได้แก่ นายเกษม ศิริสัมพันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร รองประธาน ได้แก่ นายชุมพล ศิลปอาชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสุพรรณบุรี และเลขาธิการ ได้แก่ นายถวิล ไพรสณฑ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครศรีธรรมราช^{๑๑๓}

นายจรรุจน์ จารุपर्ณ กล่าวว่า ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจะใช้ฉบับร่างของรัฐบาลเป็นหลัก และคณะกรรมการจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แปรญัตติ และเป็นที่ยกหมายว่า

^{๑๑๑} "สภากรุงเทพมหานคร ให้กฤษฎีกาแต่งตั้งอีก," ไทยรัฐ (๓๐ พฤษภาคม ๒๕๒๗): ๑๔.

^{๑๑๒} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๔/๒๕๒๗ สมัยสามัญ วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๗," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๒๓ (๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๗): ๑๖.

^{๑๑๓} "การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๒๓ (๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๗): ๑๖.

ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ทั้งสองฉบับที่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในวาระแรก จะสามารถนำเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในวาระที่ ๒ และ ๓ สำหรับสมัยประชุมวิสามัญที่จะมีขึ้นในเดือนกันยายน^{๑๑๔}

ต่อมาได้มีการแถลงว่าคณะกรรมาธิการฯ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และได้เสนอต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรแล้ว^{๑๑๕}

ภายหลังการเปิดสมัยประชุมรัฐสภา สมัยวิสามัญประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๗^{๑๑๖} ก็ได้มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และมีการบรรจุร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร เข้าในระเบียบวาระการประชุม และในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒/๒๕๒๗ (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ วันศุกร์ที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๒๗^{๑๑๗} ที่ประชุมได้มีมติให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติ ๓ ฉบับ ได้แก่ร่างพระราชบัญญัติศาลากลางจังหวัดแห่งประทศไทย ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร และร่างพระราชบัญญัติข้าราชการกรุงเทพมหานคร^{๑๑๘}

สำหรับร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กรุงเทพมหานครนั้น มีหลักการเพื่อที่จะปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร เหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร

^{๑๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๑๑๕} "ร่างพระราชบัญญัติกรุงเทพมหานคร," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๒๔ (๑ กันยายน ๒๕๒๗): ๒๓.

^{๑๑๖} "พระราชกฤษฎีกา เรียกประชุมสมัยวิสามัญแห่งรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๒๗," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๒๕ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๗): ๑.

^{๑๑๗} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒/๒๕๒๗ (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ วันศุกร์ที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๒๗," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๒๕ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๗): ๗.

^{๑๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน แม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาแล้วรวม ๕ ครั้ง ก็ยังมีบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมกับกาลสมัย ดังนั้นเพื่อให้การบริหารราชการกรุงเทพมหานคร มีความเหมาะสมและคล่องตัวสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้โดยสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้เป็นไปตามหลักการปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย^{๑๑๘}

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติกรุงเทพมหานครทั้งสองฉบับนี้ ที่ประชุมได้พิจารณากันอย่างกว้างขวาง พร้อมทั้งให้มีการเปลี่ยนแปลงหลักการบางประการ^{๑๒๐} จากนั้นจึงได้มีการลงมติให้ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในวาระที่ ๓ และส่งต่อไปยังวุฒิสภา เพื่อพิจารณาต่อไป

อย่างไรก็ดี เมื่อร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของวุฒิสภาก็ต้องผ่านขั้นตอนตามปกติ กล่าวคือ ในเบื้องต้นที่ประชุมได้มีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ... และร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ... และที่ประชุมได้มีมติให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง จำนวน ๒๕ คน เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๒ ฉบับดังกล่าว กำหนดการแปรญัตติภายใน ๙ วัน คณะกรรมการมีรายงานมาดังต่อไปนี้^{๑๒๑}

๑. นาวาอากาศตรี กำธน สินธุวานนธ์
๒. พลโท ชวลิต ยงใจยุทธ
๓. นายชุมสาย หัสสิน
๔. หม่อมหลวงตรีทศยุทธ เทวกุล

^{๑๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๑๒๑} "การประชุมวุฒิสภาชุดที่ ๓ ครั้งที่ ๑/๒๕๒๗ (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ วันจันทร์ที่ ๓ กันยายน, "เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๒๕ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๗): ๑๗.

๕. พลเรือเอกเทียม มกรานนท์
๖. นายประกอบ คุ้มจินดา
๗. พลอากาศเอกประจักษ์ สุทธิชัย
๘. พลเอกไพจิตร สมสุวรรณ
๙. ร้อยเอกละเมียน ปุณณะมาน
๑๐. พลเอกวาทุ กุณชรานุสรณ์
๑๑. พลเอกศักดิ์ บุญพระกุล
๑๒. นายสมภพ สุสังกรกาญจน์
๑๓. นายसानนท์ สายสว่าง
๑๔. นายสุชาติ หอวัฒนกุล
๑๕. พลตำรวจโทสุวรรณ รัตนชื่น
๑๖. พลอากาศเอกอรุณ พร้อมเทพ
๑๗. นายไอลง โกลสิน
๑๘. นายชวลิต รุ่งแสง
๑๙. นายประสพ รัตนากกร
๒๐. พันเอกธานี เสนีวงศ์ ณ อยุธยา
๒๑. พลเอกปฐม เสริมสิน
๒๒. นายเปล่งศักดิ์ ประกาศเกสัช
๒๓. นายอมร วิชาศักดิ์
๒๔. นายชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศาสตร์
๒๕. นายชาญ กาญจนานันท์

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครต้องหยุดชะงักลง เนื่องจากมีพระบรมราชโองการประกาศพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสมัชชาวิสามัญแห่งรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๒๗^{๑๒๒} ในวันเดียวกันนั่นเอง

^{๑๒๒} "การประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ ๑/๒๕๒๗ (สมัชชาวิสามัญ) วันจันทร์ที่ ๓ กันยายน, เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๒๕ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๗): ๒๐.

ในการประชุมวุฒิสภาครั้งที่ ๒/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ)^{๑๒๖} ที่ประชุมได้พิจารณา ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ... ซึ่งคณะกรรมการ การวิสามัญพิจารณาเสร็จแล้ว ที่ประชุมได้พิจารณาในวาระที่ ๒ โดยพิจารณาเรียง ความลำดับมาตรา จนถึงมาตราที่ ๕๖ ที่ประชุมได้เลื่อนการพิจารณาไปในคราวประชุมครั้ง ต่อไป^{๑๒๗}

ต่อมาในการประชุมวุฒิสภาครั้งที่ ๔ ครั้งที่ ๓/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ)^{๑๒๘} ที่ประชุม ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ... ซึ่ง คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาเสร็จแล้ว ที่ประชุมได้พิจารณาในวาระที่ ๒ ต่อจากการประชุม ครั้งที่ ๒/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ) ในมาตรา ๕๗ จนจบร่าง และลงมติในวาระที่ ๓ ให้แก้ไข เพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว และให้ส่งสภาผู้แทนราษฎร เพื่อตั้งกรรมาธิการร่วมกัน พิจารณา^{๑๒๙}

เมื่อร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวถูกส่งมาถึงสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ที่ประชุมได้รับ ทราบ^{๑๓๐} ว่าที่ประชุมวุฒิสภา ได้ลงมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหาร ราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ... ซึ่งที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ลงมติเห็นชอบแล้ว ที่ ประชุมจึงได้ลงมติกำหนดจำนวนบุคคลที่จะประกอบเป็นกรรมาธิการร่วมกัน เพื่อพิจารณา

^{๑๒๖} "การประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๒/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ)," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๒ (๑ มิถุนายน ๒๕๒๔): ๓.

^{๑๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^{๑๒๘} "การประชุมวุฒิสภาครั้งที่ ๔ ครั้งที่ ๓/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ)," เอกสารข่าว รัฐสภา ๑๑, ๒๔๓ (๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๔): ๔.

^{๑๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^{๑๓๐} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ)," เอกสาร ข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๓ (๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๔): ๑๕.

ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นจำนวนสภาละ ๒๐ คน โดยลงมติตั้งบุคคลดังต่อไปนี้เป็นกรรมการ
 ธิการร่วมกันฝ่ายสภาผู้แทนราษฎร^{๑๓๑}

๑. พลตำรวจโทจำรัส มังคลารัตน์
๒. นายเลิศ หงษ์ภักดิ์
๓. นายชุมพล ศิลาอาษา
๔. นายทวี ไกรคุปต์
๕. นายอนุวรรคนันท์ วัฒนพงศ์ศิริ
๖. นายอร่าม โล่ห์วีระ
๗. นายบุญจะ เกสรทอง
๘. นายเกษม ศิริสัมพันธ์
๙. นายประสพ บุษราคัม
๑๐. นายสุรศักดิ์ เชกนศิษฐ์
๑๑. นายภิญญา ช่วยปลอด
๑๒. นายพินิจ จันทร์สุรินทร์
๑๓. นายสายันต์ สาภิยะ
๑๔. นายถวิล ไพรสนธ์
๑๕. พลเรือตรีสนอง นิสาสักขณ์
๑๖. พลเรือเอกสมบุรณ์ เชื้อพิบูลย์
๑๗. นายพิศาล ไชยชาต
๑๘. นายชัยสิทธิ ภาภิรมย์ขวัญ
๑๙. นายประยูร สุรนิวงศ์
๒๐. นายแคล้ว นรปติ

จากนั้น ได้แจ้งไปยังวุฒิสภา ซึ่งที่ประชุมวุฒิสภาได้รับทราบ ว่า สภาผู้แทน
 ราษฎรได้ลงมติกำหนดจำนวน และตั้งกรรมการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

^{๑๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗ - ๑๘.

ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ... ความรัฐธรรมนุญ มาตรา ๑๒๔(๓) เป็นจำนวนสภาละ ๒๐ คน และตั้งกรรมาธิการร่วมกัน ฝ่ายสภาผู้แทนราษฎรแล้วในคราวประชุม ครั้งที่ ๔/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ)^{๑๓๒}

ที่ประชุม ได้มีมติตั้งกรรมาธิการร่วมกับฝ่ายวุฒิสภา เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งมีรายชื่อนามต่อไปนี้^{๑๓๓}

๑. พลอากาศตรี กำธน สินธวานนท์
๒. นายชลอ ธรรมศิริ
๓. นายชาญ กาญจนาคพันธ์
๔. นายชัยวัฒน์ วงศ์จินตศาสตร์
๕. นายชุมสาย หัสกิน
๖. คุณหญิงนันทกา สุประภาตะนันท์
๗. นายประกอบ คู่จินดา
๘. พลเอกปฐม เสริมสิน
๙. พลเอกประจักษ์ สุทธิมัย
๑๐. พลเอกไพจิตร สมสุวรรณ
๑๑. พลเอกวาท กุญชรานุสรณ์
๑๒. พลเอกศักดิ์ บุญตระกูล
๑๓. นายสมภพ สุสังกรกาญจน์
๑๔. นายसानนท์ สายสว่าง
๑๕. นายสุชาติ หอวัฒนกุล
๑๖. นายสมภพ โทตระกิตย์

^{๑๓๒} "การประชุมวุฒิสภาชุดที่ ๔ ครั้งที่ ๕/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ)," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๓ (๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๔): ๔ - ๕.

^{๑๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

- ๑๓. นายอมร รัชชาสัตย์
- ๑๔. พลอากาศเอกอรุณ พร้อมเทพ
- ๑๕. พลอากาศเอกฮัมพร ความดี
- ๒๐. นายโอสถ โภคิน

ต่อมา นายชัยสิทธิ ภาวภิรมย์ชวีญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ในฐานะโฆษกคณะกรรมาธิการร่วม ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร และร่างพระราชบัญญัติข้าราชการกรุงเทพมหานคร ได้ชี้แจงต่อผู้สื่อข่าวว่า ในวันที่คณะกรรมาธิการดำเนินการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยไม่มีการคัดค้านหลักการแต่อย่างใด การแก้ไขส่วนมากเป็นการแก้ไขและตัดทอนถ้อยคำ ทั้งนี้เพื่อให้กฎหมายทั้งสองฉบับมีความรัดกุมยิ่งขึ้น เมื่อคณะกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะส่งให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบ^{๑๓๘} จนในที่สุดก็มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๔^{๑๓๙} ทั้งนี้ โดยมีกระบวนการในขั้นตอนสุดท้ายคือ

เมื่อร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมได้พิจารณาให้ความเห็นชอบ^{๑๓๖} และเมื่อร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของวุฒิสภา ที่ประชุมวุฒิสการับทราบเรื่องที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๑/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ) ได้ลงมติเห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติ

^{๑๓๘} "พระราชบัญญัติกรุงเทพมหานคร ด้านการพิจารณาของคณะกรรมาธิการร่วม," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๔ (๑ กรกฎาคม ๒๕๒๔): ๕๗.

^{๑๓๙} "พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๔," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๕ (๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๔): ๒๑ - ๔๐.

^{๑๓๖} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๑/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ)," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๖ (๑ สิงหาคม ๒๕๒๔): ๗.

ที่คณะกรรมการร่วมกันพิจารณาเสร็จแล้วรวม ๔ ฉบับ^{๑๓๗} ซึ่งได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร และมีผลให้มีการประกาศใช้ในที่สุด

โดยสรุป การพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี มีขั้นตอนต่าง ๆ มากมาย ที่ให้เกิดความล่าช้าในการออกมายังฉบับใช้เป็นกฎหมาย ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลของการควบคุมโดยมาตรการทางนิติบัญญัตินั่นเอง

เมื่อมองในภาพรวมแล้ว จากร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีทั้ง ๑๔๗ ฉบับนั้น ถึงแม้ว่าจะผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร และประกาศใช้เป็นกฎหมายได้เพียง ๔๖ ฉบับ คือไม่ถึงร้อยละ ๕๐ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า รัฐสภาสามารถควบคุมรัฐบาลโดยการใช้อำนาจการในกรณีอนุมัติหรือไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติ ที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีอย่างได้ผลเต็มที่ในทางตรงกันข้าม การควบคุมในรูปแบบนี้มีประสิทธิภาพค่อนข้างต่ำ เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีอีก ๑๐๑ ฉบับ ซึ่งไม่ได้มีการประกาศใช้เป็นกฎหมายในช่วงอายุของรัฐบาลชุดดังกล่าว มีสาเหตุมาจากเหตุผลอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับศักยภาพในการควบคุมรัฐบาลของรัฐสภา กล่าวคือ ร่างพระราชบัญญัติจำนวน ๔๖ ฉบับ ตกไปเพราะการยุบสภา ส่วนอีก ๕ ฉบับ คณะรัฐมนตรีขอถอนไป^{๑๓๘} โดยไม่มีร่างพระราชบัญญัติใดเลย ที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี ซึ่งรัฐสภาทำการพิจารณาแล้วมีมติไม่อนุมัติ จนมีผลให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นต้องตกไป

อย่างไรก็ตามการควบคุมรัฐบาลโดยมาตรการดังกล่าวของรัฐสภาก็ยังมีผลในแง่ของการตรวจสอบและถ่วงดุล check and balance ซึ่งเป็นการกลั่นกรองการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสถิติข้างต้นก็จะพบว่า ในจำนวนร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี และต้องตกไปเพราะการยุบสภา ๔๖ ฉบับนั้น เป็นร่าง

^{๑๓๗} "การประชุมวุฒิสภา ชุดที่ ๔ ครั้งที่ ๘/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ)," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๖ (๑ สิงหาคม ๒๕๒๔): ๒.

^{๑๓๘} งานนิติคดี กองการประชุม, รายงานกิจการของรัฐสภา (๒๕ เมษายน ๒๕๒๖

- พระราชบัญญัติที่กำหนดเรื่องการพิจารณาอยู่ในวาระที่ ๒ - ๓ อยู่ถึง ๔๕ ฉบับ^{๑๓๔} จึงถือว่าเป็นผลส่วนหนึ่งของการควบคุมรัฐบาล โดยมาตรการการพิจารณากลับกรองของรัฐบาล
- การควบคุมฝ่ายบริหารโดยการควบคุมทางงบประมาณ

ริกส์ (Fred W. Riggs.) กล่าวว่า ในประเทศประชาธิปไตยตะวันตก ฐานแห่งอำนาจของรัฐบาลอยู่ที่การควบคุมการใช้จ่าย (control over the purse).^{๑๓๕}

งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน ตามรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้กระทำเป็นร่างพระราชบัญญัติเสนอต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณา ซึ่งแยกได้เป็น ๓ ประเภท คือ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย^{๑๓๖}

โดยปกติการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ จะต้องริเริ่มมาจากฝ่ายบริหารเสมอ ฝ่ายนิติบัญญัติย่อมไม่อาจริเริ่มเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณได้ เพราะฝ่ายนิติบัญญัติไม่อาจทราบได้ว่าควรกำหนดรายรับรายจ่ายอย่างไรบ้างในการพัฒนาและการบริหารราชการแผ่นดิน โดยที่ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับนโยบายการคลังและการจ่ายเงินเพื่อบริหารประเทศของคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้

^{๑๓๔} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๓๕} โปรคตุ เกษม สุวรรณกุล, "การพัฒนาทางการเมืองกับการบริหาร," ใน ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ, อมร วิชาสัจย์ และชิตติยา กรรณสูต, บรรณาธิการ (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๗), หน้า ๗๕ - ๗๖.

^{๑๓๖} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๔๐ และโปรคตุเพิ่มเติมจาก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๓๒ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๔๕.

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรัฐธรรมนูญา จึงได้กำหนดเงื่อนไขเป็นพิเศษ แยกต่างไปจากร่างพระราชบัญญัติทั่ว ๆ ไป ตามกฎหมายว่าด้วยงบประมาณ กำหนดให้รัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณต่อรัฐสภาเป็นเวลาอย่างน้อยสองเดือนก่อนวันเริ่มปีงบประมาณนั้น ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา รัฐบาลจะเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณต่อรัฐสภาล่วงหน้าประมาณหนึ่งเดือน ก่อนครบกำหนดปิดสมัยประชุมสามัญประจำปีของรัฐสภา ซึ่งจะอยู่ในราวกลางเดือนกรกฎาคม^{*๔๒}

กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณของรัฐสภา ก็แบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณในสภาผู้แทนราษฎร ขั้นตอนต่อไปเป็นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณในวุฒิสภา^{*๔๓}

ก) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณในสภาผู้แทนราษฎร

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณในสภาผู้แทนราษฎรก็เหมือนกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทั่ว ๆ ไป คือ พิจารณาเป็น ๓ วาระ เพียงแต่มีเงื่อนไขพิเศษเกี่ยวกับระยะเวลาในการพิจารณา กล่าวคือ สภาผู้แทนราษฎรจะต้องพิจารณาให้เสร็จภายใน ๕๐ วัน นับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณมาถึงสภาผู้แทนราษฎร เหตุที่ต้องกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณของสภาผู้แทนราษฎร ก็ด้วยเหตุที่ว่าร่างพระราชบัญญัติงบประมาณเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีความสำคัญต่อรัฐบาล

^{*๔๒} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๕๐.

^{*๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน จานงค์ สายโสภณ, บทบาทของรัฐสภาในกระบวนการงบประมาณ (ม.ป.ท.: โครงการจัดพิมพ์เอกสารประกอบการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์, ม.ป.ป.), สุจิต บุญบงการ, บทบาทของสภานิติบัญญัติ (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๖๕ - ๗๕,

เป็นอันมาก รัฐบาลจะบริหารประเทศให้สำเร็จลุล่วงไปได้ก็โดยงบประมาณประจำปีที่ตั้งไว้ ฉะนั้น ถ้าไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาไว้ สมาชิกแทนราษฎรอาจไม่รับผิดชอบหรือ แกล้งพิจารณาให้ล่าช้า ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อรัฐบาลเพราะไม่สามารถใช้เงินงบประมาณที่ตั้งไว้ได้ และการที่กำหนดระยะเวลาพิจารณาไว้ ๕๐ วันก็เหมาะสมและเพียงพอต่อการที่ สมาชิกแทนราษฎรจะพิจารณาได้อย่างรอบคอบ^{๑๔๔}

๑. การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณในวาระที่หนึ่ง

การพิจารณาในวาระที่หนึ่ง เป็นขั้นพิจารณาและลงมติรับหลักการหรือไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ เพื่อประโยชน์แก่การวินิจฉัยว่าจะรับหลักการหรือไม่รับหลักการ สภาจะตั้งคณะกรรมการไปพิจารณาก่อนรับหลักการก็ได้^{๑๔๕}

๒. การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณในวาระที่สอง

การพิจารณาในวาระที่สอง กระทำเป็นสองขั้นตอนด้วยกัน ขั้นตอนแรกเป็นการพิจารณาในชั้นกรรมาธิการ ขั้นตอนที่สองเป็นการพิจารณาในที่ประชุมของสภา ซึ่งจะพิจารณาเรียงตามลำดับมาตราจนจบร่าง และเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายโต้เฉพาะมาตราที่มีการแก้ไข หรือที่กรรมาธิการสงวนความเห็น หรือที่มีผู้สงวนคำแปรญัตติ^{๑๔๖}

การพิจารณาในวาระที่สองนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะแปรญัตติเพิ่มเติมรายการหรือจำนวนในรายการใดก็ได้ แต่อาจแปรญัตติได้ในทางลดหรือตัดทอนรายจ่ายซึ่งมิใช่รายจ่ายตามข้อผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้^{๑๔๗}

^{๑๔๔} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๔๐ - ๓๔๑.

^{๑๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๑.

^{๑๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๓๓ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๔๕.

๑. เงินส่งให้คนเงินกู้
๒. คอกเบี้ยเงินกู้
๓. เงินที่กำหนดให้จ่ายตามกฎหมาย

การที่รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติห้ามสมาชิกแปรญัตติเพิ่มเติมรายจ่ายในการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณก็ด้วยเหตุผลที่ว่า การเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณเป็นอำนาจของรัฐบาลที่จะเสนอแต่ฝ่ายเดียว รัฐบาลเป็นฝ่ายบริหารย่อมทราบดีว่าควรกำหนดรายรับรายจ่ายในแต่ละส่วนราชการอย่างไรจึงจะให้สอดคล้องกับเป้าหมายและนโยบายที่กำหนดไว้ในการบริหารราชการแผ่นดิน หากปล่อยให้สมาชิกแปรญัตติเพิ่มรายจ่ายในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณได้แล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายสนับสนุนย่อมจะกระทำการให้เป็นประโยชน์ต่องานและท้องถิ่นของตน ซึ่งจะทำให้เกิดความยุ่งยากวุ่นวายและส่งผลกระทบต่ออันนโยบายและเป้าหมายที่รัฐบาลได้วางเอาไว้^{๑๔๔}

ส่วนการแปรญัตติในทางลดหรือตัดทอนรายจ่ายของร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ สมาชิกสามารถกระทำได้แต่ต้องอยู่ในเงื่อนไขที่จะต้องมิใช่รายจ่ายตามข้อผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๓ ประการ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดเอาไว้ เพราะรายจ่ายตามข้อผูกพันดังกล่าวเป็นรายจ่ายที่รัฐบาลต้องปฏิบัติตามพันธะสัญญาหรือตามกฎหมายอยู่แล้ว^{๑๔๕}

ส่วนการพิจารณาของคณะกรรมการนั้น กรรมการทุกคนมีสิทธิที่จะขอแก้ไขตัดทอนหรือเพิ่มเติมรายการใดก็ได้ การแก้ไขตัดทอนหรือเพิ่มเติมดังกล่าวไม่เรียกว่าเป็นการแปรญัตติ เพราะเป็นการแก้ไขตามสิทธิในฐานะของกรรมการ เมื่อกรรมการท่านใดได้เสนอขอแก้ไขตัดทอนหรือเพิ่มเติมรายการใด ถ้าหากที่ประชุมกรรมการเห็นด้วยก็จะรับไว้และแก้ไขไปตามนั้น ถ้าหากเสียงข้างมากไม่เห็นด้วยและได้ชี้แจงแล้วแต่ยังไม่เป็น

^{๑๔๔} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๘๒.

^{๑๔๕} เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

ที่พอใจของกรรมาธิการผู้เสนอแก้ไขกรรมาธิการผู้นั้นก็ยกสงวนคำขอแก้ไขของคนหรือที่เรียกว่าสงวนความเห็นไว้อภิปรายในที่ประชุมรัฐสภา เพื่อให้ที่ประชุมได้วินิจฉัยชี้ขาดในวาระที่ ๒ อีกครั้งหนึ่ง^{๑๕๐}

๓. การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณในวาระที่สาม

การพิจารณาในวาระที่สาม เป็นการพิจารณาลงมติว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ กรณีที่ไม่เห็นชอบร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมานั้นเป็นอันตกไป แต่ถ้าเห็นชอบก็ต้องเสนอต่อวุฒิสภาพิจารณาต่อไปตามรัฐธรรมนูญ^{๑๕๑}

ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรไม่ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณให้แล้วเสร็จภายใน ๕๐ วัน ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ให้ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินั้นแล้ว และให้เสนอต่อวุฒิสภาพิจารณาต่อไป^{๑๕๒}

ข) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณในวุฒิสภา

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณของวุฒิสภา วุฒิสภามีอำนาจเพียงให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นมาถึงวุฒิสภา ไม่มีอำนาจก้าวล่วงไปพิจารณาถึงรายละเอียดของร่างพระราชบัญญัติงบประมาณเหมือนเช่น

^{๑๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และโปรดดูเพิ่มเติมใน จานงค์ สายโสภณ, บทบาทของรัฐสภาในกระบวนการงบประมาณ, สัจจิต บุญบงการ, บทบาทของสภานิติบัญญัติ, หน้า ๓๕ - ๓๘ ซึ่งมองว่าบทบาทของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณของสภาผู้แทนราษฎร มักจะมีบทบาทไปตามวิถีทางและเหตุการณ์ทางการเมือง Evens of Political ในขณะนั้น รวมทั้งโครงสร้างของรัฐสภาด้วย

^{๑๕๑} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๘๒.

^{๑๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๓.

ร่างพระราชบัญญัติหัว ๆ ไป^{๑๕๓}

โดยที่วุฒิสภามีระยะเวลาพิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในกำหนดเวลาเพียง ๑๕ วันเท่านั้น ดังนั้นในการตราข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๒๔ จึงได้มีบทบัญญัติกำหนดเกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณไว้เป็นพิเศษ กล่าวคือ เมื่อสภาผู้แทนราษฎรมีมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณแล้ว วุฒิสภาก็จะตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งมีจำนวนตามที่ประชุมกำหนดเรียกว่าคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษา ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ มีหน้าที่ติดตามพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณมีหน้าที่ติดตามพิจารณาในขณะ ที่ร่างพระราชบัญญัตินี้กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร^{๑๕๔}

เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณแล้ว และเสนอวุฒิสภาพิจารณาต่อไป ประธานวุฒิสภาก็จะส่งร่างพระราชบัญญัติงบประมาณซึ่งสภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความเห็นชอบแล้วไปยังคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษา ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณโดยด่วน ทางคณะกรรมการวิสามัญก็จะพิจารณาศึกษาพร้อมทั้งรายงานความเห็นต่อประธานสภาให้เสร็จภายในกำหนด ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งการพิจารณาในชั้นคณะกรรมการนี้ ไม่มีการแปรญัตติแต่ประการใด และคณะกรรมการจะแก้ไขเพิ่มเติมในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณในทางใด ๆ ก็ไม่ได้^{๑๕๕}

ในการพิจารณาของวุฒิสภา ให้สภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณทั้งร่าง ซึ่งสมาชิกจะเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แล้วให้ลงมติว่าจะเห็นชอบหรือ

^{๑๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ไม่เห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว^{๑๕๖} ถ้าวุฒิสภาให้ความเห็นชอบก็ถือว่าร่างพระราชบัญญัติงบประมาณนั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาและให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๗๗ ในกรณีที่วุฒิสภาไม่ให้ความเห็นชอบ สภาผู้แทนราษฎรก็มีอำนาจยกร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาใหม่ได้ทันที และถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างพระราชบัญญัติงบประมาณด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาแล้ว ก็ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา^{๑๕๗}

ถ้าวุฒิสภาไม่ได้พิจารณาให้ความเห็นชอบภายในกำหนด ๑๕ วัน ก็ถือว่าวุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณนั้นแล้ว^{๑๕๘}

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวุฒิสภาจะไม่มีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติงบประมาณก็ตาม แต่คณะกรรมการของวุฒิสภาก็สามารถตั้งข้อสังเกตในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ และในกรณีที่ประชุมเห็นด้วยกับข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณดังกล่าว ประธานวุฒิสภาก็จะทำหนังสือแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบต่อไป^{๑๕๙}

มีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับระบบของงบประมาณของประเทศที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่เห็นว่ามีควมสำคัญยิ่งก็คือ พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีนั้น ผู้บริหารจะต้องเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อรัฐสภา เพื่อพิจารณาอนุมัติให้ใช้เป็นกฎหมาย

^{๑๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๓ - ๓๖๔.

^{๑๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๔.

^{๑๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และโปรดดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณของรัฐสภาโดยรวมในซิกพงษ์ สยามเนตร, "บทที่ ๒๑ งบประมาณแผ่นดิน," ใน การเมืองและการปกครองของไทย, จรูญ สุภาพ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๓๑๔ - ๓๑๕ พิมพ์ครั้งที่ ๒.

เสมอ หากรัฐสภาไม่อนุมัติก็หมายความว่า รัฐบาลไม่ได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา
ในกรณีเช่นนี้รัฐบาลก็มีทางเลือกสองทาง คือ ยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งและจัดตั้ง
รัฐบาลใหม่ หรือมิฉะนั้นรัฐบาลก็ต้องลาออก เพื่อให้ฝ่ายค้านจัดตั้งรัฐบาลใหม่ต่อไป^{๑๖๐}

การควบคุมรัฐบาลโดยมาตรการอนุมัติ หรือไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย
ประจำปีงบประมาณของรัฐบาล โดยรัฐสภาชุดปี พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๘

สำหรับบทบาทการควบคุมฝ่ายบริหารโดยผ่านกระบวนการในการพิจารณาให้
ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณของรัฐสภา ชุดปี
พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๘ นั้นมีบทบาทในช่วงที่มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ
รายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๗ - ๒๕๒๘ กล่าวคือ

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๗ โดยเริ่มจากการเสนอมาจากรัฐบาล^{๑๖๑} จนสามารถ
ผ่านการพิจารณาในวาระที่ ๑ ของสภาผู้แทนราษฎร และเข้าสู่ชั้นคณะกรรมการพิจารณาของคณะ
กรรมาธิการวิสามัญ ซึ่งได้มีการประชุมกันเป็นครั้งแรกในวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๒๖^{๑๖๒}
เพื่อพิจารณาของรัฐบาล อันมียอดรวมถึง ๑๕๒,๐๐๐ ล้านบาท^{๑๖๓} โดยเมื่อ
ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมาธิการแล้ว มีการตัดทอนงบประมาณจำนวน ๑,๔๓๘.๕
ล้านบาท^{๑๖๔} อย่างไรก็ตามงบประมาณที่ถูกตัดไปนี้ อาจมีผู้แปรไปเพิ่มให้กับงบประมาณ

^{๑๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๘.

^{๑๖๑} "การเสนอของงบประมาณต่อสภาของรัฐบาล," เอกสารข่าวรัฐสภา ๘,
๑๘๘ (๑ มิถุนายน ๒๕๒๖): ๓ - ๔.

^{๑๖๒} "ผลการประชุมกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ
รายจ่ายประจำปี ๒๕๒๗," เอกสารข่าวรัฐสภา ๘, ๑๘๗ (๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๗): ๖.

^{๑๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๑๖๔} "คณะกรรมาธิการตัดงบประมาณรายจ่ายปี ๒๕๒๗ ๑๔๓๘.๕ ล้านบาท,"
เอกสารข่าวรัฐสภา ๘, ๒๐๑ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๖): ๓.

รายจ่ายของส่วนราชการใดก็ได้^{๑๖๕}

เมื่อร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ๒๕๒๗ เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรก็ได้มีการพิจารณาในวาระที่ ๒ โดยจัดขึ้นในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๑/๒๕๒๖ (สมัยวิสามัญ) พุธที่ ๔ กันยายน ๒๕๒๖^{๑๖๖} เริ่มต้นด้วยชื่อร่างคำปรารภ แล้วเรียงตามลำดับมาตราจนถึงมาตรา ๕ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรจึงมีคำสั่งนัดประชุมต่อ ในวันศุกร์ที่ ๔ กันยายน ๒๕๒๖^{๑๖๗}

การประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันรุ่งขึ้นนั้น ที่ประชุมได้พิจารณาในวาระที่ ๒ โดยพิจารณาต่อในมาตรา ๕ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แล้วเรียงตามลำดับมาตราจนจบร่าง และลงมติเห็นชอบในวาระที่ ๓ ให้เสนอต่อวุฒิสภาพิจารณาต่อไปตามรัฐธรรมนูญ และที่ประชุมได้มีมติให้แจ้งข้อสังเกตของคณะกรรมการไปยังคณะรัฐมนตรีด้วย^{๑๖๘}

ในการประชุมวุฒิสภาครั้งที่ ๓ ครั้งที่ ๒/๒๕๒๖ วันพุธที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๒๖^{๑๖๘}

^{๑๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๖๖} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๕๒๖ (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ วันศุกร์ที่ ๔ กันยายน ๒๕๒๖" เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๒๐๑ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๖): ๘.

^{๑๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

^{๑๖๘} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒/๒๕๒๖ (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ วันศุกร์ที่ ๔ กันยายน ๒๕๒๖" เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๒๐๑ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๖): ๑๒ และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญ ที่สภาผู้แทนราษฎรได้มีมติให้แจ้งไปยังคณะรัฐมนตรี ใน "สรุปผลการพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๗," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๒๐๑ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๖): ๒๕ - ๒๘.

^{๑๖๘} "การประชุมวุฒิสภาครั้งที่ ๓ ครั้งที่ ๒/๒๕๒๖ วันพุธที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๔, ๒๐๒ (๑ ตุลาคม ๒๕๒๖): ๖.

ที่ประชุมได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๗ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบแล้ว^{๑๓๐}

หลังจากการอภิปรายที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร^{๑๓๑} และได้ลงมติให้ส่งข้อสังเกตเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัตินี้ไปยังรัฐบาลเพื่อพิจารณา^{๑๓๒}

สำหรับร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๘ ก็ได้มีการเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร โดยนายกรัฐมนตรีได้แถลงหลักการและเหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้มีใจความว่า รัฐบาลได้เสนอขอตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นจำนวนไม่เกิน ๒๑๓,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท^{๑๓๓}

พลตรีประมาณ อติเรกสาร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ได้อภิปรายชี้ถึงสิ่งที่รัฐบาลได้ดำเนินการไป และที่จะดำเนินการในอนาคตว่ายังยั้งความรู้สึกของประชาชน งบประมาณรายจ่ายประจำปี ๒๕๒๘ รัฐบาลตั้งไว้ในอัตราที่ค่อนข้างสูง เพื่อนำมาชดเชยกับรายจ่ายและเท่าที่ผ่านมารัฐบาลไม่สามารถเก็บรายได้ให้เป็นไปตามประมาณการที่วางไว้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสงสัยว่า รัฐบาลจักเก็บภาษีในปี ๒๕๒๘ ได้ตรงตามเป้าหมายหรือไม่^{๑๓๔}

หลังจากนั้น ได้มีผู้อภิปรายเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น เพราะถ้าไม่แก้ไขแล้วในอนาคต ภาวะเศรษฐกิจของประเทศจะตกต่ำมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ นอกจากนั้นงบประมาณรายจ่ายปี ๒๕๒๘ นี้ รัฐบาลได้ตั้งไว้สูงกว่า

^{๑๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๓๓} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๗/๒๕๒๗ (สมัยสามัญ) เป็นพิเศษ วันพุธที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๗," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๒๑ (๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๗): ๘.

^{๑๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

การคลังงบประมาณรายจ่ายของรัฐบาลเท่าที่ผ่านมา และภาวะเศรษฐกิจของประเทศ มีแต่
ซากคุดมาทุกปี^{๑๗๕}

หลังจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ใ้ข้ออภิปรายซักถาม และคณะรัฐมนตรีได้ชี้แจง
เสร็จแล้ว ที่ประชุมได้ลงมติในวาระที่ ๑ รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ และมีมติ
ให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง จำนวน ๘๒ คน เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ
กำหนดการแปรญัตติกภายใน ๓๐ วัน คณะกรรมการวิสามัญ ประกอบด้วย^{๑๗๖}

๑. นายสมหมาย สุนทรระกูล
๒. นายสุธี สิงเสนีย์
๓. นายอำนาจ ยศสุช
๔. พลอากาศเอก พระเนียง กานตะรัตน์
๕. นายพนัส สิมะเสถียร
๖. นายเสนาะ อุนากุล
๗. นายทวี หนูนรกิจ
๘. นายบตี จุฬานนท์
๙. นายเสนีย์ นาคสุสุช
๑๐. นายโกศล ไกรฤกษ์
๑๑. นายสัมพันธ์ ทองสมัคร
๑๒. นายสมัคร สุนทรเวช
๑๓. นายวงศ์ พลนิกร
๑๔. นายชาญชัย ปทุมมารักษ์
๑๕. จำสิบเอกทรงธรรม บัญญาดี
๑๖. นายธีรวิทย์ คุณทรัพย์

^{๑๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๗๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐ - ๑๒.

๑๗. นายบรรหาร ศิลปอาชา
๑๘. นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา
๑๙. นายบัญญัติ เกสรทอง
๒๐. นายณกุลศักดิ์ อัครพิมพ์
๒๑. พันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์
๒๒. นางยุพา อุดมศักดิ์
๒๓. นายสกุล ศรีพรหม
๒๔. นายสวัสดิ์ วงศ์กรี
๒๕. พลตำรวจโทสืบ พงษ์สุวรรณ
๒๖. นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ
๒๗. พันตำรวจโทบุญเลิศ เลิศปรีชา
๒๘. นายเกษม ศิริสัมพันธ์
๒๙. นายสุบิน ปิ่นขยัน
๓๐. นายพินิจ จันทร์สุรินทร์
๓๑. นายมนตรี พงษ์พานิช
๓๒. นายโอภาส พลศิลป์
๓๓. นายประยุทธ ศิริพานิชย์
๓๔. นายประสพ บุษราคัม
๓๕. นายสุวิทย์ คุณากิตติ
๓๖. นายมนต์ชัย โควสุรัตน์
๓๗. นายพูนสวัสดิ์ มูลศาสตร์สาทร
๓๘. นายจองชัย เทียงธรรม
๓๙. พันโทสนั่น ขจรประศาสน์
๔๐. นางพวงเพชร ศรีทอง
๔๑. นายมานอชญ์ วิชัยกุล
๔๒. นายวิเชียร คันจ้อง
๔๓. นายนฤชาติ บุญสุวรรณ
๔๔. นายวีชรินทร์ เกตะวันที
๔๕. นายไกรสร ศันติพงศ์

๔๖. นายเศรษฐี ชินวาลา
 ๔๗. นายชัยสิทธิ์ ภูวภิรมย์ขวัญ
 ๔๘. นายวโรทัย วิทยุศาสตร์
 ๔๙. นายสรากร นิยมทรัพย์
 ๕๐. นายปิยะ ชังกินันท์
 ๕๑. นายวิเชียร สอนน้อย
 ๕๒. นายสุธี ภูวพันธ์

คณะกรรมการดังกล่าว ได้เริ่มการประชุมเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๘^{๑๗๗} และได้มีการตกลงข่าวเป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษองบประมาณของส่วนราชการต่าง ๆ รวมทั้งได้มีการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการตั้งงบประมาณของหน่วยงานบางหน่วย เช่น กรุงเทพมหานคร ในเรื่องงบประมาณเกี่ยวกับการสร้างถนนโดยได้ตั้งข้อสังเกตว่า กรุงเทพมหานคร ควรจะได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการประสานครหลวงหรือองค์การโทรศัพท์ฯ ทั้งนี้เพื่อให้การวางท่อประปา รวมทั้งการติดตั้งสายโทรศัพท์ เป็นไปในคราวเดียวกัน^{๑๗๘}

งบประมาณด้านอื่น ของกรุงเทพมหานคร ที่คณะกรรมการฯ ได้ตั้งข้อสังเกต ได้แก่ งบโครงการป้องกันน้ำท่วม ซึ่งทางกรุงเทพมหานครได้ตั้งงบพิเศษไว้ ๒๒.๕ ล้านบาท เนื่องจากเป็นงบประมาณที่มีส่วนราชการหลายแห่ง มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ทางคณะกรรมการฯ จึงให้รอการพิจารณาเอาไว้ก่อน^{๑๗๘}

^{๑๗๗} "คณะกรรมการฯ งบประมาณ เริ่มประชุม," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๒๑ (๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๗): ๒๓.

^{๑๗๘} "การพิจารณางบประมาณรายจ่าย ประจำปี ๒๕๒๗," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๒๓ (๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๗): ๔.

^{๑๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ในเวลาต่อมา^{๑๔๔}

ส่วนร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้มีการพิจารณาโดยที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร โดยนายกรัฐมนตรีได้แถลงหลักการและเหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ใจความโดยสรุปว่า รัฐบาลได้เสนอขอตั้งงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นจำนวนไม่เกิน ๒๑๔,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท^{๑๔๕}

หลังจากสมาชิกอภิปรายซักถาม และคณะรัฐมนตรีได้ชี้แจงแล้ว ที่ประชุมได้ลงมติในวาระที่ ๑ รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินี้ และมีมติให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญชั้นคณะหนึ่ง จำนวน ๕๒ คน พิจารณา ประกอบด้วย^{๑๔๖}

๑. นายสมหมาย สุนทรกุล
๒. นายชวน หลีกภัย
๓. นายบรม กิ่งเขียว
๔. นายเจสสิว วัชรพุก
๕. นายวงศ์ พลนิกร
๖. นายสุธี สิงห์เสนห์
๗. นายอำนวย ยศสุข

^{๑๔๔} "การประชุมวุฒิสภาชุดที่ ๓ ครั้งที่ ๑/๒๕๒๓ (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ วันจันทร์ที่ ๓ กันยายน ๒๕๒๓," หน้า ๑๓ และโปรดกฎ "รายละเอียดงบประมาณรายจ่ายประจำปี ๒๕๒๔," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๒๕ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๓): ๒๑ - ๒๔.

^{๑๔๕} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๒/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ) เป็นพิเศษ," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๓ (๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๔) ๑๔ และโปรดกฎรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำแถลงของนายกรัฐมนตรี ใน "คำแถลงประกอบงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๕," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๖ (๑ สิงหาคม ๒๕๒๔): ๑๑-๑๒.

^{๑๔๖} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๒/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ) เป็นพิเศษ," หน้า ๑๔ - ๒๐.

๘. พลอากาศเอก ทะเนียง กานตวรค์น
๙. นายพนัส สิมะเสถียร
๑๐. นายทวี หนูนุกักกี
๑๑. นายบที จุณณานนท์
๑๒. นายอิสระ นิตินันท์ประกาศ
๑๓. นายโรสิต บันเปี่ยมรัชฎ์
๑๔. นายจิระ มังคลรังษี
๑๕. นายบรรหาร ศิลปอาชา
๑๖. นายบัญญัติ เกสรทอง
๑๗. นายสมาน ภูมมะกาญจนะ
๑๘. นายสุชุม เสาวนย์ศิริ
๑๙. นายสุชิน ชานพูนท
๒๐. นายสุรพันธ์ ชินวัตร
๒๑. นายเสวิมศักดิ์ การุณ
๒๒. นายอร่าม โล่ห์วีระ
๒๓. นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ
๒๔. นายชวลิต วิเศษสิทธิกุล
๒๕. นายเกษม ศิริสัมพันธ์
๒๖. พันตำรวจโทบุญเลิศ เอศปรีชา
๒๗. นายสมศักดิ์ เทพสุทิน
๒๘. นายประสงค์ วงษ์สุนทร
๒๙. นายเชวง วงศ์ใหญ่
๓๐. นายรักเกียรติ สุขชนะ
๓๑. นายชินรัฐ จิตรภักดิ์
๓๒. นายสถาปร์ ศิริพันธ์
๓๓. นายชัย ชิกชอบ
๓๔. นายจองชัย เทียงธรรม
๓๕. นายนิคม แสนเจริญ

๓๖. นายภิญญา ช่วยปลอด
๓๗. นายอาคร สรสุชาติ
๓๘. นายจรูญ เสรีวัลย์
๓๙. นายบุญส่ง ชำนาญกิจ
๔๐. นายโอภาส ร่องเงิน
๔๑. นายสุทัศน์ เงินหมื่น
๔๒. นายกรีช กงเพชร
๔๓. พันโทสนั่น ขจรประศาสน์
๔๔. นายสลับ นาคะเสถียร
๔๕. นายจักรวาล ชาตุนวงศ์
๔๖. นายโอฬาริก พยัคฆภรณ์
๔๗. นายชลินทร์ เข้าวินูล
๔๘. นายปิยะ ชังกินันท์
๔๙. นายขจรศักดิ์ ศรีสวัสดิ์
๕๐. นายเกษม บุตรขุนทอง
๕๑. นายสุทิน ใจจิต
๕๒. นายเปรม มาลากุล ณ อยุธยา

หลังจากที่คณะกรรมการวิสามัญฯ ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เสร็จเรียบร้อยแล้ว พร้อมกับมีการเปิดสมัยประชุมวิสามัญแห่งรัฐสภาชั้น ๑๔๗ ก็ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาเรียงตามลำดับมาตรา จนจบมาตรา ๑๒ กระทรวงมหาดไทย ประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้สั่งให้เลื่อนการพิจารณาไปในคราวประชุม

๑๔๗ "พระราชกฤษฎีกา เรียกประชุมสมัยวิสามัญแห่งรัฐสภา, พ.ศ. ๒๕๒๔,"
 เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๔ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๔): ๑.

ครั้งที่ ๒/๒๕๒๔ (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ^{๑๔๔}

การประชุมในวันรุ่งขึ้น ที่ประชุมได้พิจารณาในวาระที่ ๒ เริ่มตั้งแต่มาตรา ๑๓ กระทรวงยุติธรรม แล้วเรียงตามลำดับมาตรา จนจบร่าง และลงมติเห็นชอบในวาระที่ ๓ ให้เสนอต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไปตามรัฐธรรมนูญ ที่ประชุมได้มีมติให้แจ้งข้อสังเกตของคณะกรรมการไปยังคณะรัฐมนตรีด้วย^{๑๔๕}

สำหรับการพิจารณาของวุฒิสภา ก็มีวุฒิสมาชิกบางท่านก็อภิปรายให้มีการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติ ให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น การตั้งกำแพงภาษี รวมทั้งการระดมการลงทุนในประเทศ มาตรการเหล่านี้จะประสบผลสำเร็จถ้ามีการเข้มงวดกวดขันการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง และควบคุมการใช้จ่ายประมาณของส่วนราชการให้เป็นไปอย่างประหยัด การอภิปรายได้ดำเนินมาจนกระทั่งเวลา ๑๐.๒๐ นาฬิกา ที่ประชุมจึงมีมติให้ความเห็นชอบต่อร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ด้วยคะแนนเสียงที่เป็นเอกฉันท์ พร้อมกันนั้นก็ยังมีมติให้ความเห็นชอบต่อข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญของวุฒิสภาที่ได้ทำการศึกษาร่างพระราชบัญญัตินี้ มีสาระสำคัญบางประการให้มีการดูแลการใช้จ่ายเงินของรัฐวิสาหกิจให้เป็น

^{๑๔๔}"การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๕๒๔ (สมัยวิสามัญ)," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๔ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๔): ๕.

^{๑๔๕}"การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒/๒๕๒๔ (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ" เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๔ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๔): ๕ - ๖ และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน "ข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๔," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๔ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๔): ๔๓ - ๔๖.

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๔ โปรดดู "งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๔," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๔ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๔): ๑๑ - ๔๒.

มาตรฐานเดียวกัน และรัดกุมยิ่งขึ้น^{๑๔๐}

การควบคุมรัฐบาล โดยการอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดโดยรัฐสภา

พระราชกำหนด เป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ และทรงตราขึ้นตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี เฉพาะในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินและไม่อาจให้ฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายมาตราไว้ซึ่งปกติได้ทันการ พระราชกำหนดมีศักดิ์เทียบเท่ากับพระราชบัญญัติ และมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว แต่เมื่อตราขึ้นใช้แล้วจะต้องรีบนำเสนอมติต่อรัฐสภาเพื่ออนุมัติภายในระยะเวลาตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด^{๑๔๑}

โดยปกติการบัญญัติกฎหมายย่อมเป็นหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น ฝ่ายบริหารย่อมไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติกฎหมายแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณีฝ่ายบริหาร

^{๑๔๐} "การประชุมวุฒิสภา ชุดที่ ๔ ครั้งที่ ๒/๒๕๒๔ (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๔ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๔): ๑๐ และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๔ ใน "ข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๔," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๔ (๑๖ กันยายน ๒๕๒๔): ๔๗ - ๕๕.

ลักษณะการตั้งข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญฯ ของวุฒิสภา มีรูปแบบเป็นการสรุปการพิจารณาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๔ โดยคณะกรรมการวิสามัญฯ ของสภาผู้แทนราษฎร รวมตลอดไปถึงการพิจารณาให้ความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร และเสนอให้วุฒิสภาให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว

^{๑๔๑} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๔๕.

ก็มีอำนาจบัญญัติกฎหมาย เช่นเดียวกับฝ่ายนิติบัญญัติ กรณีเช่นว่านี้มักเป็นในกรณีที่ประเทศชาติตกอยู่ในภาวะฉุกเฉินหรือมีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาผลประโยชน์ของประเทศหรือความปลอดภัยของสาธารณะ และฝ่ายบริหารไม่สามารถจะเรียกประชุมฝ่ายนิติบัญญัติได้ทันทีหรือถึงแม้ว่าสภาจะอยู่ในระหว่างสมัยประชุม แต่ฝ่ายบริหารมีความจำเป็นต้องการกฎหมายบางอย่างโดยรีบด่วน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะที่สำคัญอย่างยิ่ง แต่กฎหมายที่บัญญัติโดยฝ่ายบริหารเช่นนี้มีผลเป็นกฎหมายชั่วคราวเท่านั้น ทั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญต้องการให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารบัญญัติกฎหมายออกมาเพื่อให้ทันเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ภายหลังจากนั้นฝ่ายบริหารจะต้องนำเอากฎหมายนั้นไปให้สภานิติบัญญัติพิจารณาให้ความเห็นชอบด้วย ถ้าฝ่ายนิติบัญญัติเห็นชอบด้วย กฎหมายที่บัญญัติโดยฝ่ายบริหารนั้นก็จะมีผลเป็นกฎหมายอย่างสมบูรณ์ เช่นเดียวกับกฎหมายที่บัญญัติโดยฝ่ายนิติบัญญัติ หากฝ่ายนิติบัญญัติไม่เห็นชอบด้วย กฎหมายนั้นก็เป็นอันตกไป แต่การต่าง ๆ ที่เป็นไประหว่างที่มีกฎหมายก็ไม่ถูกกระทบกระเทือนเพราะเหตุที่กฎหมายนั้นต้องตกไป^{๑๕๒}

พระราชกำหนดนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท^{๑๕๓}

๑. พระราชกำหนดเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป ฝ่ายบริหารจะออกได้ในกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ และไม่สามารถเรียกประชุมรัฐสภาได้ทันทีหรือเกิดขึ้นในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือถูกยุบสภา

เมื่อคณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้พระราชกำหนดนั้นแล้วจะต้องเสนอมาเพื่อให้

^{๑๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๕ - ๓๔๖.

^{๑๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๖.

รัฐสภาพิจารณาอนุมัติในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไปโดยไม่ชักช้า^{๑๘๔}

๒. พระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตรา ฝ่ายบริหารจะออกได้ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับ เพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน แม้จะอยู่ในระหว่างเบ็ด สมัยประชุมก็ตาม แต่เมื่อคณะรัฐมนตรีประกาศใช้พระราชกำหนดนั้นแล้วจะต้องรีบเสนอ มา เพื่อให้รัฐสภาอนุมัติภายใน ๓ วัน นับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา^{๑๘๕}

ผลของการพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดทั้ง ๒ กรณีดังกล่าว^{๑๘๖}

๑. ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ พระราชกำหนดนั้นเป็นอันตกไปและให้มีผล ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงกิจการที่ได้ เป็นไปในช่วงที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

๒. ถ้าวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติพระราชกำหนดก็ถือว่าพระราชกำหนด นั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป

๓. ถ้าสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติแล้ววุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรไต่ยืนยัน การอนุมัติพระราชกำหนดด้วยคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด มีผล ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงกิจการที่ได้เป็นไปในช่วงที่ใช้ พระราชกำหนดนั้น

๔. ถ้าวุฒิสภาไม่อนุมัติและสภาผู้แทนราษฎรไต่ยืนยันการอนุมัติพระราชกำหนด ด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ก็ถือว่าพระราชกำหนดนั้นมีผล

^{๑๘๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน จรูญ สุภาพ, "บทที่ ๑๑ องค์การเมืองและการปกครอง: คณะรัฐมนตรี," ใน การเมืองและการปกครองไทย, จรูญ สุภาพ, บรรณาธิการ (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๑๗๕ - ๑๗๘.

^{๑๘๕} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๘๖

^{๑๘๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๖ - ๓๘๗.

ใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป

อนึ่ง การยื่นการอนุมัติพระราชกำหนดของสภาผู้แทนราษฎรจะต้องกระทำในโอกาสแรกที่มีการประชุมสภา การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดจะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีที่ไม่อนุมัติก็ให้มีผลตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป^{๑๔๗}

การควบคุมรัฐบาล ทั่วยุทธการอนุมัติ หรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด โดยรัฐสภาชุกปี พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๘

การควบคุมฝ่ายบริหารโดยมาตรการการอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดของรัฐบาล โดยรัฐสภา ชุกปี พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๘ นั้น ปรากฏผลคือ^{๑๔๘}

จากพระราชกำหนดจำนวน ๒๘ ฉบับ

ได้รับการอนุมัติ	๑๕ ฉบับ	๖๒.๕๐%
ไม่อนุมัติ	๑ ฉบับ	๔.๑๗%
รอการพิจารณาของวุฒิสภา	๑ ฉบับ	๔.๑๗%
รอการพิจารณาของรัฐสภา	๙ ฉบับ	๒๘.๑๖%

จากข้อมูลสถิติข้างต้น อาจสรุปได้ถึงศักยภาพในการควบคุมรัฐบาลของรัฐสภา โดยมาตรการการอนุมัติ หรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด อย่างไรก็ตาม รูปธรรมของการใช้มาตรการดังกล่าวได้ปรากฏตลอดช่วงอายุของรัฐสภา

^{๑๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๗ และโปรดดูเพิ่มเติมใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๒๕๗ - ๑๕๘ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๕๐ - ๒๕๑, "พระราชกำหนดกับการยุบสภา," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๖๕ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๘): ๔๑ - ๔๔.

^{๑๔๘} งานยุติคดี, กองการประชุม, รายงานกิจการของรัฐสภา (๒๕ เมษายน ๒๕๒๘), หน้า ก.

พระราชกำหนดที่มีความสำคัญมากที่สุดในช่วงการเบ็ดเสร็จประชุมสามัญแห่ง
รัฐสภา ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ก็คือ พระราชกำหนดกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ.
๒๕๒๗ ซึ่งได้เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร และที่ประชุมได้ลงมติอนุมัติพระราช
กำหนด ๔ ฉบับ ดังนี้

๑. พระราชกำหนดพิทักษ์รักษาสุจริตการ (ฉบับที่ ๔๔) พ.ศ. ๒๕๒๗
๒. พระราชกำหนดพิทักษ์รักษาสุจริตการ (ฉบับที่ ๔๕) พ.ศ. ๒๕๒๘
๓. พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสุจริตการ พุทธศักราช ๒๕๒๘

พ.ศ. ๒๕๒๘

๔. พระราชกำหนดกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๗^{๑๘๕}

การพิจารณาพระราชกำหนดกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๗
นั้น หลังจากที่นายสุชี สิงห์เสนห์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ได้แจ้งเหตุผลใน
การตราพระราชกำหนดนี้^{๒๐๐} แล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคการเมืองฝ่ายค้านได้
อภิปรายโจมตีพระราชกำหนดนี้อย่างกว้างขวาง โดยเริ่มจาก จ.ส.อ. ทรงธรรม
บัญญัติ ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ พรรคชาติไทย อภิปรายว่าการออกพระราชกำหนดนี้เป็น
การกระทำแบบรวบรัดหยาบคอง เพราะการเล่นแชร์ได้เกิดขึ้นมานานแล้ว โดยไม่มีการ
ป้องกัน มีข้าราชการผู้น้อยขายเงินเดือนเพื่อเล่นแชร์กัน ฉะนั้น บุคคลเหล่านี้จะได้รับความ
เดือดร้อนจากการออกพระราชกำหนดฉบับนี้ จึงใคร่ขอให้รัฐบาลถอนพระราชกำหนดนี้ไป

^{๑๘๕} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๕๒๘ (สมัยสามัญ) วันที่ ๒
พฤษภาคม ๒๕๒๘," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๕๒ (๑ มิถุนายน ๒๕๒๘): ๑๔ และโปรด
ดูรายละเอียดเกี่ยวกับพระราชกำหนดกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๗
เช่น "พระราชกำหนด กู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๗," เอกสาร
ข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๕๒ (๑ มิถุนายน ๒๕๒๘): ๒๓ - ๓๒.

^{๒๐๐} "สรุปผลการอภิปรายพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน
พ.ศ. ๒๕๒๗ ของสภาผู้แทนราษฎร," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๕๒ (๑ มิถุนายน ๒๕๒๘):

ก่อน^{๒๐๑}

นายปิยะธำรง วัชรภรณ์ ส.ส.ศรีสะเกษ พรรคชาติไทย อภิปรายว่า การที่พรรคชาติไทย มีมติไม่รับหลักการในพระราชกำหนดนี้ ไม่ได้คำนึงถึงรักษาผลประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด แต่ได้คำนึงถึงความถูกต้องของการออกพระราชกำหนดที่เป็นการขัดต่อหลักนิติศาสตร์และนิติธรรม ในทางที่ขัดต่อหลักนิติศาสตร์นั้น รัฐบาลได้อาศัยเงื่อนไข มาตรา ๑๕๗ แห่งรัฐธรรมนูญ เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องเร่งด่วน เพราะได้มีการเล่นแชร์มานานแล้ว โดยที่ไม่สามารถทราบว่าจะนำเงินเหล่านี้ไปทำอะไร เป็นกฎหมายฉบับแรกที่เขียนให้ลูกหนี้มีความผิดซึ่งหากจะเปรียบเทียบกับผู้ให้กู้เงินแล้วคิดดอกเบี้ยแพง ๆ แล้วผู้ไถ่จะมีความผิดมากกว่ากัน ขณะนี้ประชาชนทั่วไปตามบ้านนอกเดือดร้อนเสียคอกแพง ๆ มากอีกประการหนึ่ง ก็ได้กฎหมายต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญากำหนดโทษฐานฉ้อโกงอย่างชัดเจน ถ้าโทษดังกล่าวต่ำก็เพิ่มโทษอีกได้ และโดยหลักนิติศาสตร์แล้ว จะไม่ออกกฎหมายลงโทษย้อนหลัง ผู้กระทำความผิด^{๒๐๒}

ในหลักนิติธรรม ประชาชนที่ร่วมเล่นแชร์ได้รับความเดือดร้อน รัฐมีวิธีแก้ปัญหาเหล่านี้อย่างไรให้ พระราชกำหนดนี้จะปราบผู้ใด ในเมื่อผู้ประกอบการได้รับความเดือดร้อน เพราะมีเงินอยู่ในมือ ประชาชนผู้สุจริตจะเดือดร้อนแทน^{๒๐๓} การที่ประชาชนนำเงินไปเล่นก็เพราะขาดความเชื่อถือการบริหารการคลังของรัฐ ถึงแม้จะเป็นการเสี่ยงก็ตาม^{๒๐๔}

นายประจวบ ไชยสาส์น ส.ส.จังหวัดอุตรธานี พรรคชาติไทย อภิปรายว่า ระบบเงินค่อเงินนี้เกิดจากธนาคารซึ่งนำวิธีการนี้มาใช้ และธนาคารจะให้กู้ยืมเงินแก่ลูกค้าเฉพาะผู้ที่คุ้นเคย เชื่อถือเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงหลักทรัพย์ และผู้กู้จะนำเงินไปปล่อยนอก

๒๐๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

๒๐๒ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๒๐๓ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๒๐๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗ - ๑๘.

ระบบ รับผลตอบแทนสูง รัฐควรแก้ปัญหาด้วยการนำเจ้ามือมาปรับสภาพหนี้ มิใช่ปล่อยให้หนี
หายไปเช่นนี้^{๒๐๕}

นายแคล้ว นรปติ ส.ส. จันทบุรีขอนแก่น พรรคสังคมนิยมไทยอภิปรายว่า
เป็นความล่าช้าของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ที่ออกพระราชกำหนดฉบับนี้ล่าช้า
จึงมีการเล่นแชร์ในวงเงินเกือบหมื่นล้านบาท เชื่อว่าผู้ประกอบการยังไม่ออกนอกประเทศ
รัฐน่าจะนำมาปรากฏตัว และมีวิธีการใดที่จะให้ประชาชนได้รับเงินคืน^{๒๐๖}

พลตำรวจตรี สิบ พงษ์สุวรรณ ส.ส. สิงห์บุรี พรรคชาติไทยอภิปรายว่า ความที่นำ
เงินมาลงทุนธุรกิจประเภทนี้จะเป็นคนที่ร่ำรวย แต่คนจนจะไปกู้ยืมเงินโดยทั่วไป โดยยอม
เสียดอกเบี้ยแพง ๆ ซึ่งรัฐน่าจะยื่นมือเข้าไปช่วย^{๒๐๗}

ประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งฝ่ายค้าน
และฝ่ายรัฐบาลซักถามขึ้นอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง นายบัญญัติ เกสรทอง ส.ส. จันทบุรี
เพชรบูรณ์ พรรคชาติไทยอภิปรายว่า รัฐได้ออกพระราชกำหนดฉบับนี้มาเป็นเวลาหกเดือน
แล้ว ได้แต่มีการสอบสวนกันไปมา แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการใดได้จนเจ้ามือแชร์ได้หาย
ตัวไป เป็นผลกระทบไปถึงผู้เล่นที่ยังไม่ได้เงินคืน เมื่อเป็นเช่นนี้พระราชกำหนดฉบับนี้จึง
ไม่มีผลในทางปฏิบัติ ในกรณีนี้รัฐบอกว่าได้เตือนประชาชนเป็นเวลา ๑ ปีแล้ว ก็น่าจะออก
เป็นพระราชบัญญัติได้ แทนการที่เพิกเฉยมาตลอดทำให้ประชาชนเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่ถูกกั๊ก
ความกฎหมาย เพราะผู้ประกอบการบางคนจัดเป็นรูปบริษัท รัฐบาลเองก็ไม่สามารถจะควบคุม
เงินในระบบได้ ได้เคยออกพระราชกำหนดแก้ไขพระราชบัญญัติ เงินทุนและหลักทรัพย์ในปี
๒๕๒๒ อ้างว่าพระราชบัญญัตินั้นไม่มีผลในการปฏิบัติ ในปัจจุบันก็ปรากฏว่ามีทรัพย์สินถึง
๒๔ แห่ง ฉะนั้นเมื่อออกพระราชกำหนดฉบับนี้แล้ว รัฐสามารถแก้ไข หรือดำเนินการช่วยเหลือ

^{๒๐๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

^{๒๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

อย่างไร เพราะพระราชกำหนดนี้มีผลเฉพาะการห้ามเล่นต่อไปเท่านั้น^{๒๐๔}

หลังจากมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายและซักถาม ประธานสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านทำการอภิปรายคือ โดยนายประทีป กรีกาเวช ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา พรรคชาติไทยอภิปรายว่า พระราชกำหนดทุกฉบับที่ออกมาล้วนแล้วแต่สร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนทั้งสิ้น นายประทีป แจ้งว่าวินาทีที่จะผ่านพระราชกำหนดฉบับนี้ หากให้นายสมหมาย สุนทรกุล ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง^{๒๐๕}

นายบองพล อติเรกสาร ส.ส. จังหวัดสระบุรี พรรคชาติไทย ใ้อภิปรายว่า ฝ่ายค้านได้พยายามถามถึงมาตรการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนของรัฐบาลซึ่งก็ไม่ได้รับคำตอบ จึงขอให้รัฐบาลตอบคำถามนี้ พระราชกำหนดนี้สร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนโดยรัฐรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เพราะไม่มีมาตรการรองรับเมื่อมีความเดือดร้อนเกิดขึ้น เช่น การลดค่าเงินบาท รัฐอ้างว่าได้ประกาศควบคุมราคาสินค้าได้ แต่ก็ไม่สามารถควบคุมได้จริง^{๒๐๖}

ภายหลังจากการชี้แจงจากฝ่ายรัฐบาลแล้ว ฝ่ายค้านก็ได้อภิปรายต่อ โดยนายเขาวริน สัทธศักดิ์ศิริ ส.ส. จังหวัดราชบุรี พรรคชาติไทย อภิปรายว่า การที่ฝ่ายรัฐบาลอ้างว่า ได้ประกาศเตือนเรื่องการเล่นแชร์แล้วเป็นเวลา ๑ ปี ประชาชนไม่เชื่อนั้น แสดงว่าประชาชนไม่ให้ความเชื่อต่อรัฐบาล รัฐมีกลไกอยู่หลายประการ แต่ก็ไม่สามารถพบบุคคลทั้ง ๓ ได้^{๒๐๗}

นายวิเชียร เวชสวรรค์ ส.ส. จังหวัดอุตรธานี พรรคชาติไทย อภิปรายว่า การแก้ไขปัญหามันเมือง ไม่จำเป็นต้องยึดหลักนิติศาสตร์เสมอไป ใช้หลักรัฐศาสตร์ได้ เช่น ในกรณีที่แชร์ล้มในต่างจังหวัด ก็ให้มีคำสั่งไปยังจังหวัดให้เรียกเจ้ามือแชร์มาประณามกัน

^{๒๐๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔ - ๑๕.

^{๒๐๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^{๒๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

ในกรณีนี้ก็จำเป็นที่จะทำได้^{๒๑๒}

นายสรวุช นิยมทรัพย์ ส.ส. จังหวัดนครปฐม พรรคชาติไทย อภิปรายว่า โดยมีการออกพระราชกำหนดนี้ไม่ใช่กรณีฉุกเฉิน รัฐอ้างว่าฉุกเฉิน แต่ก็โต้กลับว่า ได้เดือนประชาชนมาแล้ว ๑ ปี จึงไม่ใช่เรื่องฉุกเฉิน หากผู้ประกอบกรการต้องขึ้นศาล และจำเลยอ้างว่า พระราชกำหนดนี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ อาจจะมีปัญหาเกิดขึ้นได้ จึงขอให้รัฐบาลถอนพระราชกำหนดนี้ไปก่อน^{๒๑๓}

จากนั้น รัฐมนตรีได้อภิปรายชี้แจงแก้ข้อสงสัยของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้าน ก่อนที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านจะอภิปรายโจมตีรัฐบาลต่อไป โดยนายเกษม บุตรขุนทอง ส.ส. จังหวัดเพชรบูรณ์ พรรคก้าวหน้า อภิปรายว่า การที่รัฐอ้างว่าได้เดือนประชาชนแล้ว จึงออกพระราชกำหนดนี้มาเป็นการกระทำที่ผิดเพราะเป็นโอกาสให้นายทุนเอาเงินออกไป ประชาชนจะเป็นแพะรับบาป หากรัฐได้ออกพระราชกำหนดพื้นที่มีการอายัดเงิน ห้ามเคลื่อนไหวเงินก็จะยังอยู่ ทุกวันนี้ประชาชนอยู่ด้วยการเสี่ยง การเล่นแชร์ถึงจะเป็นการเสี่ยง แต่มีโอกาสได้เงินมากกว่า สลากกินแบ่งรัฐบาล เรื่องนี้รัฐบาลควรปกป้องประชาชน^{๒๑๔}

นายปิยะรัฐ รัชราภรณ์ ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ พรรคชาติไทย ได้อภิปรายเพิ่มว่า พรรคฝ่ายค้านก็มีความรัก ห่วงใยประชาชนเช่นเดียวกับรัฐบาล แต่ภารกิจของทั้ง ๒ ฝ่ายแตกต่างกัน รัฐมีกลไกที่สามารถเข้าแก้ไขปัญหาได้ ส่วนฝ่ายค้านก็มีหน้าที่ชี้ข้อบกพร่อง การคัดค้านมิใช่หมายความว่าอยากให้ประชาชนหลงใหลเล่น แต่พระราชกำหนดนี้ก็ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อคนยากจน นายทหารผู้น้อยกำลังตกอยู่ในสภาพที่มีปัญหา^{๒๑๕} พรรคฝ่ายค้านจึงมีความห่วงใยทางค้านนี้ ก็เพื่อชี้ให้รัฐเห็นถึงความไม่รอบคอบในการออกกฎหมาย

^{๒๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๒๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐ - ๒๑.

^{๒๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

เพราะไม่มีคำตอบเรื่องการแก้ปัญหาค่าความเคือคร้อน การออกกฎหมายนี้ที่รัฐบาลจะให้
เกียรติแก่พรรคฝ่ายค้าน โดยการปรึกษาหารือเป็นพระราชบัญญัติ ไม่ใช่ใช้อำนาจที่มีอยู่
ออกกฎหมายเอง^{๒๑๖}

เมื่อสิ้นสุดการอภิปราย ชักดาม และฝ่ายรัฐบาลได้ตอบข้อสงสัยจนเป็นที่สมควร
แล้ว ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติ อนุมัติพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกง
ประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๗ ด้วยคะแนนเสียง ๑๘๐ : ๗๒^{๒๑๗}

ในช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๘ รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชกำหนดอีก ๓ ฉบับ
คือ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พ.ศ.
๒๕๒๘ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์
และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. ๒๕๒๒ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๘ พระราชบัญญัติธนาคาร
แห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๕ พ.ศ. ๒๕๒๘ เพื่อเพิ่มการควบคุมธนาคารพาณิชย์ มิให้
ปฏิบัตินอกอู่อกทาง ซึ่งพระราชกำหนดเหล่านี้ผ่านการเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษา แต่ยังมีใค้นำเสนอต่อสภาเพื่อขออนุมัติเป็นกฎหมาย เนื่องจากอยู่ใน
ระหว่างวิคสมัยประชุม^{๒๑๘}

ก่อนที่รัฐสภาจะเปิดการประชุมสมัยสามัญ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๘^{๒๑๙} รัฐบาลได้
ประกาศใช้พระราชกำหนดอีก ๖ ฉบับ^{๒๒๐}

๒๑๖ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๒๑๗ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๒๑๘ ไปรคตุสาระสำคัญโดยละเอียดของพระราชกำหนดทั้ง ๓ ฉบับ ใน "พระราช
กำหนด, เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๕๘ (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘): ๗ - ๕๒.

๒๑๙ "พระราชกฤษฎีกา เรียกประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๒๘," เอกสารข่าว
รัฐสภา ๑๒, ๒๖๓ (๑๖ เมษายน ๒๕๒๘): ๕.

๒๒๐ "ประธานรัฐสภาชี้แจงผลการยุบสภา," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๖๕
(๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๘): ๗.

- ๑. พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. ๒๕๐๘ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๘
- ๒. พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติในการขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ พ.ศ. ๒๕๒๘
- ๓. พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. ๒๕๒๒ พ.ศ. ๒๕๒๘
- ๔. พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพิทักษ์อรรถาภิธานีสรรพสามิต พ.ศ. ๒๕๒๗ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๘
- ๕. พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังปรับโครงสร้างเงินกู้ต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๒๘^{๒๒๑}
- ๖. พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๑๘) พ.ศ. ๒๕๒๘^{๒๒๒}

รัฐบาลได้เสนอพระราชกำหนดทั้ง ๘ ฉบับ เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๕๒๘ สมัยสามัญ^{๒๒๓} ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องก่อนเรื่องแรก ซึ่งเป็นการพิจารณาพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. ๒๕๐๘ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๘ คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอพระราชกำหนดฉบับนี้ รัฐบาลประกาศใช้เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ที่ค้ำจุนชำระภาษีบำรุงท้องที่ ด้วยการให้สามารถผ่อนชำระได้เป็นงวด สามารถชำระภาษีได้ทางไปรษณีย์ รวมทั้ง

^{๒๒๑}โปรดดูรายละเอียดของพระราชกำหนดใน "พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังปรับโครงสร้างเงินกู้ต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๒๘," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๖๕ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๘): ๑๕ - ๒๐.

^{๒๒๒}โปรดดูรายละเอียดของพระราชกำหนดใน "พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๑๘) พ.ศ. ๒๕๒๘," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๖๕ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๘): ๒๑ - ๕๐.

^{๒๒๓}การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๕๒๘," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๖๕ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๘): ๔.

มีการปรับปรุงอัตราภาษีบำรุงท้องที่ที่ต้องชำระ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น หลังจากที่สมาชิกอภิปรายกันพอสมควรแล้ว จึงยุติการอภิปราย และการลงมติปรากฏว่าที่ประชุมมีมติพระราชกำหนดฉบับนี้ด้วยคะแนนเสียง ๑๔๖ ต่อ ๕ คะแนน จากนั้นประธานจึงสั่งพักการประชุม^{๒๒๔}

ในช่วงบ่าย ที่ประชุมได้พิจารณาพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ พ.ศ. ๒๕๒๔ ซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ^{๒๒๕} โดยมีการชี้แจงหลักการและเหตุผล ในการเสนอพระราชกำหนดคือที่ประชุม และภายหลังจากที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคนทั้งฝ่ายค้านและรัฐบาลลุกขึ้นอภิปรายคัดค้านแล้ว^{๒๒๖}

ประธานสภาผู้แทนราษฎรจึงได้ขอมติในที่ประชุมด้วยวิธีการยกมือ ปรากฏว่าที่ประชุมอนุมัติให้ผ่าน ๑๓๗ เสียง ไม่อนุมัติ ๑๔๐ เสียง นายไกรสร ตันติพงศ์ ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ ได้เสนอให้มีการนับคะแนนใหม่ โดยใช้วิธีสุกขึ้นอิน ปรากฏว่าที่ประชุมมีมติอนุมัติพระราชกำหนด ๑๔๒ เสียง ไม่อนุมัติ ๑๔๓ เสียง จากนั้น นายสมคิด สุนทรเวช ได้เสนอให้มีการนับคะแนนใหม่ โดยใช้วิธีเรียกชื่อและลงมติ ผลปรากฏว่าที่ประชุมอนุมัติพระราชกำหนด ๑๔๓ เสียง ไม่อนุมัติ ๑๔๗ เสียง งดออกเสียง ๕ เสียง เป็นอันว่าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติพระราชกำหนดฉบับนี้^{๒๒๗}

จากการลงคะแนนเสียง โดยใช้วิธีการเรียกชื่อและลงมติ อันมีผลให้พระราชกำหนดดังกล่าวต้องตกไปนั้น ปรากฏว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคกิจสังคม ซึ่ง

^{๒๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^{๒๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และโปรดดูรายละเอียดของพระราชกำหนดใน "พระราชกำหนดกับการยุบสภา," หน้า ๔๑ - ๔๓.

^{๒๒๖} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๕๒๔," หน้า ๖.

^{๒๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการอภิปราย และการลงคะแนนเสียง ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ พ.ศ. ๒๕๒๔ ในศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, ๕๔๓ - ๕๔๔.

เป็นพรรคร่วมรัฐบาล ลงมติไม่อนุมัติพระราชกำหนด ๓๔ คน และไม่อยู่ในห้องประชุม
ขณะที่มีการลงมติ ๒ คน พรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรคร่วมมีรัฐบาลลงมติไม่อนุมัติ ๑ คน
และไม่อยู่ในห้องประชุม ขณะที่มีการลงมติ ๓ คน พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคร่วม
รัฐบาลมีสมาชิกไม่อยู่ในที่ประชุมขณะลงมติ ๒ คน ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรค
ชาติไทย ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านนั้น มีผู้ลงมติสนับสนุนพระราชกำหนด ๓ คน^{๒๒๘}

ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ง้อออกเสียง ๕ คน ได้แก่ พรรคก้าวหน้า ๑ คน
พรรคสังคมนิยมไทย ๒ คน และพรรคชาติประชาธิปไตย ๒ คน^{๒๒๙}

จากสภาพการณ์ทางการเมืองดังกล่าว จะเห็นว่าการควบคุมฝ่ายบริหารด้วย
มาตรการอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดนี้ไม่สู้จะได้ผลนัก แม้ว่าสภาผู้แทนราษฎรจะ
ได้พิจารณาไม่อนุมัติพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.
๒๕๒๒ พ.ศ. ๒๕๒๔ มีผลให้พระราชกำหนดฉบับนี้ต้องตกไป และรัฐบาลพลเอกเปรม
ติณสูลานนท์ ได้คัดสนธิใจประกาศยุบสภา^{๒๓๐} ในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ เพื่อจัด
ให้มีการเลือกตั้งในวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ แต่สาเหตุของการไม่อนุมัติพระราช
กำหนดฉบับดังกล่าว ไม่ได้เกิดขึ้นจากการใช้มาตรการควบคุมฝ่ายบริหาร โดยการพิจารณา
จากเนื้อหาสาระ (content) ของตัวพระราชกำหนด แต่เป็นเพราะความขัดแย้งทาง
การเมือง (political conflict) เป็นสำคัญ

สภาพของความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงนั้น ได้มีการสะสมตัวมาตั้งแต่ช่วง
ปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ภายหลังจากการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพ
มหานคร เขตเลือกตั้งที่ ๑ อันประกอบไปด้วยเขตพญาไท พระนคร บ่อนปราบบา ปทุมวัน

^{๒๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔๔.

^{๒๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๒๓๐} โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน "พระราชกฤษฎีกา ยุบสภาผู้แทนราษฎร
พ.ศ. ๒๕๒๔," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๒๕ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๔): ๑ - ๒.

- สัมพันธ์วงศ์ บางรัก กุสิศ และเซตคลองสาน^{๒๐๖๑} เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๔
 บลปรากฏว่าผู้สมัครหมายเลข ๑ พลโทวิฑูรย์ ยะสวัสดิ์ และนายรรถ กาญจนะวณิชย์ สังกัด
 พรรคกิจสังคม ไทคะแน ๕๒,๕๔๔ คะแนน หมายเลข ๒ พลเอกหาญ สีถานนท์ และ
 นายคณิน บุญสุวรรณ สังกัดพรรคประชาธิปไตย ไท ๕๔,๕๓๗ คะแนน และนายบุญโงู สาธร
 กับ น.พ.ยุทธ โพธารามิก ผู้สมัครหมายเลข ๓ พรรคประชากรไทย ไท ๒๖,๕๔๗ คะแนน^{๒๐๖๒}

จากผลของการเลือกตั้งดังกล่าว พรรคกิจสังคมได้มีการประชุมพรรค เมื่อวันที่
 ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๔ โดยมี พ.ศ.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา ส.ส.นครนายก รองหัวหน้าพรรค
 กิจสังคม เป็นประธานที่ประชุม เนื่องจาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคไม่ได้
 เข้าประชุมด้วย

หลังจากเสร็จสิ้นการประชุม พ.ศ.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา ได้แถลงกับผู้สื่อข่าวว่า
 ในการประชุมวันนี้ได้มีเรื่องที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคมีหนังสือถึงเลขาธิการ
 พรรค เพื่อขอลาออกจากตำแหน่ง ในหนังสือดังกล่าวมีใจความว่า^{๒๐๖๓}

เนื่องด้วยการเลือกตั้งในเขต ๑ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม
 ๒๕๒๔ นี้ ปรากฏว่าผู้สมัครในนามพรรคกิจสังคมได้แพ้คะแนนในการเลือกตั้ง มิได้รับเลือก
 ด้งเป็นผู้แทนราษฎร กระผมถือว่าการแพ้ครั้งนี้อยู่ในความรับผิดชอบของกระผมโดยตรง
 และกระผมได้พิจารณาแล้วเห็นว่า กระผมไม่มีความสามารถที่จะทำให้พรรคไปสู่ชัยชนะได้

หากกระผมจะยังคงดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคต่อไป ก็จะทำให้เกิดความ

ศูนย์วิทยุโทรทัศน์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๒๐๖๑} "ผลการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร," เอกสาร
ข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๕๖ (๑ มกราคม ๒๕๒๔): ๑๓.

^{๒๐๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๐๖๓} "หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคกิจสังคม"
เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๕๖ (๑ มกราคม ๒๕๒๔): ๗.

เสียหายต่ออนาคตของพรรค กระผมจึงขอลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรค ขอให้ท่านแจ้ง
กรรมการบริหารพรรคทราบด้วย เพื่อจะได้ดำเนินการเลือกตั้งหัวหน้าพรรคต่อไป^{๒๓๔}

นอกจากนี้ในวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๔ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เปิดเผย
ถึงการลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคว่า การแพ้ชนะในการเลือกตั้งเป็นเรื่องธรรมดาของ
การเมือง เมื่อคนได้พิจารณาแล้วว่าการเลือกตั้งซ่อมคราวนี้ การเลือกตั้งสภากรุงเทพ
มหานคร และสภาเขตกรุงเทพมหานครที่เข้ามา พรรคกิจสังคมหยุดนิ่งเหมือนน้ำในบ่อไม่
เปลี่ยนแปลงอะไร คนจึงคิดว่าเป็นหัวหน้าพรรคต่อไปก็ไม่มีประโยชน์ เพราะพรรคการเมือง
ควรเปลี่ยนแปลงเรื่อย ๆ เพื่อให้มีความเข้มแข็ง คนจึงศรัทธาใจให้พรรคมีความ
เคลื่อนไหวยิ่งขึ้น เพราะถ้าคนอยู่ก็จะนิ่งเฉย ๆ กันหมด ขอยืนยันว่าการลาออกไม่ใช่เล่น
ละคร ไม่ใช่ขี้ขลาดใจ และไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล แต่เป็นการลาออกเพื่อพรรคกิจสังคม
เนื่องจากเหลือเวลาอีก ๑๖ เดือนจะเลือกตั้งทั่วไป เมื่อไม่มีความสามารถควรให้พรรค
เอาคนขึ้นเตรียมการให้พร้อม^{๒๓๕}

ต่อมาในวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้มีการประชุมคณะกรรมการบริหาร
พรรคกิจสังคมเพื่อแต่งตั้งผู้รักษาการหัวหน้าพรรค และรักษาการเลขาธิการพรรค ปรากฏ
ว่าที่ประชุมมีมติแต่งตั้ง พลอากาศเอกสิทธิ เศรษฐศิลา รักษาการหัวหน้าพรรค และ
นายทองหยก จิตศิริ รักษาการเลขาธิการพรรค ทั้งนี้จะรักษาการจนครบวาระ และมี
การประชุมใหญ่เพื่อเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่ในเดือนมิถุนายน ๒๕๒๕ นอกจากนี้
ที่ประชุมได้พิจารณาถึงการปรับปรุงตัวรัฐมนตรีของพรรคกิจสังคม เนื่องจากรัฐมนตรีที่
สังกัดพรรคกิจสังคมที่ร่วมรัฐบาลอยู่ในปัจจุบัน ทุกคนต่างก็รับการเสนอชื่อจากหม่อมราชวงศ์
คึกฤทธิ์ ปราโมช ฉะนั้น เมื่อได้หัวหน้าพรรคคนใหม่ รัฐมนตรีพรรคกิจสังคมที่ร่วมรัฐบาล
ขณะนี้จึงควรแสดงมารยาททางการเมืองให้หัวหน้าพรรคคนใหม่ได้พิจารณาตัวบุคคล ให้

^{๒๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗ - ๘.

^{๒๓๕} ความเคลื่อนไหวทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้งซ่อม ส.ส.กรุงเทพ
มหานคร เขต ๑, "สยามจกหมายเหตุ บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์" ๑๑, ๗ (๑๘ - ๒๐
กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔): ๑๗๑ - ๑๗๒.

นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป ทั้งนี้ นายโกศล ไกรฤกษ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ได้กล่าวต่อที่ประชุมว่าคนพร้อมที่จะลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ หากพรรคกิจสังคมต้องการเช่นนั้น ในเมื่อหลายฝ่ายโจมตีการทำงาน นโยบายประกันราคาข้าวไม่ไค้ผล คือล้มเหลวในที่สุด ที่ประชุมได้มอบหมายให้ผู้รักษาหัวหน้าพรรครีบไปพิจารณาต่อไป^{๒๓๖}

ยิ่งไปกว่านั้น ในวันเดียวกันก็มีการเคลื่อนไหวทางบ้านของรัฐบาล โดย นายไครรงค์ สุวรรณศิริ โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เปิดเผยถึงการที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ลาออกจากพรรคกิจสังคมว่า ใ้ก่อให้เกิดผลกระทบคือปัญหา การที่ชวานาชายข้าวไม่ไ้ราคาตามที่รัฐบาลกำหนด เนื่องจากทำให้โรงสีหลายแห่งไ้มีการพิจารณาว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในพรรคอาจทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีผลให้ นายโกศล ซึ่งสังกัดพรรคกิจสังคม และเป็นผู้เสนอโครงการยกระดับราคาข้าวเปลือกฤดูการผลิตปี ๒๕๒๔/๒๕๒๕ ต้องพ้นจากตำแหน่ง นโยบายเกี่ยวกับข้าวก็จะเปลี่ยนไป ดังนั้นทางโรงสีจึงไ้ระงับการซื้อข้าวจากชวานา ทำให้ชวานาต้องเคือกร้อนเพิ่มขึ้น นอกเหนือไปจากการไม่สามารถขายข้าวไ้ตามราคาที่รัฐบาลกำหนด คือเกวียนละ ๓,๐๐๐ บาท อยู่แล้ว^{๒๓๗}

ในวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔ นายอานวย ยศสุข รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง และโฆษกพรรคกิจสังคม แถลงว่า ขณะนี้รัฐมนตรีของพรรคยังไม่ไ้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่ง แต่ไ้มีการหารือกันว่า รัฐมนตรีพรรคกิจสังคมทั้งหมด พร้อมที่จะไ้มีการปรับคณะรัฐมนตรีโดยไม่ต้องสังเสใจ เพียงแต่มีเงื่อนไขว่าหากมีการปรับ นายสมหมาย สุนทระกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งบริหารนโยบายการเงินและการคลังไม่ไ้เป็นไปตามที่พรรคกิจสังคมต้องการนั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง^{๒๓๘}

^{๒๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๒ - ๑๗๓.

^{๒๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๓.

^{๒๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๔.

ต่อมาในวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๒๕ นายอานวยไค้แถลงผลการประชุมกรรมการบริหารพรรคกิจสังคมว่า พลอากาศเอกสิทธิ ไค้เน้นหลัก ๓ ประการให้แก่สมาชิกพรรค ดังนี้

(๑) ขอให้มีความสามัคคีในพรรค ให้ดำเนินการทางการเมืองอย่างเป็นคณะ เป็นทีม ไม่ใช่แบบข้ามมาคนเดียวเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าแม้ไม่มีหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ เป็นผู้นำ พรรคกิจสังคมก็อยู่ต่อไปได้

(๒) การดำเนินการใด ๆ ไม่ควรให้กระทบกระเทือนถึงผู้อื่น ให้ดำเนินการด้วยความรอบคอบ โดยยึดถือผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

(๓) ให้มีการปรับปรุงโครงสร้างของพรรคให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ส่วนเรื่องการลาออกของรัฐมนตรีในพรรคกิจสังคม ที่ประชุมมอบให้พลอากาศเอกสิทธิมีอำนาจดำเนินการต่อปัญหาทั้งกล่าว^{๒๓๔}

นอกจากนี้ นายสวัสดิ์ คำประกอบ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และรองหัวหน้าพรรคกิจสังคมเปิดเผยว่า รัฐมนตรีของพรรคทั้ง ๑๕ คน ได้ร่วมกันลงชื่อในหนังสือมอบให้พลอากาศเอกสิทธิ เศรษฐศิลา เพื่อยื่นต่อพลเอกเปรม ขอให้ปรับปรุงคณะรัฐมนตรี โดยอ้างถึงการลาออกของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ทั้งนี้เนื่องจาก หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์เป็นผู้คัดเลือกรัฐมนตรีทั้ง ๑๕ คน ของพรรคกิจสังคมเข้าร่วมรัฐบาล เมื่อหัวหน้าพรรคลาออก รัฐมนตรีทั้งหมดก็จะแสดงมารยาททางการเมือง เพื่อให้พลเอกเปรมพิจารณาถึงความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อเสถียรภาพของรัฐบาล และการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพของคณะรัฐมนตรี^{๒๔๐}

ส่วนกรณีของนายโกศลนั้น นายสวัสดิ์ให้ความเห็นว่า หากแก้ปัญหารื่องข้าวไค้

^{๒๓๔} ความเคลื่อนไหวทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้งซ่อม ส.ส.กรุงเทพมหานคร เขต ๑, "สยามจกหมายเหตุ" ๑๑, ๘ (๒๑ - ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕): ๑๔๘.

^{๒๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๘ - ๒๐๐.

- ก็ไม่จำเป็นต้องออก ซึ่งเขาก็ขอเวลาไว้ถึงวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๒๕ ถ้าไม่สำเร็จ นายโกศลก็ต้องออกตามสัญญาที่ให้ไว้^{๒๔๑}

ในวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๒๕ นายอำนวยการได้แถลงว่า ขณะนี้รัฐมนตรีทั้ง ๑๖ คนของพรรคได้ยื่นใบลาออกโดยไม่ไต่ลงวันที่มอบให้หัวหน้าพรรค เมื่อหัวหน้าพรรคและนายกรัฐมนตรีเห็นว่าควรปรับปรุงตำแหน่งใด หัวหน้าพรรคสามารถยื่นใบลาออกเฉพาะของรัฐมนตรีผู้นั้นต่อพลเอกเปรมทันที^{๒๔๒}

๑๒ มกราคม ๒๕๒๕ นายโกศลได้ให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าว กรณีการคัดค้านที่จะยื่นใบลาออกจากการเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ว่า เรื่องข่าวเป็นปัญหาสำคัญที่เรื่อรังมาตลอดและในปี ๒๕๒๕ คนได้ใช้วิธีการยกกระต๊อบราคา แต่ยังไม่สำเร็จ ก็ต้องจากไปด้วยความจำเป็น^{๒๔๓} และในวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๒๕ นายโกศลได้ยื่นใบลาออกจากการเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ต่อพลเอกเปรม^{๒๔๔}

เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๒๕ ได้มีพระบรมราชโองการประกาศเรื่องรัฐมนตรีลาออก และแต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่ มีผลให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ตั้งปี^{๒๔๕}

๑. นายโกศล ไกรฤกษ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ลาออก
๒. นายประยูร จินคาศิลป์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ลาออก

^{๒๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๐.

^{๒๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๑.

^{๒๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๑ - ๒๐๒.

^{๒๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๒.

^{๒๔๕} "ปรับปรุงคณะรัฐมนตรี" เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๕๔ (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕): ๓ - ๔, โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พระบรมราชโองการประกาศเรื่องรัฐมนตรีลาออกและแต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่ใน "ความเคลื่อนไหวทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้งซ่อม ส.ส.กรุงเทพมหานคร เขต ๑," สยามจกหมายเหตุ บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์ ๑๑, ๔ (๒๑ - ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕): ๒๐๒ - ๒๐๓.

๓. นายณัน บุญชิต รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ลาออก
๔. นายโอภาส พลศิลป์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยลาออก
๕. นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ พ้นจากตำแหน่ง รองนายกรัฐมนตรี
๖. พลอากาศเอกสิทธิ เศรษฐศิลา เป็นรองนายกรัฐมนตรี
๗. ร.ต.อ.สุรศักดิ์ โอสदानุเคราะห์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
๘. นายสุปิน ปิ่นขยัน เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
๙. นายประสพ บุษราคัม เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร
๑๐. นายมนตรี พงษ์พานิช เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
๑๑. นายอรุณ ภาณุพงศ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
๑๒. นายอำนาจ ยศสุช พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง และเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

ต่อมา ในวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๒๕ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ส.ส. กรุงเทพมหานคร (กิจสังคม) เปิดเผยเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันว่าอยู่ในสภาพที่ไม่แน่นอน แม้แต่สมาชิกในแต่ละพรรคการเมืองก็ยังไม่สามารถจะรวมกันได้ ซึ่งอาจจะมีผลต่อการอนุมัติพระราชกำหนดต่าง ๆ ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๕^{๒๕๖}

ในวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๒๕ นายปิยะฉัตร เปิดเผยว่า รัฐบาลไม่สามารถจะยืดอกเวลาการพิจารณาพระราชกำหนดดังกล่าวออกไปอีก เพราะรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๕๗ ระบุว่าคณะรัฐมนตรีต้องเสนอพระราชกำหนดให้รัฐสภาพิจารณาอย่างไม่มีชักช้า อย่างไรก็ตาม รัฐบาลยังมีหนทางหลีกเลี่ยงการพิจารณาพระราชกำหนด ในวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๕ คือ เปลี่ยนระเบียบวาระการประชุม แต่ผู้เสนอญัตติและสนับสนุนเรื่องนี้ จะต้องถูกตำหนิว่าไม่เคารพอำนาจของสภา เพราะพระราชกำหนดเป็นกฎหมายที่ไม่ผ่านการรับรองจากผู้แทนของประชาชน เท่ากับไม่ยอมรับอำนาจของประชาชน เป็นการทำลายสถาบันสภาผู้แทน

^{๒๕๖} "ความเคลื่อนไหวทางการเมือง," สยามจกหมายเหตุ ๑๑, ๒๑ (๒๓ - ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๒๕): ๕๖๒.

ราษฎรทางอ้อม เท่ากับเป็นการซื้อเวลาให้รัฐบาล แต่เป็นการขายอำนาจของประชาชน และหากพระราชกำหนดต่าง ๆ ไม่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรนั้น การจะยุบสภา หรือไม่ควรให้ประชาชนมีส่วนตัดสินใจ ส่วนการลาออกเป็นการแสดงสปิริตที่ดี คนสนับสนุนทั้ง ๒ วิธี ถ้ารัฐบาลตัดสินใจไม่ได้ อาจจะมีผลเสียเลือกเอาก็ได้ ส่วนที่กล่าวกันว่าถ้าพลเอกเปรมลาออก ต้องมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ซึ่งเวลาที่เหลือเพียง ๑๑ เดือนน่าจะน้อยเกินไปนั้น คนเห็นว่าเวลา ๑๑ เดือนเป็นเวลาพอสมควรที่จะแก้ไขปัญหาได้^{๒๔๗}

ในวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๒๕ นางสุภัทรา เกษรศุภร์ ส.ส.จังหวัดนครศรีธรรมราช โฆษกพรรคประชาธิปัตย์ เปิดเผยถึงผลการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรค เกี่ยวกับพระราชกำหนดกษัตริย์ และสถาบันการเงินว่า เรื่องนี้ไม่ได้เป็นผลประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เป็นเรื่องความขัดแย้งและการต่อรองของกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มของพรรค สำหรับเสียงสนับสนุนของพรรคประชาธิปัตย์ยืนยันได้และน่าจะผ่าน เพราะเสียงส่วนใหญ่เห็นด้วย ถ้าหากไม่มีสถานการณ์อื่นใดเข้ามาแทรก และมั่นใจว่าสมาคมนักข่าวไทยไม่ได้ทุ่มเงินเพื่อเรื่องนี้^{๒๔๘}

๒๕ เมษายน ๒๕๒๕ นายสุรศักดิ์ เชาววิศิษฐ์ ส.ส.กรุงเทพมหานคร รองเลขาธิการพรรคกิจสังคม เปิดเผยว่าคนและ ส.ส.ในพรรคส่วนหนึ่งได้ยื่นอุทธรณ์ต่อพลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา รักษาการหัวหน้าพรรคกิจสังคม เพื่อให้พิจารณาสภาพของพรรคกิจสังคม เนื่องจากความเชื่อถือและศรัทธา ของชาวไร่ชาวนาและประชาชนทั่วไปที่มีต่อพรรคกิจสังคม น้อยลงตามลำดับจนถึงจุดที่น้ำวิกฤต นอกจากนี้ความสามัคคีในพรรคก็เป็นที่น่าสงสัย^{๒๔๙}

นายสวัสดิ์ คำประกอบ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เปิดเผยว่า การเป็นหัวหน้าพรรคกิจสังคมของพลอากาศเอกสิทธินั้นไม่ได้ก่อให้เกิดความแตกแยกภายในพรรค

^{๒๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖๕.

^{๒๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖๖.

^{๒๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

แต่ประการใด เนื่องจากผู้ใหญ่ในพรรคให้การสนับสนุน^{๒๕๐}

นายปราโมทย์ สุขุม รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีแถลงว่า รัฐบาลจำเป็นต้องยื่นข้อเสนองานพระราชกำหนดทั้ง ๔ ฉบับเข้าสภา ทั้งนี้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน และยังเป็นความจำเป็นต่อสภาวะทางเศรษฐกิจของประชาชน และประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพระราชกำหนดเกี่ยวกับธนาคารพาณิชย์เป็นการทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง ตลอดจนถึงกันไม่ให้ประชาชนผู้สุจริตต้องตกเป็นเครื่องมือให้กับสถาบันการเงินบางแห่ง ที่หวังหลอกลวงประชาชนให้เสียทรัพย์ และเท่าที่ทราบมา พรรคการเมืองและ ส.ส. ส่วนใหญ่ก็เห็นชอบด้วยในเหตุผลและความจำเป็นของรัฐบาล ทั้งนี้การล้มพระราชกำหนดคงจะไม่เป็นความจริง รวมทั้งข่าวที่ว่ามีนายธนาคารบางคนได้หว่านเงินนับสิบล้าน เพื่อให้พระราชกำหนดล้มไป เพราะทางสมาคมธนาคารไทยก็ได้ออกข่าวปฏิเสธ รวมทั้งให้สมาชิกสมาคมฯ ทุกคนหยุดการเคลื่อนไหวแสดงความเห็นเรื่องนี้แล้ว พร้อมกับให้สนับสนุนพระราชกำหนดดังกล่าวอย่างเต็มที่^{๒๕๑}

ต่อมา นายบุญเที่ยง ทองสวัสดิ์ ส.ส. จังหวัดลำปาง รองหัวหน้าพรรคกิจสังคม และอดีตรองนายกรัฐมนตรีที่ถูกปลดออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๔ เปิดเผยว่า คนจะพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อล้มรัฐบาลที่มีพลเอกเปรมเป็นนายกรัฐมนตรีให้ได้ เนื่องจากไม่สามารถแก้ไขปัญหอะไรได้ และคนไม่ยอมรับว่าพลอากาศเอกสิทธิ เป็นหัวหน้าพรรคด้วย^{๒๕๒}

นายโกศล ไกรฤกษ์ ส.ส. จังหวัดพิษณุโลก และรองหัวหน้าพรรคกิจสังคม เปิดเผยถึงกรณีนายบุญเที่ยง ประกาศคัดค้านพระราชกำหนดว่า สำหรับคนยังต้องดูเหตุการณ์ต่าง ๆ ก่อน และจะพยายามประสานให้เกิดความเป็นเอกภาพ และให้พรรคบริหารไปในทาง

^{๒๕๐} "ความเคลื่อนไหวทางการเมือง," สยามจกหมายเหตุ บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์ ๑๑, ๒๒ (๓๐ พฤษภาคม - ๕ มิถุนายน ๒๕๒๔): ๕๔๘.

^{๒๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๐.

เดียวกัน ในเรื่องนี้คนจะศรัทธาคำนับที่เป็นพิษ เป็นภัยกับประชาชน เนื่องจากได้เห็นจุดอ่อน
ในพระราชกำหนดหลายฉบับด้วยกัน เช่น พระราชกำหนดภาษีบำรุงท้องที่ รัถยนต์ ปรับปรุงโครง
สร้างเงินกู้ต่างประเทศ ส่วนเรื่องให้นายบุญเท่ง ไขท่าที่เชียงรำนั้นอยากขอเตือนว่าทุก
ฝ่ายประมาทนายบุญเท่งไม่ได้ เพราะมีความสามารถสูง เป็น ส.ส.หลายสมัย การคว่ำ
พระราชกำหนดจะทำสำเร็จหรือไม่จึงยังไม่อาจตอบได้^{๒๕๓}

นายธีระพันธุ์ เพ็ชรสุวรรณ ส.ส. จังหวัดชุมพร รองเลขาธิการพรรคกิจสังคม
เปิดเผยว่า พระราชกำหนดภาษีบำรุงท้องที่ พระราชกำหนดภาษีรถยนต์ และพระราชกำหนด
ปรับปรุงโครงสร้างเงินกู้ล้วนเป็นพระราชกำหนดที่อันตรายเพราะพระราชกำหนดภาษีรถยนต์และ
พระราชกำหนดภาษีบำรุงท้องที่ ให้อำนาจฝ่ายบริหารไปกำหนดอัตราการปรับภาษีเองได้
ส่วนพระราชกำหนดปรับปรุงโครงสร้างเงินกู้ต่างประเทศที่ให้รัฐบาลกู้เงินสกุลเยนมา แทนที่จะ
กระจายความเสี่ยงกู้เงินหลาย ๆ สกุลนับเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งสาเหตุอาจมาจากนาย
สมหมาย สุนทรกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ไม่ใช่ ส.ส. และทาง ส.ส. ไม่รู้
ว่านายสมหมายจะใช้อำนาจตามพระราชกำหนดนั้นให้เป็นผลร้ายกับฝ่ายนิติบัญญัติเมื่อไร
เรื่องนี้จะต้องทุกคนในพรรค เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ และคนไม่สามารถชักจูงให้คนอื่น ๆ
เห็นด้วยมากนัก ตนอยากให้คนของพรรคกิจสังคมเป็นนายกรัฐมนตรี ไม่ว่าหม่อมราชวงศ์
คึกฤทธิ์จะรับหรือไม่ก็ตาม แต่ตนเชื่อว่าคนอย่างหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์จะใช้เวลาเพียง ๒
เดือนก็จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่เวลานี้ได้ นายบุญเท่งก็มีความคิดเห็นเช่นนี้ ส่วนด้านนิติพรรค
บอกให้สนับสนุนพระราชกำหนดคนยังไม่มีคำคอมสำหรับเรื่องนี้ และมีข้อสังเกตว่าเราจำเป็น
จะต้องศรัทธารัฐบาลบ้างในบางครั้ง หากไม่ทำรัฐบาลจะแข็งเกินไป จนไม่มีเหตุผลไม่คิด
พัฒนาตนเอง ชาวบ้านก็เดือดร้อน และถ้าเรื่องจะลงเอยว่าพรรคกิจสังคมจะต้องออกไป
เป็นฝ่ายค้าน ตนก็ว่าจะเป็นการดี^{๒๕๔}

นางสุพิศราเปิดเผยว่า หากพรรคการเมืองคิดจะศรัทธารัฐบาล ไม่สมควรจะล้ม

^{๒๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๒๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๐ - ๕๕๑.

พระราชกำหนดที่จะเข้าสู่สภา ๕ ฉบับ เพราะทั้งหมดนี้เป็นประโยชน์ของประชาชน หากจะคัดค้านควรใช้วิธีเสนอญัตติไม่ไว้วางใจรัฐบาลจะเป็นการแสดงออกที่ถูกต้องกว่า^{๒๕๕}

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๒๔ นายบุญเท่งเบิกเผยแพร่ผลการประชุมพรรคกิจสังคมพิเศษของคณะกรรมการการเมืองของพรรคว่า ที่ประชุมได้หารือแนวทางในอนาคตของพรรค และปัญหาการเมืองอื่น ๆ นอกจากนี้ที่ประชุมยังได้มีมติให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล และเร่งสร้างเอกภาพภายในพรรคให้พร้อมสำหรับการปฏิบัติงานต่าง ๆ ต่อไป และได้มีการพิจารณาเกี่ยวกับพระราชกำหนดต่าง ๆ ที่จะเข้าสู่สภา ในวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๔ ด้วย ส่วนปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างคนกับพลอากาศเอกสิทธินั้นไม่มีปัญหาอะไรมาก เป็นเรื่องธรรมดา^{๒๕๖}

นอกจากนี้ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นักการเมืองอาวุโสผู้นี้ยังได้ให้ข้อคิดอีกว่า บ้านเมืองขณะนี้คงมีการเปลี่ยนแปลงคือ เปลี่ยนรัฐบาลอย่างไม่มีปัญหา เพราะถ้าไม่เปลี่ยนรัฐบาลจะเกิดอะไรขึ้นก็ยังไม่รู้ ขณะนี้เห็นได้ชัดแล้วว่าเศรษฐกิจของประเทศย่ำแย่มาก ปัญหาอื่น ๆ ทั่วไปก็ล้วนแต่แย่งกัน ทำให้เกิดความเบื่อกันไปทีไหน ๆ ก็มีแต่คนเบื่อรัฐบาล คนเป็นผู้แทนราษฎรจะให้นั่งเฉยอยู่ได้อย่างไร จำเป็นต้องมีการเคลื่อนไหวอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของประชาชนและบ้านเมืองในอนาคต จะดำเนินการอย่างไรเพื่อเปลี่ยนรัฐบาลเป็นเรื่องที่จะต้องว่ากันต่อไป แต่ทุกคนเห็นตรงกันว่ารัฐบาลชุดนี้ไปไม่รอดแล้ว นอกจากนี้ นายบุญเท่งได้ชี้ให้เห็นถึงข้อเสียของพระราชกำหนดบางฉบับที่รัฐบาลประกาศใช้ว่า บางอย่างรัฐบาลทำไปเพียงเพื่อต้องการเงินเข้าคลังเท่านั้นเอง และบางฉบับก็เกิดผลออกไปเป็นการคาดหมายเหตุการณ์ผิดพลาด เช่น การเก็บภาษีรถยนต์ที่ใช้น้ำมันดีเซลเพิ่ม ๔ เท่า พอสถานการณ์น้ำมันเปลี่ยนแปลงไปก็ลดลงมาเก็บแค่เท่าเดียว แสดงว่ารัฐบาลคาดหมายเหตุการณ์ผิดพลาดในเรื่องเงินกู้ระยะยาว ดอกเบี้ยค่าเพื่อนำมาใช้หนี้เก่าก็เช่นกัน รัฐบาลคาดการณ์ผิดก็แค่เพียงเงินเย็นของญี่ปุ่น ปัจจุบันนี้เงินเย็นมีค่าสูงขึ้นร้อยละ ๖๐ ทำให้รัฐบาลเสียหายต้องรับภาระการใช้หนี้เพิ่มขึ้นอีก แทนที่จะผ่อนคลายปัญหาลง พระราชกำหนดเกี่ยวกับ

^{๒๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๑.

^{๒๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

การธนาคารก็เป็นปัญหา เงินกองทุนเพื่อฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงินที่จะเก็บเข้าร้อยละ ๐.๑ หากพระราชกำหนดนี้ผ่าน รัฐบาลก็สามารถเก็บได้ถึงร้อยละ ๐.๕ และเงินกองทุนนี้ ไม่ไค่นำไปใช้เพื่อประกันเงินฝากของประชาชน แค่นำไปเพื่อแก้ปัญหาความผิดพลาดของ รัฐบาลเองที่ไม่สามารถควบคุมธนาคารและสถาบันการเงินต่าง ๆ ได้ ทั้ง ๆ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย และกระทรวงการคลังก็มีเครื่องมือ มีกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมอยู่แล้ว แค่ว่า กลับปล่อยให้ธนาคารและทรัพย์สินล้มระเนระนาด แสดงว่ากลไกของรัฐบาลบกพร่อง แล้วมา โยนบาปให้ประชาชน แทนที่จะเอาเงินไปจ่ายชาวไร่ชาวนา คนจนส่วนใหญ่ของประเทศ แค่ว่า กลับไปช่วยคนกลุ่มน้อย สภาจะอย่างนี้เหมาะสำหรับการเปลี่ยนรัฐบาลแล้ว เราไม่ คำนึงถึงพระราชกำหนด สภาฯ จะรับหรือไม่ก็แล้วแต่พรรคกิจสังคมไม่เอาด้วยแน่นอน พระราชกำหนดที่จะเข้าสภาฯ ก็เหมือนกับอุบัติเหตุที่ไม่มีใครอยากให้เกิด รัฐบาล ซึ่งมีมติทั้งกล่าว ก็เป็นเอกฉันท์แล้ว และตนก็ได้เจรจากับพรรคชาติไทยและพรรคสยามประชาธิปไตยแล้ว ซึ่ง ทั้งสองพรรคก็เห็นด้วย^{๒๕๗}

นายบุญชู โรจนเสถียร อธิการบดีธนาคารกรุงเทพ แสดงทรรศนะว่าคนเห็นด้วยกับ นายบุญเท่ง การที่นายบุญเท่งออกมาแสดงปฏิกิริยาคัดค้านเพื่อล้มรัฐบาลอยู่นี้ ก็อาจจะ เป็น เพราะได้รับการร้องเรียนจากประชาชนอย่างมากว่าไม่ต้องการรัฐบาลชุดนี้แล้ว ในฐานะที่ เป็นนักการเมือง เป็น ส.ส. ก็ต้องปฏิบัติความความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูก คัดอง การจะผูกพันกับมติพรรคที่ขัดแย้งกับความต้องการของประชาชน ส.ส. ก็น่าที่จะมีสิทธิ แสดงออกไปตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งคนสนับสนุนความเห็นนี้ การที่พรรคจะบังคับ ให้ ส.ส. ปฏิบัติตามมติพรรคอย่างเดียว เห็นจะเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง^{๒๕๘}

นอกจากนี้ คนยังไม่เห็นด้วยที่จะนำพระราชกำหนดทั้ง ๕ ฉบับเข้าสู่สภาฯ เพราะ การเสนอเป็นพระราชกำหนดนั้น จะต้องเป็นกรณีเร่งด่วนที่จะต้องทำทันที แต่พระราชกำหนด นี้เป็นเรื่องไม่ถูกต้อง ไม่ควรจะมี ถ้าจำเป็นก็ควรออกมาเป็นพระราชบัญญัติให้สภาฯ ได้มี

^{๒๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๒ - ๕๘๓.

^{๒๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๓.

- ส่วนกษัตริย์องค์อื่น และว่าคนที่ไม่เห็นด้วยกับพระราชกำหนดนี้ก็มียู่มาก แต่ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นคัดค้านออกมา ส่วนข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นกับธนาคารพาณิชย์บางแห่งนั้น ไม่ใช่เพราะไม่มีกฎหมายควบคุม แต่ข้อบกพร่องอยู่ที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ไม่ได้เอาใจใส่ควบคุมดูแล ปล่อยให้ปล่อยปละละเลยจนกระทั่งมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ทั้ง ๆ ที่กฎหมายเดิมก็ให้อำนาจไว้มากมายอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นจะแน่ใจอย่างไรว่าเมื่อเรามีอำนาจใหม่เพิ่มมากขึ้น กฎหมายจะไม่ถูกละเลยเช่นที่ผ่านมาอีก กรณีที่รัฐบาลออกประกาศว่า คนที่ไม่เห็นด้วยกับพระราชกำหนด คือคนที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนนั้น เป็นการพูดที่แสดงว่าไม่รู้ข้อเท็จจริง เพราะปัญหาเกิดขึ้นจากความบกพร่องของเจ้าหน้าที่เท่านั้น ซึ่งเราเถียงกันในข้อนี้ว่า กฎหมายไม่ไต่บกพร่อง เจ้าหน้าที่ต่างหากที่บกพร่อง^{๒๕๔}

ในวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๒๕ มีการประชุมพรรคกิจสังคม กลุ่มนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ส.ส.จังหวัดลำปาง รองหัวหน้าพรรคกิจสังคม โดยนายบุญเท่งเปิดเผยก่อนเข้าร่วมประชุมว่า การจะล้มรัฐบาลหรือไม่ ไม่ได้พิจารณาจากสาระสำคัญของพระราชกำหนด แต่พิจารณาจากภาวะทั่วไปซึ่งตั้งแต่มีรัฐบาลชุดนี้และรวมถึงการที่ได้เข้าร่วมรัฐบาล พบว่ามีปัญหามากมาย โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจเริ่มรุนแรงขึ้น เมื่อรัฐบาลประกาศใช้นโยบายจำกัดสินค้าเชื่อร้อยละ ๑๔ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมล้มละลาย จนกระทั่งเรื่องราคาข้าว ซึ่งทำให้ชาวนาขายข้าวได้ต่ำกว่าราคาทุน เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเห็นว่ารัฐบาลกับคนควรยุติกันไปแล้ว โดยเฉพาะรัฐบาลควรลาออก แต่ขอร้องกันเฉย ๆ ไม่ยอม จึงต้องใช้ข้ออาวุธสำคัญ คือ การล้มพระราชกำหนด แม้ตนจะเป็นนักการเมืองอาวุโส แต่เป็นภาวะธรรมดา เมื่อ ส.ส.เห็นว่ารัฐบาลไม่อยู่ก็ไม่ต้องมีเหตุผลอย่างอื่น ซึ่งจะล้มได้หรือไม่ต้องไปว่ากันในสภาผู้แทนราษฎร ถ้า ส.ส.เห็นด้วยกับรัฐบาลว่าควรอยู่ก็แล้วไป^{๒๕๕}

ส่วนวิธีการล้มรัฐบาลจะไม่ใช้วิธีข่มขู่ให้พรรคมีมติไม่สนับสนุนพระราชกำหนด เพราะ ส.ส.ในพรรคมีความเห็นไม่สอดคล้องต้องกัน บางฝ่ายสนับสนุนเพราะมีตำแหน่งในรัฐบาลเห็นว่าวิธีการฟรีโหวตน่าจะเป็นทางออกที่ดี เพราะพรรคไม่ควรผูกมัดมากเกินไป

^{๒๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔๕.

ถึงกำหนดให้สนับสนุน ทางปฏิบัติคนที่ไม่เห็นด้วยก็ต้องยินยอม หากคนยินยอมก็ต้องมีการขับ
ออกจากพรรคซึ่งคิดว่าน่าจะเป็นวิธีที่ดี และเมื่อถึงขั้นนี้ถ้ารัฐบาลจะประนีประนอมด้วย
การถอนพระราชกำหนดหรือยกเลิกข้อกำหนดในพระราชกำหนดคงยอมไม่ได้ เพราะ
พระราชกำหนดเป็นเหตุหนึ่งเท่านั้น และที่ทำไมไม่ใช่เพราะสูญเสียอำนาจ หากล้มรัฐบาล
ไม่สำเร็จคนก็จะร่วมกับฝ่ายค้านในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจเพราะถือว่าเป็นการทำ
คามเสี่ยงของประชาชน^{๒๖๐}

อย่างไรก็ดี ก่อนการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร พรรคกิจสังคมได้มีมติให้
สนับสนุนพระราชกำหนดทุกฉบับ แต่นายบุญเที่ยงยังยืนยันว่า เมื่อพรรคมีมติดังกล่าวถือเป็น
ความพ่ายแพ้ของฝ่ายคน แต่เกมส์ในสภาผู้แทนราษฎร เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ในที่ประชุมมี
รัฐมนตรีอยู่ ๑๔ คน และมีผู้มีตำแหน่งทางการเมืองอยู่อีกจำนวนหนึ่ง เมื่อผลออกมาอย่างนี้
ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพราะผู้ออกเสียงส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่ในรัฐบาล ถ้าล้ม
รัฐบาลก็เท่ากับเป็นการทรยศ แต่ก็ขอยืนยันว่ากลุ่มของคนจะคว่ำพระราชกำหนดในสภา
ผู้แทนราษฎรต่อไป^{๒๖๑} และต่อมาสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติไม่อนุมัติพระราชกำหนดแก้ไข
เพิ่มเติมพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ พ.ศ. ๒๕๒๔

การควบคุมฝ่ายบริหารความมาครการณ์ แม้จะส่งผลให้รัฐบาลต้องประกาศยุบสภา
เป็นการตอบโต้ แต่โดยเนื้อแท้แล้ว การควบคุมวิธีนี้กลับเป็นการสะท้อนออกซึ่งความซัดแย้ง
ทางการเมืองมากกว่า ดังปรากฏชัดในความในพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.
๒๕๒๔ ว่า

ด้วยนายกรัฐมนตรีได้กราบบังคมทูลว่า ตามที่ได้มีการคว่ำพระราชกำหนดแก้ไข
เพิ่มเติมพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ พ.ศ. ๒๕๒๔ ออกใช้บังคับ และสภา
ผู้แทนราษฎรในการประชุมเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๔ ได้มีมติไม่อนุมัติพระราชกำหนด

^{๒๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๖๑} "ความเคลื่อนไหวทางการเมือง," สยามจคมหายเหตุ บันทึกข่าวสารและ
เหตุการณ์ ๑๑, ๒๓ (๖ - ๑๒ มิถุนายน ๒๕๒๔): ๖๑๗ - ๖๑๘.

ดังกล่าว อันเป็นเหตุให้พระราชกำหนดนั้นตกไปจากการพิเคราะห์สาเหตุแห่งการไม่อนุมัติ พระราชกำหนดดังกล่าวเห็นว่า สภาผู้แทนราษฎรมีไต่ถามถึงเหตุผลในการตราพระราชกำหนด หากสืบเนื่องมาจากความแตกแยกในทางการเมืองของพรรคการเมืองบางพรรค หากให้สภาผู้แทนราษฎรชุดนี้ยังคงทำหน้าที่ต่อไป ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการบริหารราชการแผ่นดิน และกระทบถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ และจะนำมาซึ่งความเสื่อมโทรมของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สมควรยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปขึ้นใหม่^{๒๖๓}

โดยสรุป มาตรการในการควบคุมฝ่ายบริหาร โดยการอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดของสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าว มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้น โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากสภาพการณ์การขัดแย้งทางการเมืองเป็นหลัก ภัยการอาศัยการอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดเป็นเครื่องมือ

ในบทที่ ๔ จะกล่าวถึงมาตรการที่ฝ่ายนิติบัญญัติควบคุมฝ่ายบริหารคือ การควบคุมฝ่ายบริหารโดยการเปิดอภิปรายทั่วไปและการตั้งกระทู้ถาม ส่วนบทต่อไปจะกล่าวถึงการควบคุมนอกเวทีรัฐสภา โดยศึกษาถึงระบบพรรคการเมือง และศึกษาบทบาทคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนในการควบคุมคณะรัฐมนตรี

การควบคุมฝ่ายบริหารโดยการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

^{๒๖๓} "พระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๒๔," หน้า ๑ - ๒; โปรกฏรายละเอียดเพิ่มเติมว่าภัยการยุบสภาในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ใน "ประธานรัฐสภาชี้แจงผลการยุบสภา," หน้า ๖ - ๗; โปรกฏความเป็นมาของการยุบสภา ใน "การยุบสภาในประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๔," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๖๕ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๔): ๔๔ - ๔๕; โปรกฏการยุบสภาและแนวโน้มทางการเมือง ภายหลังจากการยุบสภาในบทสนทนา ในรายการปัญหาบ้านเมือง ของ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน ประธานรัฐสภา และ ดร.ศิลาวัชร เทพหัสดิน ณ อยุธยา ซึ่งได้เผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๔ ใน "รัฐสภากับประชาชน," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๖๖ (๑ มิถุนายน ๒๕๒๔): ๒๓ - ๔๑.

มาตรการในการควบคุมรัฐบาลโดยการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ เป็นมาตรการที่มีความรุนแรงมากที่สุด กล่าวคือ เป็นความพยายามในขั้นที่จะโค่นล้มรัฐบาลตามวิถีทางของรัฐธรรมนุญในระบอบประชาธิปไตย แบบรัฐสภา

การเปิดอภิปรายทั่วไปนั้น เป็นมาตรการที่สำคัญมากในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ เพราะอาจเป็นผลให้รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะที่กระทำการให้ไม่เป็นที่พอใจของสภาต้องพ้นจากตำแหน่งได้โดยการลงมติไม่ไว้วางใจ และในทางกลับกัน การขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจอาจเป็นผลให้คณะรัฐมนตรีตัดสินใจยุบสภา ก่อนที่จะมีการลงมติความไว้วางใจ เพื่อให้มีการเลือกตั้งทั่วไปก็ได้^{๒๖๔}

โดยหลักการแล้ว การเปิดอภิปรายทั่วไปมีได้ ๒ ลักษณะ คือการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ และการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยมีการลงมติ^{๒๖๕}

๑. การเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ การเปิดอภิปรายในลักษณะนี้อาจมีได้สองทางคือ โดยคณะรัฐมนตรีร้องขอ และโดยสมาชิกรัฐสภาร้องขอ ซึ่งแล้วแต่ว่า รัฐธรรมนูญที่ใช้ในแต่ละยุคแต่ละสมัยจะกำหนดให้มีการ เปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติได้กี่ทาง

๒. การเปิดอภิปรายทั่วไปโดยมีการลงมติ เป็นการเปิดอภิปรายที่สมาชิกรัฐสภา โดยเฉพาะสมาชิกรัฐสภาฝ่ายค้าน เห็นว่าการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีคนใดไม่เป็นไปตามนโยบายที่คณะรัฐมนตรีได้แถลงไว้ต่อรัฐสภาหรือบริหารราชการแผ่นดินไม่เป็นที่พอใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีเช่นนี้สมาชิกรัฐสภามีจำนวนตามที่ รัฐธรรมนูญกำหนดมีสิทธิเข้าชื่อเสนอต่อมติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ และเมื่อการอภิปรายสิ้นสุดลงแล้วโดยมิใช่ด้วยมติให้ผ่าน

^{๒๖๔} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๔๐๔.

^{๒๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ระเบียบวาระการเปิดอภิปรายนั้นไป สภาจะต้องลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีที่ถูกรายชื่อนั้น และโดยปกติรัฐธรรมนูญจะกำหนดให้กระทำการลงมติภายหลังจากวันที่การอภิปรายสิ้นสุดลง และจะกระทำในวันเดียวกันกับการอภิปรายสิ้นสุดลงมิได้ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกรัฐสภาแต่ละคนและแต่ละฝ่ายได้ไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อน^{๒๖๖}

การเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ว่าจะมีการลงมติหรือไม่ก็ตาม ถือได้ว่าเป็นมาตรการที่สำคัญในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ทำให้เห็นความสำคัญดังนี้^{๒๖๗}

๑. ความสำคัญของการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มี การลงมติ การเปิดอภิปรายในลักษณะนี้ถ้าเป็นการเปิดอภิปรายโดยคณะรัฐมนตรีร้องขอเพื่อฟังความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภาเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารราชการแผ่นดินเป็นอย่างมาก เพราะคณะรัฐมนตรีจะได้รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากสมาชิกรัฐสภาทุกฝ่าย ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเหล่านี้เปรียบเสมือนกระจกเงาให้กับรัฐบาลใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี

๒. ความสำคัญของการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยมีการลงมติ การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ เป็นมาตรการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินในขั้นสุดท้ายและสำคัญที่สุดของรัฐสภา รัฐสภาจะเลือกใช้มาตรการอันนี้ต่อเมื่อได้ดำเนินการโดยวิธีอื่นมาแล้ว แต่ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้^{๒๖๘}

แต่อย่างไรก็ตาม การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ ก็อาจเป็นได้ทั้งผลดีหรือผลเสียแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายผู้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ในแง่ที่เป็นผลดีเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกรัฐสภาได้มีโอกาสซักถามข้อข้องใจได้อย่างกว้างขวาง และฝ่ายรัฐบาลก็มีโอกาสได้แถลงข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็นได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ถ้าการแถลงข้อเท็จจริงและ

^{๒๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๕ - ๔๐๖.

^{๒๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๖.

^{๒๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๗.

การแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เป็นที่พึงพอใจของสมาชิกรัฐสภา ก็จะมีผลให้คณะรัฐมนตรีได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภาให้บริหารประเทศต่อไป อันเป็นการส่งเสริมเสถียรภาพให้กับคณะรัฐมนตรีได้เป็นอย่างดี แต่ในทางตรงกันข้าม การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ อาจจะเป็นเครื่องบั่นทอนเสถียรภาพของรัฐบาลก็ได้ เพราะถ้าผลการลงมติปรากฏว่ารัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีไม่ได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา จะมีผลให้รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีที่ไม่ได้รับความไว้วางใจนั้นต้องพ้นจากตำแหน่ง เพื่อให้มีการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่^{๒๖๔} ถ้ารัฐบาลเห็นว่าเสถียรภาพของรัฐบาลไม่มั่นคงพอ^{๒๖๕}

ดังนั้นการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ จึงเปรียบเสมือนคาบสองคมที่จะเป็นเครื่องบั่นทอนเสถียรภาพของรัฐบาล และเสถียรภาพของสมาชิกรัฐสภาได้ในขณะเดียวกัน แต่การเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา เพราะวิธีการดังกล่าวเป็นเครื่องมือเหนียวรั้งและถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารให้อยู่ในภาวะที่สมดุล^{๒๖๖}

ในการดำเนินการเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ว่าจะมีการลงมติหรือไม่ก็ตาม ทั้งฝ่ายสมาชิกรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีจะกระทำอย่างรอบคอบ เรื่องที่เสนอให้เปิดอภิปรายทั่วไปนั้นจะต้องเป็นเรื่องที่จำเป็นมีความสำคัญ และได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป หรือเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อประชาชนไทยทั่วไป โดยเฉพาะการขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะนั้น สมาชิกผู้เสนอจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะอาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสถาบันรัฐสภาได้โดยง่าย^{๒๖๗} การเปิดอภิปรายทั่วไปตามรัฐธรรมนูญปัจจุบัน

^{๒๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐๘.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ ได้กำหนดให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไป ๒ ลักษณะคือ การเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ เพื่อฟังความคิดเห็นของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามที่คณะรัฐมนตรีขอความมาตรา ๑๕๓ และการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะความมาตรา ๑๓๓^{๒๓๓}

ในทางปฏิบัติไม่ปรากฏว่ามีการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ เพื่อฟังความคิดเห็นของสมาชิกวุฒิสภาตามที่คณะรัฐมนตรีร้องขอ ความมาตรา ๑๕๓ นับแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในขณะที่การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ความมาตรา ๑๓๓ มีขึ้นหลายครั้ง ภายหลังจากการสิ้นสุดลงของบทเฉพาะกาล

มาตรา ๑๓๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ บัญญัติไว้ว่า^{๒๓๔}

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ

เมื่อการเปิดอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลง โดยมีใช้ควมมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายทั่วไป ให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ การลงมติในกรณีเช่นว่านี้มีให้กระทำในวันเดียวกันกับการอภิปรายสิ้นสุด มติไม่ไว้วางใจต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๒๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๓๓, ๑๕๓ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๘๖, ๒๘๘.

^{๒๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๖.

ในกรณีที่มติไม่ไว้วางใจมีคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายนั้นเป็นอันหมดสิทธิที่จะเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะอีกตลอดสมัยประชุมนั้น

การขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะมีขั้นตอนในการปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๓๗ ของรัฐธรรมนูญซึ่งได้กล่าวมาแล้ว และข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๒๔ ดังนี้^{๒๓๕}

การเสนอญัตติผู้มีอำนาจในการเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร ในการเสนอนั้นสมาชิกจำนวนดังกล่าวจะต้องเข้าชื่อกันเสนอ จะแยกกันเสนอไม่ได้

เมื่อสมาชิกเข้าชื่อกันครบจำนวนที่รัฐธรรมนูญกำหนดแล้ว ก็จะเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้ โดยกระทำเป็นหนังสือยื่นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร^{๒๓๖}

ในญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจจะต้องระบุว่า จะเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ ถ้าเป็นรายบุคคลจะต้องระบุว่า เป็นรัฐมนตรีคนใด กระทรวงอะไร และขอเปิดอภิปรายทั่วไปในเรื่องใดบ้าง^{๒๓๗}

เมื่อประธานสภาผู้แทนราษฎรได้รับญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจแล้ว ประธานสภาผู้แทนราษฎรก็จะได้สั่งบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุม พร้อม

^{๒๓๕} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๔๑๖.

^{๒๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๗.

กับมีหนังสือแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบ โดยปกติแล้วผู้ติดขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจจะได้รับการบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมเป็นเรื่องด่วน และอาจเป็นการนัดประชุมเป็นพิเศษโดยกำหนดวัน เวลาต่างหากจากวันประชุมปกติได้^{๒๓๘}

การอภิปรายในการพิจารณาผู้ติดขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจจะนำข้อบังคับการประชุมเกี่ยวกับการประชุมสภาทั้งวิธีการประชุมและการอภิปรายมาใช้บังคับด้วย ในการนี้จะมีการอภิปรายเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีที่ถูกเปิดอภิปรายทั่วไป การอภิปรายนั้นที่ประชุมมักจะต้องมีมติหรือตกลงกันว่าจะให้สมาชิกอภิปรายเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐมนตรีที่ละคน หรือจะให้สมาชิกอภิปรายเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐมนตรีทุกคนรวมกันไป^{๒๓๙}

ผู้ที่อภิปรายก่อนคือผู้นำฝ่ายเสนอ หรือหัวหน้าฝ่ายค้านนั่นเอง หลังจากนั้นจะเป็นการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนอื่น ๆ ซึ่งตามข้อบังคับการประชุมกำหนดให้อภิปรายสลับกันระหว่างฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายค้าน แต่ในทางปฏิบัติสมาชิกที่สนับสนุนรัฐบาลมักไม่ค่อยอภิปราย การอภิปรายส่วนใหญ่จึงมักเป็นการอภิปรายของสมาชิกพรรคฝ่ายค้านเรียงลำดับกันไปทีละคน^{๒๔๐}

ส่วนการอภิปรายของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่ถูกเปิดอภิปราย จะเป็นการอภิปรายเพื่อชี้แจงและแถลงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายของสมาชิก นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมักจะทำอภิปรายในเวลาที่เหมาะสมซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะอภิปรายภายหลังที่สมาชิกได้อภิปรายกันมาพอสมควรแล้ว หรือเมื่อประธานเห็นสมควรก็จะให้นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีชี้แจง และเมื่อไม่มีสมาชิกอภิปราย นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีก็มีสิทธิอภิปรายชี้แจงและแถลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งหมด^{๒๔๑}

^{๒๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๔.

^{๒๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

การอภิปรายเกี่ยวกับมติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจจะสิ้นสุดลง
เมื่อไม่มีผู้ใดอภิปราย หรือที่ประชุมลงมติให้ปิดอภิปราย หรือที่ประชุมลงมติให้ยกเรื่องขึ้นขึ้น
ปรึกษาหรือมีมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป^{๒๔๒}

เมื่อการอภิปรายสิ้นสุดลง ชั้นต่อไปจะเป็นการลงมติความไว้วางใจ แต่ถ้า
การอภิปรายสิ้นสุดลงเพราะสภาผู้แทนราษฎรมิมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป
สภาผู้แทนราษฎรจะกระทำการลงมติความไว้วางใจไม่ได้^{๒๔๓}

สภาผู้แทนราษฎรจะกระทำการลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจในวันเดียวกับ
ที่การอภิปรายสิ้นสุดลงไม่ได้ การลงมติจะต้องกระทำภายหลังจากวันที่การอภิปรายสิ้นสุดลง
แต่ทั้งรัฐธรรมนูญและข้อบังคับก็มีข้อกำหนดว่าจะต้องกระทำภายในที่วัน ซึ่งโดยปกติเมื่อการ
อภิปรายสิ้นสุดลงประธานสภาผู้แทนราษฎรก็จะนัดประชุมเพื่อลงมติในมติขอเปิดอภิปรายทั่วไป
เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ ตามกำหนดวันและเวลาที่เห็น
สมควร^{๒๔๔}

ผลของการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือ
ทั้งคณะขึ้นอยู่กับมติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่ามีมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้น
ไปหรือไม่ หรือสภาผู้แทนราษฎรมิมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะด้วย
คะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่^{๒๔๕}

ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรมิมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป ก็ถือว่า
รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีที่ถูกเปิดอภิปรายยังคงได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร
ให้คงอยู่ในตำแหน่งต่อไป ซึ่งคะแนนเสียงให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป ถือว่า
เสียงข้างมากธรรมดาเท่านั้น^{๒๔๖}

^{๒๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๔.

^{๒๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ถ้าสภาผู้แทนราษฎรมิมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีคนใดหรือรัฐมนตรีทั้งคณะด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร มตินั้นจะมีผลให้รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีทั้งคณะที่สภาผู้แทนราษฎรมิมติไม่ไว้วางใจต้องพ้นจากตำแหน่งตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ในมาตรา ๑๕๔(๑) และมาตรา ๑๕๕(๕) แต่ถ้าคะแนนเสียงไม่ไว้วางใจของสภาผู้แทนราษฎรมิมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎรก็ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรยังคงให้ความไว้วางใจรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีที่ถูกเปิดอภิปรายให้บริหารประเทศต่อไป และจะมีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายนั้นหมดสิทธิที่จะเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะอีกตลอดสมัยประชุมนั้น^{๒๔๗}

การควบคุมฝ่ายบริหารโดยการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ โดยรัฐสภาชุกปี พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๘

การควบคุมรัฐบาลโดยมาตรการการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะในช่วงอายุของรัฐสภาชุกปี พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๘ มีรวมทั้งสิ้น ๓ ครั้ง กล่าวคือ

ในครั้งแรก เป็นการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ นายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ในวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ เกี่ยวกับการอนุมัติขึ้นค่าโดยสารรถไฟ^{๒๔๘} ซึ่งประธานสภาผู้แทนราษฎรได้บรรจุญัตติดังกล่าวในการประชุมสภานักพิเศษ^{๒๔๘}

^{๒๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๐ มาตรา ๑๕๔, ๑๕๕ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๔๘ - ๒๕๐.

^{๒๔๘} โปรดดูรายละเอียดใน "การประชุมรัฐสภา," สยามจกหมายเหตุ บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์ ๘, ๒๕ หน้า ๓๔๔ - ๓๔๕.

^{๒๔๘} พรรคฝ่ายค้านขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีคมนาคม, เอกสารมทรัฐสภา ๘, ๑๘๓ (๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๖): ๑๑.

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการอภิปรายแล้ว ที่ประชุมได้มีมติให้ผ่านระเบียบวาระการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ ทั่วยคะแนนเสียง ๑๓๕ ต่อ ๕ จึงไม่มีการประชุมเพื่อลงมติในญัตติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๖^{๒๔๐}

สำหรับในครั้งที่ ๒ เป็นการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ พล.อ. สิทธิ จิรโรจน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยมีการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ก่อนที่จะมีพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมสมัยวิสามัญแห่งรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๒๖^{๒๔๑} ซึ่งในกรณีนี้ นายกรัฐมนตรีได้กล่าวว่า ญัตติของฝ่ายค้านที่ขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีจะต้องรอการประชุมสมัยหน้าต่อไป^{๒๔๒}

ทางโฆษกรัฐบาลก็แถลงว่า รัฐบาลไม่มีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงญัตติของพรรคฝ่ายค้าน ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ทั่วยการปิดประชุมสมัยวิสามัญแห่งรัฐสภา ซึ่งจะยึดตั้งแต่วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๒๖ เป็นต้นไป แต่การเตรียมพระบรมราชโองการฯ ปิดสมัยประชุม ทางรัฐบาลก็ได้เตรียมไว้เป็นการล่วงหน้าแล้ว ก่อนที่พรรคฝ่ายค้านจะยื่นญัตติดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินการในเรื่องพระบรมราชโองการ จะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอน มีกฎเกณฑ์ นอกจากนั้นในช่วงเวลาดังกล่าวทางรัฐบาลก็สืบทราบมาว่า ทางพรรคฝ่ายค้านยังไม่มีแผนเคลื่อนไหวในเรื่องนี้ ถ้ารัฐบาลทราบล่วงหน้าว่าจะมีการยื่นญัตติเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ ทางรัฐบาลก็คงยังไม่ปิดสมัยประชุม^{๒๔๓}

^{๒๔๐} การประชุมรัฐสภา, สยามจกหมายเหตุ บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์ ๔, ๒๕ หน้า ๙๔๕ และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๒/๒๕๒๖ (สมัยวิสามัญ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๖," หน้า ๑๕.

^{๒๔๑} "พระราชกฤษฎีกาปิดประชุมสมัยวิสามัญแห่งรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๒๖," เอกสารข่าวรัฐสภา ๕, ๒๐๒ (๑ ตุลาคม ๒๕๒๖): ๑.

^{๒๔๒} ญัตติเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีมหาดไทยต้องรอการประชุมสมัยหน้า เอกสารข่าวรัฐสภา ๕, ๒๐๒ (๑ ตุลาคม ๒๕๒๖): ๓.

^{๒๔๓} รัฐบาลไม่มีเจตนาหลีกเลี่ยงญัตติเปิดอภิปรายของฝ่ายค้าน เอกสารข่าวรัฐสภา ๕, ๒๐๒ (๑ ตุลาคม ๒๕๒๖): ๓ - ๔.

นอกจากนี้โฆษกรัฐบาลยังได้แถลงอีกว่า รัฐบาลก็รู้สึกเสียใจเช่นกันที่ไม่อาจ
เชื่ออำนาจให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีโอกาสตอบข้อสงสัยของพรรคฝ่ายค้าน
รัฐบาลอินทรีที่จะมีการอภิปราย การบริหารงานของคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้เป็นเรื่องที่สอดคล้อง
กับการปกครองในระบบประชาธิปไตย นายไครรงค์ สุวรรณศิริ มีความเห็นว่า การยื่น
ญัตติใด ๆ ทางพรรคฝ่ายค้านควรจะได้ดำเนินการอย่างมีระบบ ไม่ควรดำเนินการแบบ
กระตั้นหัน และควรจะให้ทางรัฐบาลทราบเป็นการล่วงหน้าด้วย เพื่อจะได้ดำเนินการให้
เป็นไปตามความประสงค์ของพรรคฝ่ายค้าน^{๒๔๔}

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอยู่แล้ว พรรคชาติไทยก็ยังยื่นญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปไม่
ไว้วางใจ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ความรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทย มาตรา ๑๓๗ ก่อนนายอุทัย พิมพ์ใจชน ประธานสภาผู้แทนราษฎร^{๒๔๕} ซึ่งประธาน
สภาผู้แทนราษฎรก็ต้องตรวจสอบ แล้วแจ้งให้รัฐบาลทราบต่อไป พร้อมกับบรรจุเข้า
ระเบียบวาระการประชุมสภาต่อไป^{๒๔๖}

เมื่อมีการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมได้พิจารณาญัตติเปิดอภิปราย
ทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ความรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา
๑๓๗ ซึ่ง พลตรีประมาธ อภิเรกสาร กับคณะเป็นผู้เสนอ แต่เนื่องจากผู้เสนอญัตติไม่ชี้แจง
ในที่ประชุม ประธานสภาผู้แทนราษฎรจึงวินิจฉัยว่า ญัตติตกไปตามข้อบังคับ^{๒๔๗}

จากผลของการประชุมสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าว มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่าง

^{๒๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๒๔๕} ฝ่ายค้านยื่นญัตติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๑๐
(๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗): ๖.

^{๒๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖ - ๗.

^{๒๔๗} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๕๒๗ (สมัยสามัญ) วันพฤหัสบดีที่
๓ พฤษภาคม ๒๕๒๗," หน้า ๑๐.

กว้างขวางถึงการตัดสินใจของประธานสภาผู้แทนราษฎร ในการที่วินิจฉัยให้ยุติตั้งกล่าว
ตกไป ซึ่งประธานรัฐสภาได้ชี้แจงว่าสำหรับยุติทั่วไปเมื่อมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นคงถือว่า
ยุติกันนั้นเป็นอันตกไป และห้ามมิให้ยุติซึ่งมีหลักการ เช่นเดียวกันขึ้น เสนออีกในสมัยประชุม
เดียวกัน เว้นแต่ยุติที่ยังมิได้มีการลงมติหรือยุติที่ประธานสภาจะอนุญาต ในเมื่อพิจารณา
เห็นว่าเหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป^{๒๔๔}

ส่วนที่มีปัญหาว่ายุติขอเบิกอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา
๑๓๓ แต่ผู้เสนอยุติไม่ชี้แจงในที่ประชุมจะทำให้ยุติกันนั้นเป็นอันตกไปหรือไม่นั้นประธานรัฐสภา
ชี้แจงว่ายุติขอเบิกอภิปรายทั่วไป ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๓๓ ไม่ใช่ยุติทั่วไปจึงต้องปฏิบัติ
ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กล่าวคือเมื่อไม่มีผู้ใดอภิปรายน่าจะถือว่าการอภิปรายเป็นอัน
ยุติตามข้อบังคับข้อ ๕๖(๑) และต้องมีการลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจตามรัฐธรรมนูญ
มาตรา ๑๓๓ ดังนั้นการไม่ให้มีการลงมติน่าจะไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ เหตุที่ต้องให้มีการ
ลงมติเพราะฝ่ายผู้เสนอขอเบิกอภิปรายไม่ไว้วางใจ จะต้องพิจารณาโดยรอบคอบ เมื่อมีการ
เสนอยุติเนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๓๓ วรรค ๓ บัญญัติไว้ว่าในกรณีที่มติไม่ไว้วางใจมี
คะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรที่เข้าชื่อเสนอยุติขอเบิกอภิปรายนั้น เป็นอันหมดสิทธิที่จะเข้าชื่อเสนอยุติขอ
เบิกอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล หรือทั้งคณะอีกตลอดสมัย
ประชุมนั้น^{๒๔๕} ถ้าเป็นปัญหาการตีความรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา ให้
เป็นอำนาจของรัฐสภาที่จะตีความและให้ถือว่าการตีความของรัฐสภาเป็นเด็ดขาด ตามรัฐ
ธรรมนูญมาตรา ๑๔๑ ญัตติขอให้รัฐสภาตีความตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๑ นี้ ถ้าสมาชิกเป็น
ผู้เสนอ ต้องมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่า ๒๐ คน และการตีความรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๑ ต้อง

^{๒๔๔} ประธานรัฐสภาให้ความเห็นกรณีการตีความยุติอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี
เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๑๓ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๓) : ๔.

^{๒๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

เข้าพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๓(๔)^{๓๐๐}

ทางฝ่ายรัฐบาลก็มีการเตรียมการ พร้อมกับรอหังผลการตีความเนื่องจากหากมีการตีความตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๓๗ แล้ว ก็จะต้องนำผู้คดีที่เบิกอภิปรายไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เข้าที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรใหม่^{๓๐๑}

ความซึกแย้งดังกล่าวได้มีการนำเข้าไปพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาผู้คดีก่อน เรื่องขอให้ตีความมาตรา ๑๓๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ ซึ่งนายพิณิจ จันทรสุนทร กับคณะเป็นผู้เสนอ^{๓๐๒}

เมื่ออภิปรายจนได้เวลาพอสมควรแล้ว และก่อนที่จะมีการลงมติในผู้คดีดังกล่าว ได้มีสมาชิก เสนอให้ลงคะแนนในผู้คดีตีความรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๓๗ เป็นการลับ จึงเป็นเอกสิทธิ์ที่จะต้องออกเสียงลงคะแนนลับ ซึ่งที่ประชุมได้ลงมติว่าผู้คดีขอเบิกอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๓๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ นั้น ถ้าไม่ได้มีการถอนผู้คดีเสียก่อนแล้วจะต้องมีการลงมติอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ^{๓๐๓}

จากผลการตีความรัฐธรรมนูญดังกล่าว ทำให้ต้องมีการนำเอาผู้คดีขอเบิกอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กลับเข้าสู่การพิจารณาของ

^{๓๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔ - ๕ และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๔๑, ๑๔๓ ใน โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๔๗ - ๒๔๘.

^{๓๐๑} การตีความมาตรา ๑๓๗ ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๑๗ (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๗): ๕.

^{๓๐๒} "การประชุมร่วมกันของรัฐสภาครั้งที่ ๑/๒๕๒๗ (สมัยสามัญ) วันพุธที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๗," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๑๘ (๑ มิถุนายน ๒๕๒๗): ๑๑.

^{๓๐๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑ - ๑๒.

สภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งที่ประชุมได้ลงมติโดยเปิดเผย ตามข้อบังคับฯ ข้อ ๒๓ โดย
 วิชยภูมิ ปรากฏว่าคะแนนเสียงไม่ไว้วางใจมีคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน
 สมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร^{๓๐๔} กล่าวคือ ที่ประชุมให้ความไว้วางใจด้วยคะแนน
 เสียง ๑๒๗ ต่อ ๓ ส่วน ส.ส.พรรคชาติไทยงออกเสียง^{๓๐๕} เป็นการประท้วง ส่งผลให้
 ผู้คดีขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีต้องตกไปด้วย

ในครั้งที่ ๓ หัวหน้าพรรคชาติไทย พร้อมด้วยคณะไต่สวนผู้คดีเปิดอภิปรายทั่วไป
 ไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลก่อนนายอุทัย พิมพ์ใจชน ประธานสภา
 ผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๒๔^{๓๐๖} ซึ่งจากผู้คดีดังกล่าวรัฐมนตรีที่ถูกระบุให้มี
 การอภิปรายไม่ไว้วางใจในครั้งนี้ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรี
 ว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 คมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พร้อมทั้งรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ นาย
 ประยุทธ์ ศิริพาณิชย์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย^{๓๐๗}

ทางฝ่ายรัฐบาลก็มีการแถลงว่า นับเป็นเรื่องปกติของการปกครองในระบบ
 ประชาธิปไตย ที่พรรคฝ่ายค้านต้องปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นฝ่ายค้านด้วยการตั้งปัญหาให้ทาง
 ฝ่ายรัฐบาลตอบ การอภิปรายย่อมเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลในการสำรวจข้อบกพร่องในการ
 บริหารงานที่ผ่านมา นอกจากนั้นยังเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในการได้รับข้อเท็จจริง
 รัฐบาลได้เตรียมข้อมูลต่าง ๆ ไว้ตลอดเวลา เพราะทราบมานานแล้วว่า พรรคฝ่ายค้านจะ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

^{๓๐๔} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๕๒๓ (สมัยสามัญ) วันพฤหัสบดีที่
 ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๒๓," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๐, ๒๑๔ (๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๓): ๔.

^{๓๐๕} "การประชุมรัฐสภา" สยามจกหมายเหตุ บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์ ๔,
 ๒๒: ๕๔๔ - ๕๔๕.

^{๓๐๖} "พรรคฝ่ายค้านยื่นผู้คดีเปิดอภิปรายทั่วไป," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๒
 (๑ มิถุนายน ๒๕๒๔): ๓๗.

^{๓๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ยื่นอุทธรณ์เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล^{๓๐๘}

จากกรณีดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการชกแย้งทางการเมืองขึ้น ชันนำไปสู่การประชุมร่วมกันของรัฐสภาเพื่อการพิจารณาตีความรัฐธรรมนูญ ปรากฏว่าที่ประชุมได้ลงมติว่าอุทธรณ์เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ความมาตรา ๑๓๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่สมาชิกพรรคชาติไทยเสนอ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ และจะดำเนินการต่อไปไม่ได้^{๓๐๙}

เมื่อมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร นายปิยะพันธุ์ รัชราภรณ์ ได้เสนออุทธรณ์ในนามพรรคชาติไทย โดยขอแก้ไขเพิ่มเติมด้วยคำในอุทธรณ์เปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลเป็นอุทธรณ์เปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีในฐานะรัฐมนตรีผู้บังคับบัญชา สำนักนายกรัฐมนตรี กับรัฐมนตรีอื่นเป็นรายบุคคล ความมาตรา ๑๓๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย^{๓๑๐}

หลังจากการอภิปราย ที่ประชุมได้ลงมติไม่เห็นชอบให้แก้ไขเพิ่มเติมด้วยคำในอุทธรณ์ดังกล่าว^{๓๑๑}

ดังนั้น พรรคชาติไทยจึงต้องทำการยื่นอุทธรณ์ขอเปิดอภิปรายทั่วไปใหม่ โดยขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลความมาตรา ๑๓๗ ของ

^{๓๐๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

^{๓๐๙} การประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ ๑/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ) เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๓ (๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๔): ๒ และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน "การประชุมรัฐสภา," สยามจกหมายเหตุ บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์ ๑๐, ๒๓: ๒๒๓ - ๒๒๕.

^{๓๑๐} การประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๕/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ) เป็นพิเศษ เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๓ (๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๔): ๒๑.

^{๓๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยคงต่อไป^{๓๑๒}

๑. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (นายสมหมาย สุนทรกุล)
๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม (นายสมัคร สุนทรเวช)
๓. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม (นายอบ วสุรัตน์)
๔. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ (นายโกศล ไกรฤกษ์)

การประชุมเพื่อพิจารณาญัตติดังกล่าวมีขึ้นในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๓/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ) เป็นพิเศษ^{๓๑๓} และได้มีนัดประชุมเป็นกรณีพิเศษเพื่อลงมติในญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ว่างใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล^{๓๑๔} ในวันรุ่งขึ้น

สาระสำคัญของการอภิปรายทั่วไปนั้น เริ่มต้นด้วยการที่พลตรีประมา อธิการสภาหัวหน้าพรรคชาติไทย ในฐานะผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ได้กล่าวนำในการอภิปรายว่า การยื่นญัตติเปิดอภิปรายไม่ว่างใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลในครั้งนี้ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของพรรคฝ่ายค้านตามรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้รัฐบาลเคยแถลงนโยบายต่อสภาว่า จะปลุกฝังให้คนไทยทุกคนมีความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง จะส่งเสริมระบบพรรคการเมืองและสถาบันทางการเมืองให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย จะจัดมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐก่อกวนรังแกประชาชน แต่จากพฤติกรรมทั้งหมดที่ผ่านมา ขอถามว่ารัฐบาลได้ทำถูกต้องตามที่ได้แถลงไว้หรือไม่^{๓๑๕}

^{๓๑๒} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๘๒ - ๘๓.

^{๓๑๓} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ) เป็นพิเศษ," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๔ (๑ กรกฎาคม ๒๕๒๔): ๕.

^{๓๑๔} "การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๕๒๔ (สมัยสามัญ)," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๔ (๑ กรกฎาคม ๒๕๒๔): ๑๐.

^{๓๑๕} "สรุปการอภิปรายญัตติเปิดอภิปรายไม่ว่างใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล," เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๑, ๒๔๔ (๑ กรกฎาคม ๒๕๒๔): ๑๔.

พลตรีประมาธ อติเรกสาร ได้ชี้ให้เห็นว่า การอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี เป็นรายบุคคลครั้งนี้ เป็นผลที่ต่อรัฐบาลนายกรัฐมนตรีทราบหรือไม่ว่า เศรษฐกิจของประเทศ ในขณะนี้ทรุดโทรมกว่าทุกยุคที่ผ่านมา จึงขอยืนยันให้รัฐบาลรีบเร่งแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของ ประเทศที่กำลังเป็นอยู่และเลวร้ายทุกขณะ ก่อนที่ความเชื่อถือในตัวรัฐบาลของประชาชน จะเสียหายไป การที่รัฐบาลแก้ปัญหาโดยการจำกัดสินเชื่อ ๑๔ เปอร์เซ็นต์ การลดค่า เงินบาท และการขึ้นภาษีนั้นไม่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ในตอนท้ายหัวหน้าพรรคชาติไทย กล่าวว่า หากรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขได้ก็ควรลาออก^{๓๑๖}

ต่อจากนั้น นายอนันต์ ฉายแสง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดพรรคก้าวหน้า นายแคล้ว นรปติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น พรรคสังคมนิคม ประชาธิปไตย และนายปองพล อติเรกสาร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสระบุรี พรรค ชาติไทย ได้อภิปรายต่อเป็นลำดับมา โดยพอสรุปประเด็นที่สำคัญว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลังไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้นได้ ทั้งนี้รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลังมิได้ปฏิบัติตามแนวนโยบายที่รัฐบาลได้แถลงไว้ต่อสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการรักษาเสถียรภาพทางการเงินการคลัง โดยเท่าที่ผ่านมาว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการก่อหนี้จากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก การขึ้นภาษีอากร การลดค่าเงินบาท และการกำกับควบคุมสถาบันการเงินล้มเหลว ไม่มีผล งานพอที่จะได้รับความไว้วางใจจากสภา นี้ได้^{๓๑๗}

ในช่วงบ่าย นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ พรรคชาติไทย ได้อภิปรายถึงการบริหารงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังว่า เกิด จากความผิดพลาดในการควบคุมการเบิก เลตเตอร์ออฟเครดิต การควบคุมอากรขาเข้า พิเศษของกรมศุลกากร มีการควบคุมสถาบันการเงินที่ล้มเหลว การควบคุมสินเชื่อธนาคาร ๑๖ แห่ง การตัดเพดานดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝาก แต่ขอประโยชน์ก็ไปตกแก่ธนาคารพาณิชย์ อีก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชน ไม่ทำให้ฐานะการเงินดีขึ้น และการปรับค่า

^{๓๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔ - ๑๕.

^{๓๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

เงินบาทลดลงถึงร้อยละ ๑๗.๓๔ ซึ่งไม่มีที่ไหนเขาทำกัน^{๓๑๘}

จำสืบเอก ทรงธรรม ปัญญาดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงราย พรรคชาติไทยได้อภิปรายว่า บริษัทสุรชาติพท์ที่ร่วมมือกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ในการมีบังคับสุรหารราษฎรทุกอย่าง ซึ่งการทำเช่นนี้ทำให้รัฐต้องเสียรายได้ปีละเป็นจำนวนมาก^{๓๑๙}

ร้อยตำรวจโท เขาวริน สหศักดิ์ศิริ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี สังกัดพรรคชาติไทย อภิปรายว่า การจำกัดสินเชื่อ ๑๘ เปอร์เซ็นต์ ทำให้คนไทยยากจนเรื่อย ๆ จำนวนคนว่างงานก็มาก ข้าราชการผู้น้อยก็ประสบกับปัญหาarayจ่าย แต่กระทรวงการคลังก็แก้ปัญหาด้วยการขึ้นภาษีซ้ำแล้วซ้ำอีก กระทรวงการคลังไม่ได้ดูแลการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปอย่างประหยัด และได้ประโยชน์ ไม่มีความสามารถในการบริหารงาน^{๓๒๐}

ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้เปิดโอกาสให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ชี้แจงข้อเท็จจริงก่อนที่จะมีการอภิปรายต่อในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม โดยพลตำรวจโท จ้าวสี มังคลารัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกาญจนบุรี พรรคชาติไทย ได้อภิปรายว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมปฏิบัติหน้าที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องรถหัวรี ๑๘ คัน เพราะคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตีความไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า รัฐมนตรีว่าการไม่มีอำนาจกำหนดนโยบายการขนส่งทางบก ผู้กำหนดนโยบายคือคณะกรรมการขนส่งทางบกกลาง ซึ่งหลังจากนั้น นายเกษม บุครขุนทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเพชรบูรณ์ พรรคก้าวหน้า จำสืบเอก ทรงธรรม ปัญญาดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย นายชุมพล ศิลปอาชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี พรรคชาติไทย ได้กล่าวสนับสนุนในเรื่องเดียวกันนี้ รวมทั้งกรรมการทำงานของรัฐมนตรี

^{๓๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

^{๓๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘ - ๑๙.

^{๓๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙.

ว่าการกระทรวงคมนาคม ที่ขัดแย้งกับผู้บริหารระดับสูงในกระทรวงคมนาคม และยังได้กล่าวถึงปัญหาจัดซื้ออย่างมะคอย ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมได้เปลี่ยนแปลงวิธีการซื้อซึ่งไม่ชอบมาพากล^{๓๒๑}

นายสราวุธ นิยมทรัพย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐม พรรคชาติไทย ได้กล่าวถึงรถโดยสาร บขส. โดยได้มีการวิ่งรถหับเส้นทางสัมปทานของผู้อื่น และยังมีเรื่องการเช่าซ่อมรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายแพงมาก รวมทั้งการจัดซื้ออะไหล่ก็มีราคาแพงมาก^{๓๒๒}

หลังจากการอภิปรายชี้แจงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมแล้ว นายปิยะธูร วัชรภรณ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดศรีสะเกษ พรรคชาติไทย ได้อภิปรายว่า เมื่อประมาณปี ๒๕๒๕ นายสมคิด สุนทรเวช ได้เคยอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ในสมัยนั้นหลายประการ แต่นับจากนั้นเป็นต้นมาจนถึงขณะนี้โครงการต่าง ๆ ที่ได้อภิปรายโจมตีไว้ก็ยังไม่เห็นหน้าอะไร เช่น การเวนคืนที่ดินที่จะสร้างท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง ปัญหาองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ หรือ ขสมก. ก็ยังแก้ไขไม่ได้ ปัญหา รถทัวร์ปัจจุบันก็มีเหมือนกับที่นายสมคิด สุนทรเวช เคยอภิปรายไว้ และยังมีปัญหา รถไฟที่ประสบการขาดทุน และให้บริการไม่ดีด้วย^{๓๒๓}

ต่อจากนั้น นายไพฑูรย์ เครือแก้ว ๗ อำเภอ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดลำปาง พรรคชาติไทย ได้เป็นผู้อภิปราย นายออบ วสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นคนแรกโดยกล่าวว่า ตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายจะกระจายแรงงานทางบ้านอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาคนั้น ไม่ทราบว่านายออบ วสุรัตน์ ได้ทำอะไรไปบ้างในเรื่องนี้ นอกจากนั้นได้มีการวางแผนที่จะช่วยเหลือแรงงานไทยที่กลับมาจากต่างประเทศ

^{๓๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

^{๓๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒ - ๒๓.

^{๓๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖ - ๒๗.

ไปสู่ชนบทของคน ให้มีงานทำอย่างไร การที่ผลผลิตการเกษตรส่งออกของไทยต้องแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ มากมาย ทำให้ไทยน่าจะเปลี่ยนเป็นประเทศอุตสาหกรรม ในการนี้ได้มีการวางแผนงานที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างไรบ้าง^{๓๒๘}

ในระยะ ๒ ปีที่ผ่านมา นายอบ วสุรัตน์ ได้ทำให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่ทรุก-โทรมลงมากจากเดิมที่เคยมีมูลค่าการผลิตแร่เกือบ ๒ หมื่นล้านบาทต่อปี ลดลงเหลือน้อยกว่าครึ่งในปัจจุบัน ทำให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ลำบากมากขึ้น ขณะเดียวกันแร่ที่บุกซึ่งภาคีที่บุกโลกได้ลดโควตาดลง ประเทศไทยก็ไม่แน่ว่าจะปีคอยู่กับภาคีที่บุกโลก เพราะประเทศผู้ซื้อที่บุกของเราไม่ได้อยู่ในภาคีเลย และประเทศที่เคยอยู่ในภาคีแต่ได้ออกไปแล้วก็กลับเพิ่มการผลิตที่บุกได้ในขณะที่ประเทศไทยกลับต้องลดลง นอกจากนี้ควรที่จะลดการเก็บค่าภาคหลวงแร่เพื่อให้ขายได้มากขึ้น ถ้าทำได้เช่นนี้จะทำให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่เจริญเติบโตขึ้นมาก^{๓๒๙}

นายโพธิ์ชัย เครือแก้ว ๗ ลำพูน อภิปรายต่อไปว่า นายอบ วสุรัตน์ ไม่มีไมตรีกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และบริหารราชการในลักษณะที่โยกย้ายข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากถึง ๓๓ ราย ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากข้าราชการในกระทรวง^{๓๒๖}

นายบุญจะ เกสรทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเพชรบูรณ์ พรรคชาติไทย ได้อภิปรายว่านโยบายอ้อยและน้ำตาลของกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งแบ่งปันผลประโยชน์ในอัตราส่วน ๗๐ ต่อ ๓๐ นั้น เป็นระบบที่ดี แก่กลไกการบริหารไม่ดี เพราะน้ำตาลเป็นเรื่องที่มีผลประโยชน์มาก จึงมีการเข้าไปหาผลประโยชน์กันทำให้นโยบายนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ สันนิษฐานว่าน้ำตาลก็ไม่ได้มีการระบุราคาขั้นต่ำ สันนิษฐานการขายก็เสียเปรียบผู้ซื้อ นอกจากนี้สำนักงานกลางจัดจำหน่ายน้ำตาลทรายขาวก็มีการใช้จ่ายเงินอย่างฮือฮูดุจแจก เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมได้ยุบสำนักงานกลางแล้ว ได้สั่งการให้ตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน

^{๓๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

^{๓๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗ - ๒๘.

^{๓๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

พบว่ามีการใช้เงินไปถึง ๗ ล้านบาท เงินจำนวนนี้เป็นเงินของชาวไร่อ้อย และจากเอกสารหลักฐานการสอบเรื่องนี้ปรากฏว่าไม่สามารถชี้แจงได้ว่ามีการใช้จ่ายเงินไปอย่างไร จึงขอให้มีการสอบเรื่องนี้ให้กระจ่างชัด เพราะเกรงว่าจะเป็นการฉ้อโกง และขอให้มีการสอบสวนเพื่อให้ทราบค่าเงินงานในเรื่องนี้ ผลประโยชน์ตกแก่ชาวไร่อ้อยต่อไป^{๒๒๗}

นายกร ทัพพะรังสี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครราชสีมา พรรคชาติไทย ได้อภิปรายว่า กระทรวงอุตสาหกรรมได้เสนอคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับเรื่องการแก้ปัญหาหนี้ของวิสาหกิจที่วิกฤต โดยมีเหมืองแร่สะเมิง ได้ขออนุมัติให้เอกชนร่วมลงทุนได้ ปรากฏว่าคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติ แต่ทางกระทรวงอุตสาหกรรมก็ปล่อยเวลาเนิ่นนาน และในที่สุดก็ขอให้ทางบริษัทเอกชนมาทำสัญญา ซึ่งทางเอกชนก็ไม่ติดคือ จนในที่สุดกระทรวงอุตสาหกรรมก็เสนอว่า เหตุที่บริษัทเอกชนไม่มาติดคือเนื่องจากประธานบริษัทจะหมดอายุ เขาจึงไม่กล้ามาลงทุน จึงขอให้ยกเลิกไม่ให้เอกชนร่วมลงทุน ขณะเดียวกันก็ประกาศขายประธานบริษัท เหมืองแร่สะเมิง ทั้งที่คณะรัฐมนตรียังมีมติที่จะให้เอกชนร่วมลงทุนอยู่ แสดงให้เห็นว่าการเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติ และการออกประธานบริษัทไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ทางกระทรวงอุตสาหกรรมยังได้เสนอคณะรัฐมนตรีให้รวมองค์การเหมืองแร่บงก และองค์การเหมืองแร่ทางทะเลเข้าด้วยกัน และให้ยุบองค์การเหมืองแร่ค่าย ซึ่งคณะรัฐมนตรีก็มีมติรับหลักการจึงไม่ทราบว่าเมื่อผลใดจะดำเนินการดังกล่าวได้ อีกประการหนึ่งนโยบายการให้เจ้าของกิจการสารส้มก็ปรากฏว่ารายได้ค่าเช่ายังน้อยกว่ารายได้ที่เคยได้รับ จากการที่องค์การสารส้มเป็นของกระทรวงอุตสาหกรรม^{๒๒๘}

จากนั้นเป็นการชี้แจงข้อซักถามของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม จึงเป็นการอภิปรายเกี่ยวกับการทำงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ โดยนายสุธี ภูวนันท์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสุรินทร์ พรรคสังคมประชาธิปไตย ได้อภิปรายการบริหารงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ว่า ตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายว่าจะให้การสนับสนุนระบบเศรษฐกิจเสรี ซักกิจการกระทำผูกขาด และให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายอย่างทั่วถึงนั้น คิดว่าเป็นนโยบายของกรรการการเมืองที่ร่วมรัฐบาลทั้ง ๔ พรรค แต่จากการ

^{๒๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔ - ๒๕.

เข้าศึกษาความคืบหน้าของรัฐบาลที่จะให้การสนับสนุนระบบเศรษฐกิจเสรี แท้ที่จริงเป็นการ
ผูกขาดโดยปริยาย ซึ่งมีได้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและบุคคลในขณะที่กระทรวงพาณิชย์มี
เครื่องมือที่จะให้ความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคน โดยมิหนว่รงงานคือบริษัทจังหวัด แต่กระทรวง
พาณิชย์ก็ไม่ได้ส่งเสริม ทำให้บริษัทจังหวัดได้ล้มลงไปเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้การดำเนินงาน
ขององค์การคลังสินค้า เมื่อปี ๒๕๒๓ - ๒๕๒๖ ก็ขาดทุนถึง ๔,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งการ
ดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จในการซื้อและขายข้าว^{๓๒๘}

พลตำรวจโท สืบ พงษ์สุวรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสิงห์บุรี สังกัด
พรรคชาติไทย ได้อภิปรายการทำงานของกระทรวงพาณิชย์ว่า กระทรวงพาณิชย์ไม่ได้ดูแล
เอาใจใส่เกี่ยวกับการขายข้าวไปยังต่างประเทศ ทำให้เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาที่ต่ำ
กว่าทุน และกระทรวงพาณิชย์ตามไม่ทันต่อภาวะตลาดโลก เป็นเหตุให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว
ยังคงอยู่ในสภาพยากจน^{๓๒๙}

นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิษณุโลก พรรค
ชาติไทย ได้อภิปรายว่า การที่รัฐบาลได้มีนโยบายให้มีการส่งออกโดยเสรี แต่ปรากฏ
ว่าในทางปฏิบัติกลับมีการเก็บค่าพรีเมียม ภาษีศุลกากร และกำหนดโควตาการส่งออกด้วย
ซึ่งวิธีเช่นนี้มีใช้การส่งออกโดยเสรี นอกจากนั้นจากการกำหนดให้บริษัทผู้ส่งออกต้องมี
การสต็อกข้าวสารจำนวน ๒ พันตันนั้นควรให้เป็นการสต็อกข้าวเปลือก เพราะข้าวสารเก็บ
ไว้ได้ไม่นาน สำหรับปัญหาหนี้ต่างประเทศก็มีราคาตกลง ส่วนราคาปอก็ไม่ดีเท่าที่ควร เพราะ
กระทรวงพาณิชย์ไม่สนับสนุนให้ส่งปอออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ปัญหาแพซึ่งมีการกำหนด
โควตาก็ทำให้ราคาต่ำมาก นอกจากนี้ยังอนุญาตให้ส่งไม้สักแปรรูปออกได้โดยให้มีการนำ
เข้าไม้สักก่อนจากต่างประเทศ ปรากฏว่าจำนวนไม้สักแปรรูปที่ส่งออกมีมากกว่าไม้สักก่อนที่ส่งจาก
ต่างประเทศ^{๓๓๐}

^{๓๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

^{๓๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑ - ๓๒.

^{๓๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้อภิปรายชี้แจงแล้ว ประธานที่ประชุมได้
ขอมติจากที่ประชุมว่าสมควรปิดการประชุมหรือยัง ปรากฏว่าที่ประชุมได้มีมติให้ปิดการ
ประชุมด้วยคะแนน ๑๑๘ ต่อ ๘๒ จากนั้น นายบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรคชาติไทย
ได้สรุปประเด็นของมติเปิดอภิปรายว่าพรรคชาติไทยมีความเป็นห่วงต่อภาวะเศรษฐกิจของ
ชาติ รัฐบาลยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงคมนาคมมีโครงการ
ต่าง ๆ มากมาย แต่ไม่เคยปรากฏผลสำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการ ถ้าในระยะ
คลอก ๒ ปีที่ผ่านมา นายกรัฐมนตรีได้ให้ความสนใจต่อข้อเท็จจริงก็จะพบว่าประชาชนกำลัง
เดือดร้อนอย่างมาก การตั้งรัฐบาลโดยไม่ได้สัดส่วนกันในการบริหารประเทศ ก่อให้เกิด
การบริหารในลักษณะที่มีขอบเขตระเบียบแบบแผน การอภิปรายของพรรคชาติไทยทั้ง ๑๓ คน
ในวันนี้ ก็ได้ขอให้รัฐบาลรับข้อมูลไปพิจารณาแก้ไขในสิ่งที่บกพร่อง ถ้ารัฐบาลชุดนี้ยังคงกัน
ที่จะบริหารประเทศต่อไปจนถึงปี ๒๕๓๐ ความเสียหายอันใหญ่หลวงจะต้องเกิดขึ้นกับประชาชน
อย่างแน่นอน แม้การอภิปรายวันนี้จะมีเวลาจำกัด แต่ก็ได้ทำความกระจ่างให้แก่รัฐบาลได้พอ
สมควร^{๓๓๒}

การลงมติการอภิปรายในมติที่อ้างกล่าว ในวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๒๖ ปรากฏผล
ดังนี้^{๓๓๓}

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ความไว้วางใจรัฐมนตรี ๔ นาย ด้วยคะแนนเสียง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ๑๖๖ : ๘๑
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ๑๘๗ : ๑๐๒
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ๑๘๖ : ๘๕

จากการควบคุมฝ่ายบริหารโดยมาตรการการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่
ไว้วางใจ จะพบว่าหลังจากที่ฝ่ายค้านเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีแล้ว
ก็ไม่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐบาลเท่าไรนัก การเปลี่ยนแปลงภายในรัฐบาล

^{๓๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔ - ๓๕.

^{๓๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

เช่น การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีมักจะมีสาเหตุจากความแตกแยกภายในพรรคร่วมรัฐบาล ดังเช่น ในกรณีของ นายออบ วสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม สังกัดพรรคชาติประชา-ธิปไตย เกิดความขัดแย้งกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคเดียวกัน ซึ่งต่อมาภายหลัง เหตุการณ์การก่อความไม่สงบในวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๔ แล้ว พรรคชาติประชา-ธิปไตยได้ถอนตัวออกจากการร่วมรัฐบาล เนื่องจาก พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ หัวหน้า พรรคมีส่วนพัวพันในเหตุการณ์ดังกล่าว และพรรคก้าวหน้าได้เข้ามาแทนที่ หรือในกรณีการ แตกแยกภายในพรรคกิจสังคม ภายหลังจากการลาออกจากราชการของหัวหน้าพรรคกิจสังคมของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช อันนำไปสู่การปรับคณะรัฐมนตรี กรณีเหล่านี้ล้วนแต่ไม่ได้ เป็นผลจากการเปิดอภิปรายทั่วไปทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจากการศึกษาค้นคว้าจะพบข้อสรุปที่ว่า การควบคุมฝ่ายบริหาร ทั่วมาตรการนี้มีความเป็นไปได้ยาก และไม่สู้จะได้ผลนัก ถึงแม้ว่าจะสามารถเปิดอภิปราย ทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจได้ถึง ๓ ครั้งก็ตาม แต่การใช้มาตรการการเปิดอภิปรายทั่วไป นี้ ในการควบคุมฝ่ายบริหารก็ยังมีผลในแง่ของการเปิดเผยข้อมูล (information) อัน เป็นข้อเท็จจริง (fact) ออกสู่สาธารณชน ซึ่งได้ส่งผลต่อฝ่ายบริหารในการปรับปรุง ประสิทธิภาพในการบริหารประเทศต่อไป

การควบคุมฝ่ายบริหาร โดยการจัดกระทู้ถาม

ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล โดยรัฐสภานั้น กระทู้ถาม เป็นวิธีการหนึ่งที่มีความสำคัญมาก กระทู้ถามนั้นมักเกิดจากเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความ เกี่ยวข้องกับประชาชนเมื่อสมาชิกรัฐสภาทราบถึงความเดือดร้อนของประชาชน ก็จะตั้ง กระทู้ถามรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบฝ่ายบริหารทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งให้ฝ่ายบริหารได้ แดงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตลอดทั้งแนวทางในการแก้ปัญหาในสภาได้รับทราบ^{๓๓๘}

กระทู้ถามจะมีบทบาทต่อผู้เกี่ยวข้องอันได้แก่ สมาชิกสภาผู้ตั้งกระทู้ถามและ

^{๓๓๘} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงาน รัฐสภาไทย, หน้า ๓๕๗.

สมาชิกอื่นที่อยู่ในที่ประชุมสภา รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบในการบริหารประเทศ
ข้าราชการผู้ดำเนินงานตามนโยบายของรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรี และประชาชนผู้ประสบ
ปัญหาที่เป็นสาเหตุของกระทู้ถาม ดังต่อไปนี้^{๓๓๕}

๑. ทำให้สมาชิกรัฐสภาสนใจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การที่
สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิตั้งกระทู้ถาม ตามรัฐมนตรีในเรื่องเกี่ยวกับ
งานในหน้าที่ ทำให้สมาชิกรัฐสภาในฐานะตัวแทนของปวงชนสนใจการปฏิบัติงานของรัฐมนตรี
และคณะรัฐมนตรี เมื่อเห็นว่าการบริหารงานของรัฐมนตรีคนใดหรือรัฐมนตรีทั้งคณะบริหาร
งานจนเป็นเหตุให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน สมาชิกรัฐสภาก็สามารถตั้งกระทู้ถาม
รัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบได้ อันเป็นการกระตุ้นให้รัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีเอา
ใจใส่ในการบริหารงาน และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และในการตอบกระทู้ถามของรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบ
ยอมยังทำให้สมาชิกรัฐสภาได้ทราบถึงนโยบายของรัฐบาลในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชน
ที่เป็นต้นเหตุของการตั้งกระทู้ถาม ซึ่งนโยบายของรัฐบาลในการแก้ปัญหาค่าง ๆ ที่รัฐมนตรี
หรือนายกรัฐมนตรีได้แถลงต่อสภาในการตอบกระทู้ถามจะเป็นแนวทางในการควบคุมการบริหาร
ราชการแผ่นดินได้เป็นอย่างดี

๒. เป็นตัวกระตุ้นให้รัฐบาลสนใจบริหารราชการแผ่นดิน กระทู้ถามที่สมาชิกตั้ง
ถามรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีนั้นมีทั้งเรื่องที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริง และเรื่องที่เป็นปัญหาข้อ
นโยบายในเรื่องที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงส่วนมากมักจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจนทำให้ประชาชน
ได้รับความเดือดร้อน เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนของประชาชนได้รับทราบถึงความเดือดร้อน
ของประชาชน สมาชิกก็สามารถตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบ เพื่อให้ชี้แจงข้อเท็จจริงใน
ปัญหาที่ทำให้ประชาชนเดือดร้อนตลอดทั้งแนวทางในการแก้ปัญหา ส่วนกระทู้ถามในข้อ
นโยบายนั้นจะเป็นคำถามที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหาร เช่น นโยบายเศรษฐกิจ และ
นโยบายข้าว เป็นต้น กระทู้ถามในข้อนโยบายนี้จะทำให้ฝ่ายบริหารสนใจในการบริหารงาน
ให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลได้แถลงไว้คือรัฐสภา ตลอดทั้งแนวทางในการดำเนินนโยบาย
ให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นกระทู้ถามจึงเป็นตัวกระตุ้นให้รัฐมนตรีเป็นผู้รอบรู้ในหน้าที่ของตน

^{๓๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๗ - ๓๕๘.

และสนใจข้อปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกเรื่อง ทั้งยังเป็นผู้เข้าใจในนโยบายและวิธีดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายที่ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของประเทศได้อย่างถูกต้อง

๓. เป็นเครื่องวัดความสามารถของรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบ รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบจำเป็นต้องเอาใจใส่ต่อการบริหารประเทศ และต้องระมัดระวังมิให้การบริหารของคนผิดพลาดจนก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อประชาชน ในการตอบกระทู้ถามนั้นถ้ารัฐมนตรีบริหารงานอย่างหละหลวมหรือไม่มีความสามารถในการบริหารงานอย่างเพียงพอ หรือไม่มีความรู้ในหน้าที่การงานของตนอย่างแท้จริง จะทำให้รัฐมนตรีไม่ทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจนไม่สามารถตอบกระทู้ถามได้อย่างถูกต้อง หรือตอบคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับข้อเท็จจริง และไม่สามารถทราบนโยบายและแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างแน่นอน

ดังนั้น กระทู้ถามจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการวัดความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ และความสนใจข้อปัญหา และนโยบายที่ใช้ในการแก้ปัญหา ตลอดทั้งแนวทางในการบริหารประเทศได้เป็นอย่างดี และเมื่อรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบไม่สามารถตอบกระทู้ถามให้เป็นที่พอใจแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็จะมองเห็นถึงความท้อสมรรถภาพในการบริหารของรัฐมนตรีผู้นั้น อันอาจเป็นสาเหตุหนึ่งของการขอเบิกอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะก็ได้^{๓๓๖}

๔. ช่วยกระตุ้นให้ข้าราชการเอาใจใส่ต่อหน้าที่ราชการมากขึ้น ข้าราชการเป็นผู้ปฏิบัติราชการให้เป็นไปตามแนวนโยบายที่คณะรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเจ้ากระทรวงกำหนด รัฐมนตรีจะสามารถตอบกระทู้ถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับข้าราชการผู้รับผิดชอบในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยตรง เมื่อรัฐมนตรีได้รับกระทู้ถามที่สมาชิกตั้งถามรัฐมนตรีจะต้องเตรียมข้อมูลที่จะใช้ในการตอบโดยให้ส่วนราชการและข้าราชการที่รับผิดชอบเป็นผู้รวบรวมข้อมูลให้ ทำให้ข้าราชการต้องเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่มิให้เกิดความบกพร่องอันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนเป็นเหตุให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งกระทู้ถามถามรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบ และการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิตั้งกระทู้ถามถามรัฐมนตรีในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการบริหารนั้น ทำให้ข้าราชการต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติงานมากขึ้น เพราะมี

^{๓๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๕.

สมาชิกรัฐสภาเป็นผู้แทนปวงชนคอยควบคุมดูแลอยู่ตลอดเวลา ว่าข้าราชการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นไปตามนโยบายของฝ่ายบริหารหรือไม่ ดังนั้นการตั้งกระทู้ถามของสมาชิกรัฐสภาจึงเป็นการกระตุ้นให้ข้าราชการซึ่งเป็นเครื่องมือของรัฐบาลปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังและเอาใจใส่ต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน อันเป็นผลต่อการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินอีกด้วย^{๓๓๓}

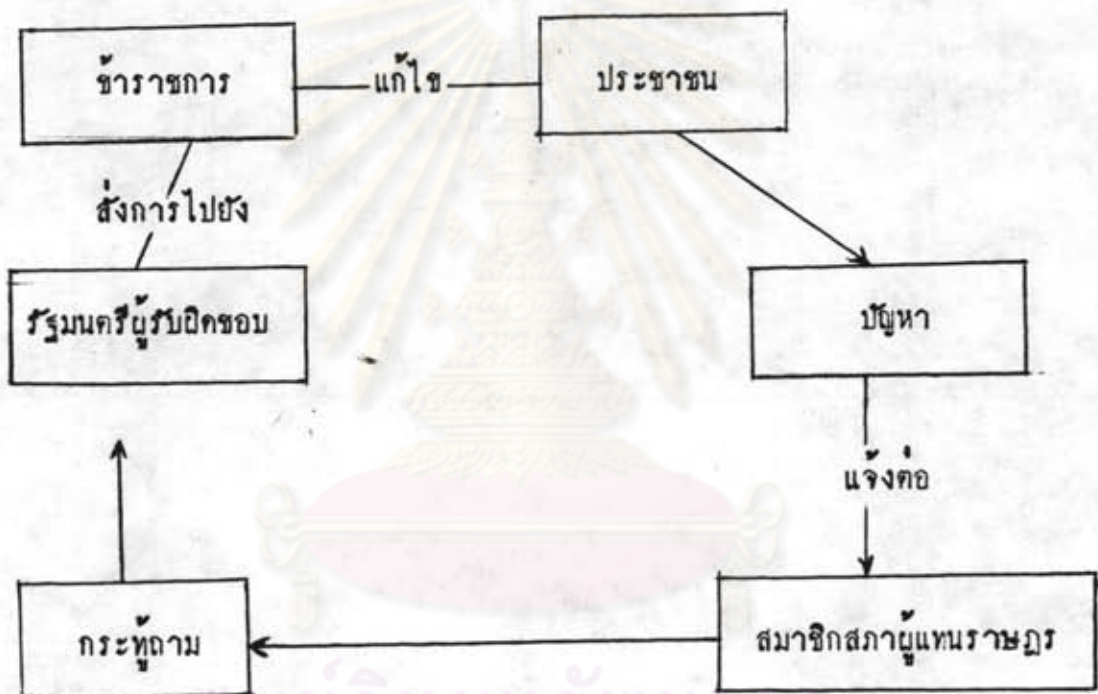
๕. ทำให้รัฐบาลทราบถึงความเดือดร้อนของประชาชน และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ ในการบริหารราชการแผ่นดินนั้น รัฐมนตรีทุกคนต้องรับผิดชอบต่อประชาชนทั้งประเทศ ซึ่งกระจายกันออกไปในทุกภูมิภาคของประเทศจึงเป็นการยากที่รัฐมนตรีหรือรัฐบาลจะทราบปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นกับประชาชนได้ทุกเรื่อง รัฐบาลจึงต้องอาศัยสมาชิกรัฐสภาโดยเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับเลือกตั้งมาจากทุกภูมิภาคของประเทศเป็นผู้เสนอข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในที่ต่าง ๆ วิธีหนึ่งที่สมาชิกรัฐสภาจะแจ้งให้รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีทราบก็คือการตั้งกระทู้ถามเพื่อให้รัฐมนตรีดำเนินการหาคำตอบเพื่อตอบในที่ประชุมสภาหรือในราชกิจจานุเบกษา และเมื่อรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะกำหนดแนวทางเพื่อให้ข้าราชการผู้รับผิดชอบดำเนินการแก้ปัญหาคือไป^{๓๓๔}

นอกจากนี้การบริหารงานของคณะรัฐมนตรีจำเป็นต้องใช้ข้าราชการประจำเป็นเครื่องมือในการบริหาร โดยคณะรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะเป็นผู้กำหนดนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติให้กับข้าราชการและเจ้าพนักงานของรัฐ แต่การปฏิบัติงานของข้าราชการหรือเจ้าพนักงานของรัฐในที่ต่าง ๆ ซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศนั้น การที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีจะสามารถควบคุมได้อย่างทั่วถึงนั้นเป็นไปได้ยาก เมื่อเจ้าพนักงานของรัฐกระทำการไปในทางที่ไม่ถูกต้องไม่ควรจนทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชน ก็จะเป็นการยากที่คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเจ้าสังกัดจะทราบปัญหานั้นได้ แต่รัฐสภามีสมาชิกที่มาจาก

^{๓๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๕ - ๓๖๐.

^{๓๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๐.

จากเขตของประเทศ สมาชิกเหล่านั้นสามารถที่จะทราบปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของข้าราชการจนก่อให้เกิดความเคืองร้อนขึ้นกับประชาชนและสมาชิกเหล่านั้นก็สามารถแจ้งให้รัฐบาลทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งวิธีหนึ่งที่ใช้กันอย่างได้ผลก็คือ ทั้งกระทู้ถาม ถามรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบถึงข้อเท็จจริงและแนวทางในการแก้ปัญหา การตั้งกระทู้ถามเช่นนี้ทำให้รัฐมนตรีทราบถึงปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานของรัฐว่าเป็นประการใดก็สามารถควบคุมและแก้ไขการทำงานของเจ้าพนักงานให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดความผาสุกขึ้นแก่ประชาชน^{๓๓๔} ทั้งที่สามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงที่มาของกระทู้ถามและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

^{๓๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

การตั้งกระทู้ถามในปัจจุบัน

ความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ (authority) ของสมาชิกวุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารโดยการตั้งกระทู้ถามไว้ในมาตรา ๑๓๖ คือ

ในที่ประชุมวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน^{๓๖๐}

ในทางปฏิบัติแล้ว ข้อบังคับการประชุมของทั้งวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรได้กำหนดให้การตั้งกระทู้ถามให้เสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือและในหนังสือนั้นผู้เสนอจะคงระบุไว้ว่าจะให้รัฐมนตรีตอบในราชกิจจานุเบกษาหรือในที่ประชุมสภา^{๓๖๑}

จากการศึกษาที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ว่ากระทู้ถามเป็นการควบคุมที่มีประสิทธิภาพพอสมควร แต่มักจะได้รับการตอบสนองจากฝ่ายบริหารค่อนข้างน้อย

^{๓๖๐} โภคิน พลกุล (รวบรวม), เอกสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า ๒๘๖.

^{๓๖๑} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ระบบงานวุฒิสภาไทย, หน้า ๓๖๑ และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการตั้งกระทู้ถาม วิธีการตั้งกระทู้ถาม การบรรจุกระทู้ถามเข้าในระเบียบวาระการประชุมสภา การตอบกระทู้ถาม การถอนกระทู้ถาม การระงับกระทู้ถาม ประเภทของกระทู้ถาม ในชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้งพรรคการเมือง วุฒิสภา และคณะทหาร (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๑๘), หน้า ๒๒๒ - ๒๒๔ และในศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ระบบงานวุฒิสภาไทย, หน้า ๓๖๒ - ๓๗๒.

เนื่องจาก^{๓๕๒}

๑. จำนวนกระทู้ถามมีจำนวนมาก เพราะการตั้งกระทู้ถามสามารถกระทำได้ง่าย

๒. ขั้นตอนของการตั้งกระทู้ถาม ตั้งแต่การยื่นกระทู้ถาม จนถึงการตอบกระทู้ถาม ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร และแต่ละขั้นตอนต้องใช้เวลา โดยเฉพาะขั้นตอนที่รัฐมนตรีที่รับผิดชอบต้องใช้เวลาเตรียมตัวเพื่อตอบกระทู้ถาม ซึ่งมักจะใช้เวลามาก การใช้เวลามากของรัฐมนตรีพบว่าไม่ใช่เกิดจากเวลาที่ต้องใช้ในการค้นหาข้อมูลเพื่อการตอบกระทู้อย่างเพียงพอ แต่เกี่ยวข้องไปถึงการให้ความสำคัญแก่การตอบกระทู้ถามของรัฐมนตรีด้วย ซึ่งพบว่ามีน้อย

จากสถิติของการตั้งกระทู้ถามในช่วงอายุของรัฐบาลชุดปี พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๘^{๓๕๓} จะพบว่าการศึกษาว่าการตั้งกระทู้ถามในรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรชุดนี้มีประสิทธิภาพมาน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากกระทู้ถามนั้น ว่าได้รับการตอบอย่างไรบ้าง และภายหลังการตอบกระทู้แล้วมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจากข้อมูลพบว่า จากจำนวนกระทู้ถามทั้งหมด ๖๓๕ กระทู้ แยกเป็น^{๓๕๔}

^{๓๕๒} กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๑๑ - ๒๑๒ และ ไปรษณีย์เพิ่มเติมในชื่อย่อ สมุทวณิช, การพัฒนาสมรรถนะขององค์การฝ่ายนิติบัญญัติ (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๑ - ๒๑).

^{๓๕๓} งานยสศ เอกสารรัฐสภา ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, สรุปผลงานของรัฐสภา ระหว่าง ๑๕ เมษายน ๒๕๒๖ เล่ม ๑ รายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร่างพระราชบัญญัติสมาชิก กระทู้ถาม กิจกรรม ด้านต่างประเทศ, หน้า ๑๓๔ - ๒๑๗.

^{๓๕๔} ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภาไทย, หน้า ๓๓๐ - ๓๓๑.

กระทู้ที่รัฐมนตรีได้ตอบแล้ว ๒๖๗ กระทู้ (คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๐๕)
 กระทู้ที่ยังไม่ได้ตอบ และไม่ขอตอบ ๓๘๓ กระทู้ (คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐๑)
 ผู้ตั้งกระทู้ไม่อยู่ในที่ประชุม, ขอดอน ๒๕ กระทู้ (คิดเป็นร้อยละ ๓.๕๔)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการตั้งกระทู้ถามไม่สู้จะมีประสิทธิภาพ เนื่องจากไม่สามารถทำให้ฝ่ายบริหารให้ความสำคัญได้ การตอบกระทู้ถามมีเพียงร้อยละ ๘๒.๐๕ เท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นเจ้าของกระทู้ถามเองก็ไม่ให้ความสำคัญกับกระทู้ถามของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่เจ้าของกระทู้ถามไม่ได้อยู่ในที่ประชุมสภา เช่นในกรณีของนายนิยม วรปัญญา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดลพบุรี สังกัดพรรคชาติไทย ซึ่งเป็นผู้ที่ตั้งกระทู้ถามมากที่สุด แต่หากพิจารณาจากข้อเท็จจริงแล้วก็จะพบว่า นายนิยม ไม่ได้อยู่ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรมากเท่ากับคนอื่น ๆ ทำให้เมื่อถึงวาระที่ประธานในที่ประชุมเปิดโอกาสให้มีการตอบกระทู้ของนายนิยม จึงมีผลทำให้กระทู้ถามดังกล่าวต้องตกไปเป็นที่สุด

นอกจากนี้ จากการที่สมาชิกตั้งกระทู้ถามกันมาก และกระทู้ถามส่วนใหญ่สมาชิกมักกำหนดให้รัฐมนตรีตอบในที่ประชุมสภา ทำให้กระทู้ถามเป็นจำนวนมากไม่ได้รับการตอบ ส่วนกระทู้ถามที่ได้รับการตอบนั้นก็ เป็นเวลาที่เป็นนานกว่ารัฐมนตรีจะได้ตอบในที่ประชุมสภา เพราะในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรแต่ละครั้งนั้นโดยปกติจะมีการบรรจุกระทู้ถามเข้าระเบียบวาระการประชุมได้เพียง ๕ กระทู้เท่านั้น^{๓๔๕}

จากการที่กระทู้ถามได้รับการตอบช้า และกระทู้ถามค้างสภามากนั้นก่อให้เกิดผลดังต่อไปนี้

๑. ทำให้มาตรการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน โดยกระทู้ถามไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะกระทู้ถามมักเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนที่สมาชิกผู้ตั้งกระทู้ถามต้องการคำตอบโดยเร็ว แต่การตอบกระทู้ถามในที่ประชุมสภากลับล่าช้าไม่ทันการ เช่น สมาชิกตั้งกระทู้ถามเรื่องปัญหาฝนแล้ง แต่กว่ารัฐมนตรีจะได้ตอบนั้น ฝนแล้งไม่มีเหลืออยู่แล้ว มีแค่ปัญหาน้ำท่วม ผลของการตอบกระทู้ถามล่าช้า ทำให้การพิจารณาปัญหาและวิธีการดำเนินการแก้ปัญหาของล่าช้าตามไปด้วย ส่วนกระทู้ถามที่ค้างสภา

จนต้องระงับไปเมื่อคณะรัฐมนตรีทั้งคณะต้องพ้นจากตำแหน่งนั้น ยิ่งแทบจะไม่ได้รับการพิจารณาในปัญหาที่เกิดขึ้น หรือถ้าได้รับการพิจารณาจากฝ่ายบริหารสมาชิกสภา ก็มีโอกาสรับวิธีจัดการแก้ปัญหาได้น้อยมาก จึงทำให้เห็นได้ว่ากระทู้ถามเป็นมาตรการสำหรับใช้ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินที่ได้ด้อยมาก เพราะกระทู้ถามไม่สามารถกระตุ้นให้รัฐบาลและข้าราชการปฏิบัติกรแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ก็เท่าที่ควร

๒. ทำให้ภาพพจน์ของกระทู้ถามต้องเสียไป การที่มีกระทู้ถามค้างสภามาก และการตอบกระทู้ถามก็เป็นไปอย่างล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกสภาและประชาชนได้เท่าที่ควร เป็นผลให้สมาชิกสภาไม่สนใจต่อการตอบกระทู้ถามของรัฐมนตรีเท่าที่ควร เพราะเห็นว่าล่าสมัยไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนสมาชิกสภาที่อยู่ในที่ประชุมสภาในขณะที่รัฐมนตรีตอบกระทู้ถามว่ามีจำนวนน้อยมาก ทำให้ทั้งผู้ตั้งกระทู้ถาม รัฐมนตรีผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น และประชาชนโดยทั่วไปไม่เห็นถึงความสำคัญของกระทู้ถาม อันส่งผลให้ภาพพจน์ที่มีต่อการแสดงบทบาทของกระทู้ถามต้องเสียไป

๓. ทำให้ข้อบังคับการประชุมสภาไร้ผล การมีกระทู้ถามค้างสภามากโดยเฉพาะสภาผู้แทนราษฎร ทำให้ขั้นตอนการดำเนินการกับกระทู้ถามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมสภาไร้ผล ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะบรรจุกระทู้ถามเข้าระเบียบวาระการประชุมภายในสัปดาห์นับแต่วันส่งกระทู้ถามไปยังรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง เพราะจะบรรจุกระทู้ถามเข้าระเบียบวาระการประชุมได้คราวละห้ากระทู้ เว้นแต่ในกรณีที่ประธานสภาเห็นว่าจำเป็นหรือเร่งด่วนเท่านั้น จึงบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมได้มากกว่าห้ากระทู้ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการกับกระทู้ถามให้เป็นความข้อบังคับการประชุมได้ นอกจากนี้ในการตอบกระทู้ถามนั้น รัฐมนตรียังมีสิทธิขอเลื่อนการตอบได้ทำให้การตอบกระทู้ถามต้องล่าช้าออกไปอีก จนทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนได้รับการแก้ไขล่าช้าความไปด้วย

ในการควบคุมฝ่ายบริหาร โดยการตั้งกระทู้ถามในช่วงอายุของรัฐสภาชุกปี พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๘ นี้ มีการใช้วิธีการเร่งการตอบกระทู้ถาม โดยการตอบกระทู้ถามในราชกิจจานุเบกษา ดังเช่นการตอบกระทู้ถามในกรณีที่มีการกล่าวชานกันมาก ได้แก่ กระทู้ถามที่ ๓๗๖ ของนายเฉลิมยศ แสนวิเศษ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เรื่องคำรวจจรังหรัคคพบุรีถูก

หมิ่นประมาท^{๓๔๖} ซึ่งตามรัฐธรรมนูญว่าการกระทรวงมหาดไทย^{๓๔๗}

ส่วนกระทู้ถามอื่น ๆ ที่มีความสำคัญได้แก่ กระทู้ถามที่ ๓๓๖ ของนายนิยมนวรบัญญา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เรื่อง ขอให้รัฐบาลลดค่ากระแสไฟฟ้า^{๓๔๘} และกระทู้ถามที่ ๓๔๕ ของนายบุญตึก สุรประพจน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เรื่อง ข้าราชการประจำที่มสุรา หรือของมีเงินเมาในเวลาราชการ^{๓๔๙}

โดยสรุป การควบคุมฝ่ายบริหารโดยมาตรการต่าง ๆ ของรัฐสภาไม่ว่าจะเป็น การแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา การอนุมัติ หรือไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติพระราชกำหนด การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ การตั้งกระทู้ถามล้วนแต่เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ (authority) ของรัฐสภา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความบทรบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

^{๓๔๖} กระทู้ถามที่ตอบในราชกิจจานุเบกษา, "เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๖๑

(๑๖ มีนาคม ๒๕๒๔): ๒๔ - ๓๔.

^{๓๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^{๓๔๘} โปรดดู "กระทู้ถามที่ตอบในราชกิจจานุเบกษา, "เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒,

๒๖๒ (๑ เมษายน ๒๕๒๔): ๑๔ - ๑๗.

^{๓๔๙} "กระทู้ถามที่ตอบในราชกิจจานุเบกษา, "เอกสารข่าวรัฐสภา ๑๒, ๒๖๓

(๑๖ เมษายน ๒๕๒๔): ๔๐ - ๔๓.